

*Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr LXXXVI/422/24
Rady Gminy Rytwiany
z dnia 14.02.2024 r.*

***Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany
na lata 2023–2030***

Luty 2024

Opracowano przy współpracy
władz samorządowych, mieszkańców i innych interesariuszy Gminy Rytwiany
oraz pracowników Urzędu Gminy Rytwiany z firmą InicjatywaLokalna.pl sp. z o.o.

Spis treści

Wstęp	4
I. Część wprowadzająca	7
1. Metodologia prac nad dokumentem	7
II. Część diagnostyczno-analityczna.....	10
1. Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	10
2. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	16
3. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.....	19
III. Część programowa	38
1. Założenia Gminnego Programu Rewitalizacji	38
1.1. Misja i wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	38
1.2. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań.....	39
2. Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne w latach 2023–2030.....	42
2.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć	42
2.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć.....	54
2.3. Mechanizmy zapewnienia komplementarności oraz integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych	59
3. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi	67
4. Szacunkowe ramy finansowe dokumentu wraz ze wskazaniem źródeł finansowania..	81
IV. Część wdrożeniowa.....	84
1. System realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji.....	84
1.1. Struktura zarządzania dokumentem wraz z jego kosztami	84
1.2. Harmonogram realizacji programu	87
1.3. Promocja dokumentu	88
2. System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu	89
2.1. Sposoby monitorowania i sprawozdawczości	89
2.2. Sposób ewaluacji i wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu	94
3. Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji.....	95
4. Procedura strategicznej oceny oddziaływania dokumentu na środowisko oraz opiniowania przez właściwe instytucje	101
5. Specjalna Strefa Rewitalizacji.....	102
6. Sposób realizacji dokumentu a polityka mieszkaniowa i planowanie przestrzenne w gminie	102
6.1. Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej.....	102
6.2. Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego	102
Spis map	103
Spis schematów	103
Spis tabel	103
Spis wykresów.....	104

Wstęp

Rewitalizacja stanowi odpowiedź na szereg zjawisk kryzysowych występujących na obszarach gmin, takich jak degradacja techniczna oraz narastające problemy w sferach społecznej i gospodarczej. W związku z tym niezbędne jest planowanie i realizacja kompleksowych projektów rewitalizacyjnych odpowiadających na zidentyfikowane problemy oraz potencjały danego obszaru zdegradowanego, a także wynikającą z nich skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych. Rewitalizacja to proces, a nie pojedyncze działanie.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 *Ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji* (Dz. U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.), rewitalizacja stanowi: „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”.

Podstawowym narzędziem tworzącym ramy operacyjne i płaszczyznę koordynacji działań rewitalizacyjnych jest Gminny Program Rewitalizacji, który jest inicjowany, sporządzany oraz uchwalany przez Radę Gminy na podstawie art. 14 ust. 1 ustawy o rewitalizacji. Jest to wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Dokument obejmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów współfinansowanych ze środków UE oraz innych publicznych lub prywatnych), ponieważ tylko taka różnorodna konstrukcja warunkuje osiągnięcie zakładanych efektów.

Objęcie danego obszaru zdegradowanego Gminnym Programem Rewitalizacji będzie stanowiło podstawę wspierania go poprzez instrumenty i narzędzia dedykowane rewitalizacji (programy unijne oraz krajowe) lub korzystania z preferencji w innych instrumentach, programach i działaniach sektorowych.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030 (GPR) stanowi spójny dokument strategiczny mający na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru zdegradowanego, mającego istotne znaczenie dla rozwoju gminy, poprzez przedsięwzięcia kompleksowe (uwzględniające aspekt społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny i środowiskowy), skoncentrowane terytorialnie oraz prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany. Należy dodać, że cechami gminnego programu rewitalizacji jest: kompleksowość, koncentracja i komplementarność przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Niniejszy dokument opracowany został zgodnie z *Ustawą z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*, w oparciu o art. 36 ust. 8 *Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027* (Dz. U. z 2022 r. poz. 1079) (ustawa wdrożeniowa), a także z uwzględnieniem zapisów dotyczących „innych instrumentów terytorialnych” (dalej: IIT)

zawartych w rozdziale 8.3. Umowy Partnerstwa¹. Ponadto niniejszy dokument opracowany został zgodnie z wymogami art. 29 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060² (dalej: rozporządzenie ogólne).

Zgodnie z Umową Partnerstwa rewitalizacja jest szczególnym obszarem i będzie wdrażana w pojedynczych gminach, wyłącznie jako IIT, na podstawie gminnych programów rewitalizacji pełniących funkcję IIT. Zgodnie z art. 29 rozporządzenia ogólnego strategii IIT, w tym GPR, powinny zawierać elementy takie jak:

- *obszar geograficzny, którego dotyczy dana strategia* – w tym przypadku obszar rewitalizacji Gminy Rytwiany;
- *analiza potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych* – na potrzeby niniejszego GPR opracowano *Diagnozę na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany*, która zawiera analizę problemów, potrzeb i potencjałów poszczególnych obszarów gminy, w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzennej, technicznej i środowiskowej. W niniejszym dokumencie dokonano pogłębionej diagnozy wyznaczonego obszaru rewitalizacji, w tym określono występujące na nim najistotniejsze problemy i ich przyczyny oraz potrzeby interesariuszy i potencjał rozwojowy, w tym jego znaczenie dla całej gminy;
- *opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału danego obszaru* – w GPR wskazano projekty podstawowe i przedsięwzięcia uzupełniające o charakterze zintegrowanym, których realizacja pomoże w osiągnięciu założonych celów. Wszystkie zaplanowane działania mają na celu zniwelowanie zdiagnozowanych problemów i zaspokojenie potrzeb interesariuszy rewitalizacji poprzez wykorzystanie istniejących potencjałów obszaru. Projekty obejmują różne sektory i kilka rodzajów interesariuszy (władze publiczne, podmioty prywatne, organizacje pozarządowe, mieszkańcy itd.);
- *opis udziału partnerów w przygotowaniu strategii i jej realizacji* – w niniejszym dokumencie szeroko opisano partycypację społeczną, udział mieszkańców w tworzeniu GPR, a także określono system jego realizacji, w tym sposoby udziału mieszkańców i ewentualnych partnerów w realizacji, monitorowaniu i ewaluacji GPR. Projekty realizowane będą w partnerstwie przez różne podmioty, a nie jedynie przez wspólnotę samorządową.

Dokument składa się z czterech zasadniczych części, a mianowicie: części wprowadzającej, diagnostyczno-analitycznej, programowej oraz wdrożeniowej.

Część wprowadzająca zawiera ogólne informacje dotyczące metodologii opracowania dokumentu oraz jego uwarunkowania zewnętrzne, tj. strategiczno-programowe, które wskazują na powiązanie rewitalizacji z całościową wizją rozwoju gminy.

---

¹ *Umowa Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021–2027 w Polsce*, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej.

² *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizyjowej* (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159).

Część diagnostyczno-analityczna obejmuje metodologię delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz określenie ich zasięgów przestrzennych poprzez wskazanie przebiegu granic na terenie gminy. Ponadto zawiera szczegółową diagnozę wyznaczonego obszaru rewitalizacji w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej wraz ze skwantyfikowanymi danymi i ich analizą w celu przedstawienia skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

Część programowa przedstawia najważniejsze założenia procesu rewitalizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji Gminy Rytwiany, tj. wizję wyprowadzenia go ze stanu kryzysowego, misję, cele rewitalizacji wraz z kierunkami działań mającymi na celu eliminację lub ograniczenie zidentyfikowanych negatywnych zjawisk i wykorzystanie potencjałów lokalnych. Ponadto zostały tutaj zawarte podstawowe (główne) oraz uzupełniające (komplementarne) projekty rewitalizacyjne powiązane ze sobą i wspólnie oddziałujące na obszar rewitalizacji. Ważnym elementem są również szacunkowe ramy finansowe dokumentu wraz ze wskazaniem różnych źródeł finansowania projektów. Ponadto opisano powiązania opracowywanego programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi.

Część wdrożeniowa składa się z systemu realizacji (wdrażania) dokumentu, a także systemu monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu w reakcji na zmiany w otoczeniu. Ponadto w niniejszej części zawarte zostały mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych i innych podmiotów oraz grup nieformalnych aktywnych na terenie gminy na każdym etapie procesu rewitalizacji, tj. diagnozowania, programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji. Przedstawiony został tutaj również przebieg procesu opiniowania dokumentu przez instytucje zewnętrzne oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Ostatnim elementem jest sposób realizacji założeń dokumentu w odniesieniu do polityki mieszkaniowej oraz planowania i zagospodarowania przestrzennego w gminie wraz z załącznikiem graficznym wskazującym na kierunki zmian przestrzenno-funkcjonalnych na obszarze rewitalizacji.

I. Część wprowadzająca

1. Metodologia prac nad dokumentem

Metodologię sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji warunkowała przede wszystkim *Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji* (Dz.U. 2021 poz. 485 z późn. zm.).

Dokument opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na możliwie szerokim udziale wszystkich interesariuszy we wszystkich etapach prac, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu. Na wybór takiego podejścia decydujący wpływ miała idea rewitalizacji, w której kluczową rolę odgrywa realizacja zasady partnerstwa i partycypacji społecznej.

Metodologia prac obejmowała dwie zasadnicze części, składające się na efekt końcowy w postaci dokumentu *Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030*, a mianowicie:

1. *Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany* – obejmowało następujące etapy:
  - 1) zgromadzenie danych statystycznych do diagnozy w podziale na ustalone jednostki referencyjne we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej zarówno z Urzędu Gminy Rytwiany, jak i instytucji zewnętrznych;
  - 2) wykonanie wielokryterialnej analizy przestrzennej ustalonych wskaźników oraz opracowanie diagnozy gminy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z mapami poglądowymi koncentracji problemów we wszystkich ww. sferach;
  - 3) przeprowadzenie w dniach 13.04–15.05.2023 r. konsultacji społecznych projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany wraz z opracowaną diagnozą gminy oraz mapami przedstawiającymi granice ww. obszarów;
  - 4) przedstawienie Radzie Gminy Rytwiany przez Wójta Gminy Rytwiany wniosku o wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy wraz z projektem uchwały, diagnozą gminy na potrzeby wyznaczenia ww. obszarów i mapami przedstawiającymi ich granice;
  - 5) podjęcie na sesji przez Radę Gminy Rytwiany *Uchwały Nr LXXIV/368/23 Rady Gminy Rytwiany z dnia 28 czerwca 2023 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany*;
  - 6) przekazanie ww. uchwały oraz jej opublikowanie w dniu 4 lipca 2023 roku wraz z załącznikami, tj. mapami obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego jako poz. 2825, z uwagi na fakt, że jest to akt prawa miejscowego.
2. *Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji wraz z przeprowadzeniem procesu zaopiniowania dokumentu i Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko* – obejmowało następujące etapy:

- 1) podjęcie na sesji przez Radę Gminy Rytwiany *Uchwały Nr LXXVII/377/23 z dnia 14 września 2023 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* (po ponad 14 dniach niezbędnych na uprawomocnienie się uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany, która jest aktem prawa miejscowego);
- 2) ogłoszenie o podjęciu uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji na stronie internetowej gminy: www.rytwiany.com.pl, na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej (w dniu 15 września 2023 r.), w sposób zwyczajowo przyjęty w danej miejscowości (na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy Rytwiany), w prasie lokalnej („Echo Dnia” data publikacji 19.09.2023 r.) oraz przez obwieszczenie;
- 3) przeprowadzenie różnorodnych form partycypacji społecznej służących wspólnemu wypracowaniu przez wszystkich interesariuszy rewitalizacji głównych założeń dokumentu (wizji, misji, celów, kierunków działań), a także „zbudowaniu” bazy planowanych do realizacji projektów (w tym partnerskich), mających na celu wyprowadzenie obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego;
- 4) opracowanie i przeprowadzenie konsultacji założeń projektu 1.0 dokumentu z Komitetem Rewitalizacji;
- 5) opracowanie i przeprowadzenie w dniach 14.11–14.12.2023 r. zewnętrznych konsultacji społecznych projektu 1.0 dokumentu;
- 6) wystąpienie w dniu 14 listopada 2023 r. o zaopiniowanie projektu GPR przez instytucje wskazane w art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy o rewitalizacji wraz z uzyskaniem opinii
w ciągu 14 dni – terminu ustalonego przez Wójta Gminy Rytwiany zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy o rewitalizacji;
- 7) wystąpienie do Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym o zaopiniowanie projektu dokumentu w zakresie możliwości finansowania GPR w ramach programu regionalnego w trybie ustawy wdrożeniowej;
- 8) wystąpienie z wnioskiem do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach (RDOŚ) o uzgodnienie, co do konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko na podstawie art. 47 i 49 *Ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094 z późn. zm.) wraz z uzyskaniem stanowiska ww. instytucji;
- 9) przekazanie i uchwalenie projektu dokumentu na sesji przez Radę Gminy Rytwiany.

Szczegółowy opis działań partycypacyjnych przeprowadzonych na poszczególnych etapach prac przedstawiono w rozdziale 3 części IV niniejszego dokumentu pn. *Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji*.

Dokument powstał w wyniku prac przedstawicieli samorządu, instytucji publicznych oraz kluczowych dla rozwoju gminy partnerów z sektorów społecznego i gospodarczego przy współdziałaniu (w postaci wsparcia merytorycznego) ekspertów i specjalistów zewnętrznych,

a także mieszkańców wyznaczonego obszaru, jako głównych interesariuszy procesu rewitalizacji.

II. Część diagnostyczno-analityczna

1. Metodologia delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Metodologię wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz szczegółowy przebieg procesu diagnostycznego gminy zawiera *Diagnoza na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany*. Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, *rewitalizacja* „stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy”, dlatego przy wyznaczaniu zasięgu obszaru zdegradowanego wzięto pod uwagę zestaw kryteriów zawarty w art. 9 ust. 1 ww. ustawy, które wskazują na istnienie stanu kryzysowego na danym terenie.

Stan kryzysowy zdefiniowany został jako: „stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- 1) *gospodarczej* – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- 2) *środowiskowej* – w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi bądź stanu środowiska;
- 3) *przestrzenno-funkcjonalnej* – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych;
- 4) *technicznej* – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*.

Skalę negatywnych zjawisk odzwierciedlają mierniki rozwoju opisujące powyższe sfery, które wskazują na niski poziom rozwoju lub dokumentują silną dynamikę spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całej gminy.

W związku z powyższym, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego, Gmina Rytwiany podzielona została na jednostki strukturalne (referencyjne), w sposób odpowiadający istniejącym powiązaniom funkcjonalnym. W procesie diagnostycznym na terenie gminy przyjęto podział na sołectwa. Analiza danych ilościowych w ustalonych jednostkach strukturalnych pozwoliła na stosunkowo łatwe zidentyfikowanie lokalizacji problemów i wyznaczenie granic obszaru zdegradowanego.

W przeprowadzonej diagnozie dokonano analizy porównawczej jednostek referencyjnych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji we wszystkich sferach pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych i potencjałów lokalnych na terenie gminy. Syntetyczne wskaźniki koncentracji zjawisk kryzysowych w poszczególnych sferach przedstawione zostały na mapach poglądowych Gminy Rytwiany z podziałem na jednostki strukturalne.

Jako główne kryteria delimitacji obszaru zdegradowanego przyjęto 34 wskaźników (tabela 1) ustalonych na podstawie danych statystycznych gromadzonych w zasobach Urzędu Gminy Rytwiany, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytwianach oraz instytucji zewnętrznych, m.in.: Komendy Powiatowej Policji w Staszowie, Urzędu Statystycznego w Kielcach, Powiatowego Urzędu Pracy w Staszowie, a także ogólnodostępne dane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej. Część pozyskanych danych została wykorzystana do porównawczej analizy ilościowej wskaźników ze średnią wartością dla całej gminy, a część posłużyła do dokonania analizy jakościowej, charakteryzującej ważne dla rewitalizacji deficyty i problemy obszarów oraz lokalne potencjały.

W procesie delimitacji obszaru zdegradowanego wykorzystano różnorodne źródła informacji, dzięki czemu zastosowane podejście ma charakter kompleksowy i łączący wykorzystanie metod ilościowych z jakościowymi.

Tabela 1 Wskaźniki obrazujące sytuację na terenie Gminy Rytwiany w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Sfera	Cechy szczegółowe sfery	Lp.	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych
SPOŁECZNA	Trendy demograficzne	1.	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	Urząd Gminy Rytwiany
		2.	Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem	%	
		3.	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w % ludności ogółem	%	
		4.	Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	szt.	
		5.	Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg miejsca zamieszkania	-	
		6.	Saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	-	GUS
	Sytuacja na rynku pracy/bezrobocie	7.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	%	Powiatowy Urząd Pracy w Staszowie

		8.	Liczba długotrwale bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem	%	
	Skala problemów społecznych	9.	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rytwianach
		10.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców	szt.	
		11.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców	szt.	
		12.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców	szt.	
		13.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 100 mieszkańców	szt.	
		14.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców	szt.	
		15.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie na 100 mieszkańców	szt.	
		16.	Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców	szt.	
		17.	Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” na 1000 mieszkańców	szt.	
		Poziom edukacji i wychowania przedszkolnego	18.	Średnie % wyniki z egzaminów ósmoklasisty (dane dla gminy)	

	Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego	19.	Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję na 1000 mieszkańców (dane dla gminy)	szt.	Komenda Powiatowa Policji w Staszowie
	Aktywność społeczna/kulturalna mieszkańców	20.	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	Ministerstwo Sprawiedliwości (ekrs.ms.gov.pl)
	Udział w życiu publicznym	21.	Frekwencja w wyborach samorządowych – I tura (X 2018)	%	Państwowa Komisja Wyborcza
		22.	Frekwencja w wyborach parlamentarnych (X 2019)	%	
GOSPODARCZA	Przedsiębiorczość mieszkańców	23.	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	Urząd Statystyczny w Kielcach
		24.	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	
	Sytuacja gospodarcza	25.	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	
		26.	Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Wyposażenie w infrastrukturę społeczną	27.	Powierzchnia terenów zagospodarowanych pod działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 10 000 mieszkańców	km ²	Urząd Gminy Rytwiany
	Poziom obsługi komunikacyjnej	28.	Udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków ogółem	%	
TECHNICZNA	Wyposażenie w infrastrukturę techniczną	29.	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych	%	Urząd Gminy Rytwiany
		30.		%	

			Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych		
ŚRODOWISKOWA	Odpady niebezpieczne	31.	Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest	tona	
		32.	Ilość unieszkodliwionego azbestu w przeliczeniu na 100 mieszkańców	tona	
	Formy ochrony przyrody	33.	Położenie na terenach objętych formami ochrony przyrody ³	TAK/NIE	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
	Tereny zalewowe	34.	Położenie na obszarach zagrożonych wystąpieniem powodzi	TAK/NIE	Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

Źródło: Opracowanie własne

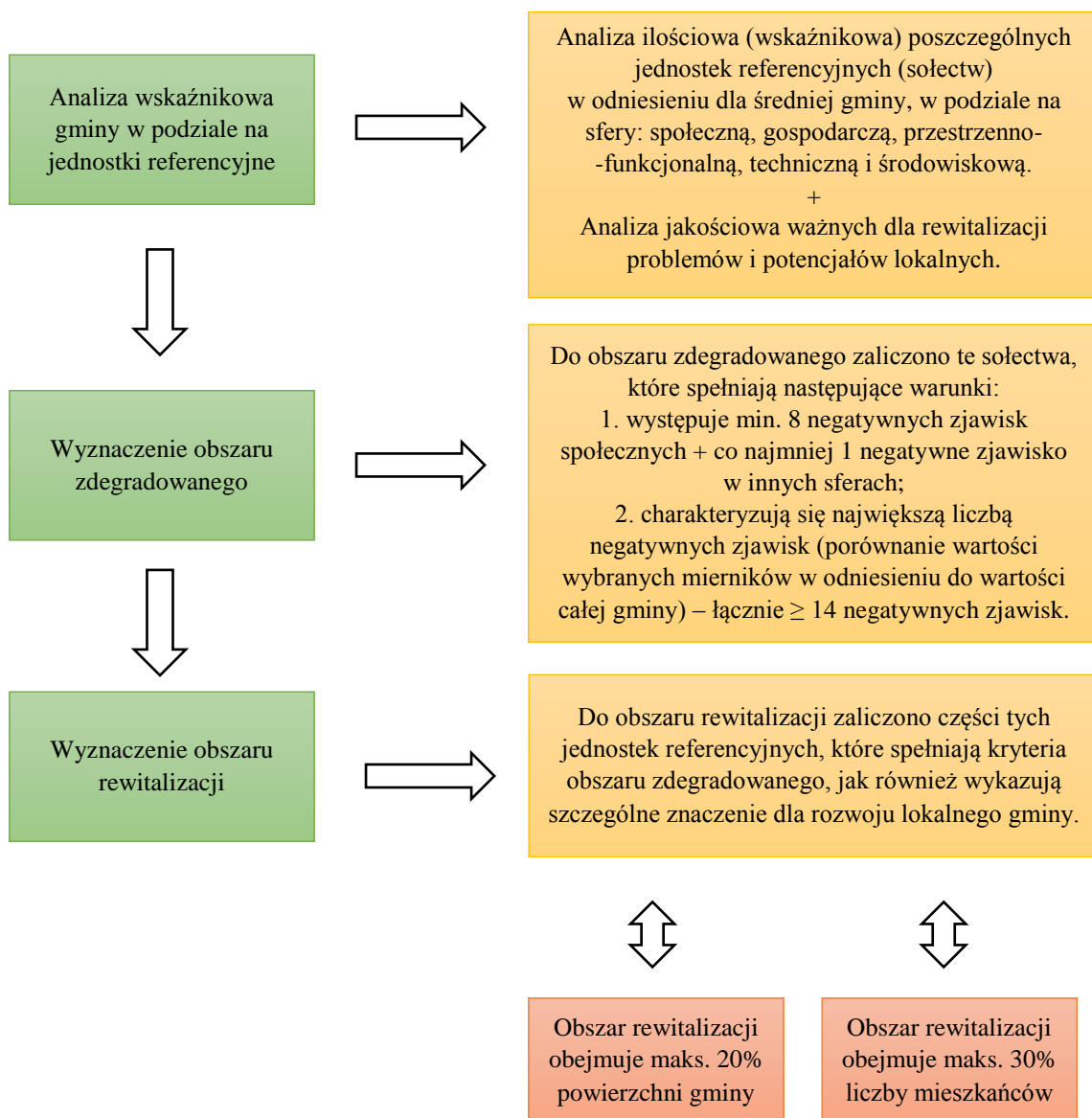
Delimitacja obszaru rewitalizacji dokonana została natomiast przy uwzględnieniu zapisów art. 10 ustawy o rewitalizacji, który stanowi, że jest to: „obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację”.

Zgodnie z powyższym, wyznaczenie granic obszaru rewitalizacji nastąpiło w oparciu o dwie przesłanki. Pierwszą z nich było stwierdzenie, że na wybranym obszarze uznanym wcześniej jako zdegradowany istnieje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk. Drugą z przesłanek było uznanie, że wybrany obszar ma istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Takie uzasadnienie obejmuje przedstawienie możliwych do wykorzystania w procesie rewitalizacji lokalnych potencjałów.

Metodologia wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji w Gminie Rytwiany, przedstawiona została na schemacie 1.

³ Dotyczy wyłącznie następujących form ochrony przyrody: obszar Natura 2000, rezerwat przyrody, park krajobrazowy.

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne

2. Zasięg przestrzenny obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

Zgodnie z art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, obszar zdegradowany charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych – w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w *Ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2240), niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz stanem kryzysu w co najmniej jednej ze sfer dotyczących zjawisk gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych.

Ponadto ust. 2 wymienionej powyżej ustawy wskazuje, że: „obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, pod warunkiem stwierdzenia na każdym z podobszarów występowania koncentracji negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych”.

Na podstawie przeprowadzonego audytu gminnego wyznaczono obszar zdegradowany, na który składają się jednostki referencyjne charakteryzujące się przede wszystkim problemami w sferze społecznej, przy jednoczesnym występowaniu problemów przynajmniej w jednej innej sferze oraz największą liczbą zidentyfikowanych negatywnych zjawisk, tj. ≥ 14 . Kluczowym elementem delimitacji i uzasadnieniem dla takiego zasięgu obszaru zdegradowanego jest fakt nakładania się stanów kryzysowych w poszczególnych sferach na negatywne zjawiska w sferze społecznej. Zgodnie z przedstawionymi założeniami, obszar zdegradowany na terenie Gminy Rytwiany obejmuje sołectwa: Strzegomek (21), Tuklęcz (18), Kłoda (17), Rytwiany (17), Grobla (17), Sichów Mały (14). Wskazany obszar zajmuje 62,42 km², co stanowi 49,4% powierzchni gminy i jest zamieszkiwany przez 3 532 osoby, tj. 56,5% ogółu mieszkańców gminy (dane na koniec 2021 roku).

Zgodnie z artykułem 10 ustawy o rewitalizacji: „obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic”.

W związku z powyższym artykułem wyznaczony został obszar, na którym występuje wysokie natężenie negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, a jednocześnie mający istotne znaczenie dla rozwoju gminy i planowane jest na nim przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych.

W wyniku przeprowadzonej diagnozy, w podziale na jednostki referencyjne gminy i delimitacji obszaru zdegradowanego wyznaczono obszar rewitalizacji, na który składa się teren zamieszkały sołectwa Rytwiany. Ze względu na limity ustawowe dotyczące liczby ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji, konieczne było pomniejszenie obszaru o pewne zamieszkałe tereny sołectwa – wyłączono teren z zabudowaniami znajdującymi się po prawej stronie od ulicy Staszowskiej, od granicy ze Staszowem, aż do ulicy Kolejowej w Rytwianach. Pozostałe zamieszkałe tereny sołectwa Rytwiany stanowią obszar przeznaczony do rewitalizacji.

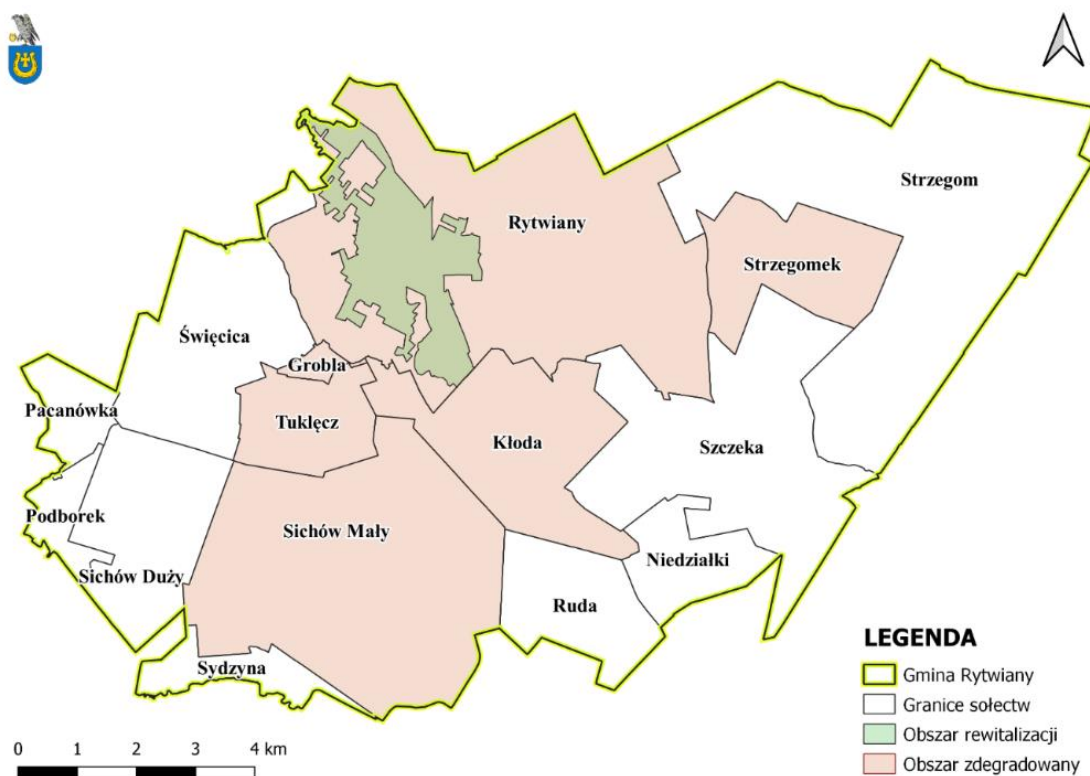

Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 5,597 km² (4,43% ogólnej powierzchni gminy) i jest zamieszkały przez 1 726 osób (27,62% ludności ogółem gminy), a co za tym idzie – nie przekracza limitów określonych w art. 10 ust. 2 ustawy o rewitalizacji.

Potencjały i zasoby obszaru rewitalizacji pokazują, iż ma on istotne znaczenie dla rozwoju gminy, szczególnie w sferze społecznej, w której zidentyfikowano najwięcej problemów. Wszelkie działania rewitalizacyjne podjęte w celu zniwelowania negatywnych zjawisk kryzysowych na wyznaczonym obszarze będą oddziaływać na teren całej gminy, wpływając tym samym na poprawę jakości życia jej mieszkańców.

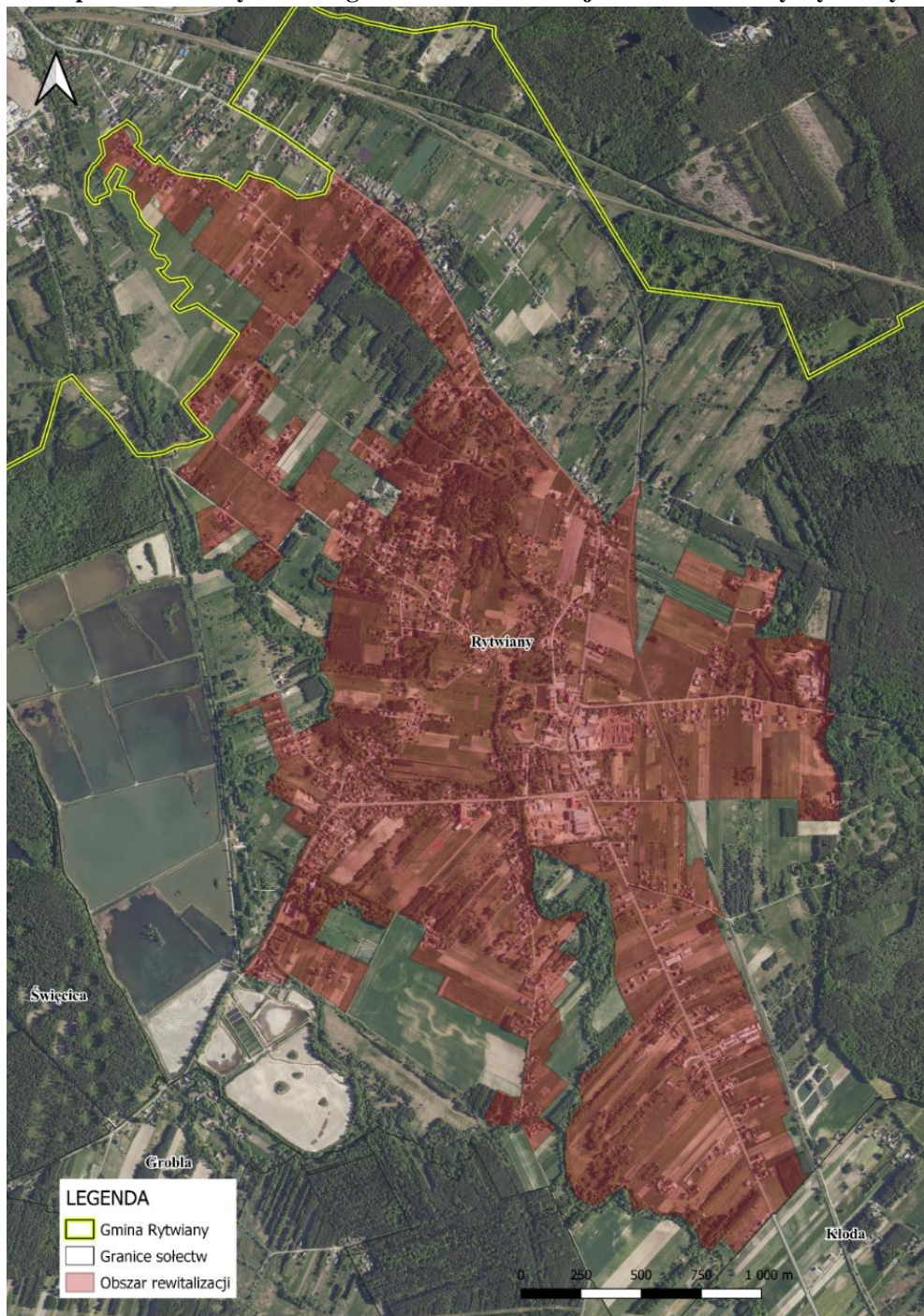
Lokalizację obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego przedstawiono na mapie 1, natomiast szczegółowy przebieg granic obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany zaprezentowano na mapie 2. Do opracowania map poglądowych obrazujących podział Gminy Rytwiany na jednostki strukturalne wykorzystano zbiory danych Państwowego Rejestru Granic i Powierzchni Jednostek Podziałów Terytorialnych Kraju, będących w zasobach Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

Mapa 1 Lokalizacja obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 2 Granice wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ortofotomapy (mapy.geoportal.gov.pl)

3. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Jednym z najważniejszych elementów Gminnego Programu Rewitalizacji, wynikającym z art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewitalizacji jest: „szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji (...) obejmująca analizę negatywnych zjawisk, o których mowa w art. 9 ust. 1, oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru”.

Zgodnie z powyższym pogłębiona diagnoza wyznaczonego obszaru obejmowała sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową. Problemy analizowane w ramach wszystkich aspektów wzajemnie się przenikają i podział na sfery tematyczne ma charakter umowny. Takie szerokie rozpoznanie oraz identyfikacja skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych pozwoli na przygotowanie projektów o bardziej złożonym, kompleksowym charakterze i większym oddziaływaniu.

Schemat 2 Sfery tematyczne analizowane w szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

Wyznaczony obszar rewitalizacji składa się terenu zamieszkałego sołectwa Rytwiany. Jak wcześniej wspomniano, ze względu na limity ustawowe dotyczące liczby ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji, konieczne było pomniejszenie obszaru o pewne

zamieszkałe tereny sołectwa – wyłączono teren z zabudowaniami znajdującymi się po prawej stronie od ulicy Staszowskiej, od granicy ze Staszowem, aż do ulicy Kolejowej w Rytwianach. Pozostałe zamieszkałe tereny sołectwa Rytwiany stanowią obszar przeznaczony do rewitalizacji.

Z uwagi na to, że wyznaczony obszar jest głównym ośrodkiem gminy, dominują tutaj funkcje centrotwórcze: publiczne, usługowe, handlowe, edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne. Przez obszar rewitalizacji, pomiędzy województwem świętokrzyskim (powiat staszowski i kielecki) a województwem podkarpackim (powiat mielecki), biegnie droga województwa nr 764.

Na obszarze znajdują się takie miejsca i obiekty, jak m.in.: Urząd Gminy Rytwiany, Gminne Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej, Gminna Biblioteka Publiczna, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Rytwianach, Gminny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny „Rytwiany”, kościół oraz infrastruktura przemysłowa, do której należą największe firmy znajdujące się na terenie gminy, apteka oraz sklepy spożywcze i wielobranżowe.

Analiza sytuacji na obszarze rewitalizowanym zostanie rozpoczęta od sfery społecznej. W tym zakresie warto wziąć pod uwagę trendy demograficzne, sytuację na rynku pracy, udzielaną pomoc społeczną, skalę problemów społecznych, stan bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz aktywność społeczną mieszkańców.

Według danych Urzędu Gminy Rytwiany, stan ludności na wyznaczonym obszarze rewitalizacji na koniec 2021 roku (zgodnie z faktycznym miejscem zamieszkania) wynosił ogółem 1 945 mieszkańców. W porównaniu do 2017 roku jest to wzrost liczby ludności o 1,6%.

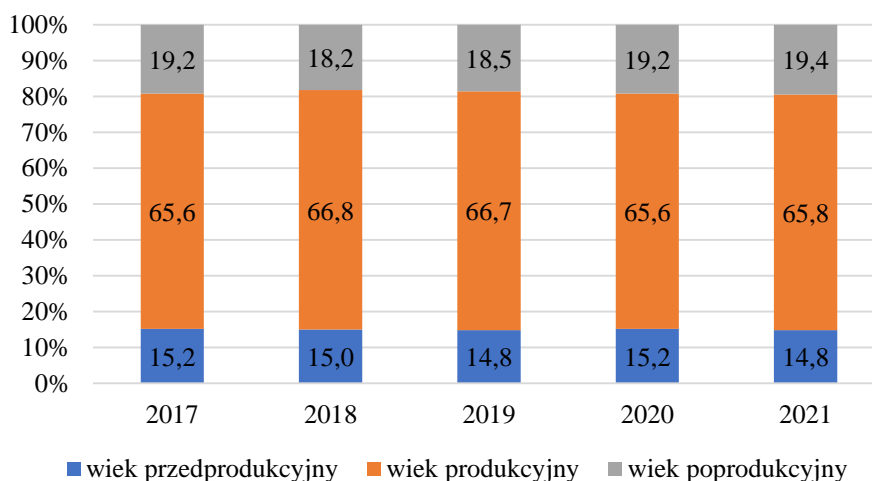
Tabela 2 Liczba ludności na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021

Rok	Liczba ludności
2017	1 914
2018	1 947
2019	1 944
2020	1 944
2021	1 945

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany

Procesy demograficzne związane z ruchem naturalnym ludności, takie jak: urodzenia, zgony i migracje, wpływają zarówno na liczbę ludności, jak i na jej strukturę wiekową.

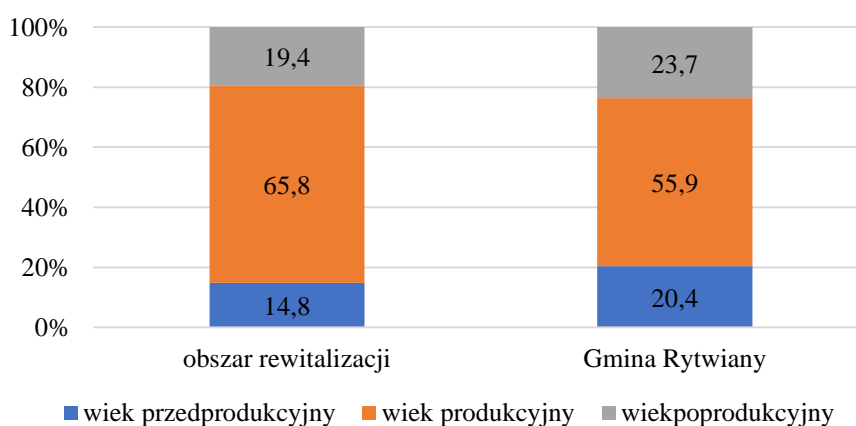
Wykres 1 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany

Analizując udział ludności według ekonomicznych grup wieku w stosunku do ludności ogółem obszaru rewitalizacji, należy wskazać, że na obszarze rewitalizacji udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem w analizowanym okresie nieznacznie się wahał, podobnie jak udział osób w wieku poprodukcyjnym – z tendencją wzrastającą (wykres 1). W porównaniu do średniej dla całej gminy, struktura wiekowa mieszkańców obszaru rewitalizacji przedstawia się niekorzystnie ze względu na mniejszą liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym (wykres 2). Według danych Urzędu Gminy Rytwiany, w 2021 roku udział ludności według ekonomicznych grup wieku na obszarze rewitalizacji przedstawiał się następująco: wiek przedprodukcyjny – 14,8%, wiek produkcyjny – 65,8%, zaś wiek poprodukcyjny – 19,4%.

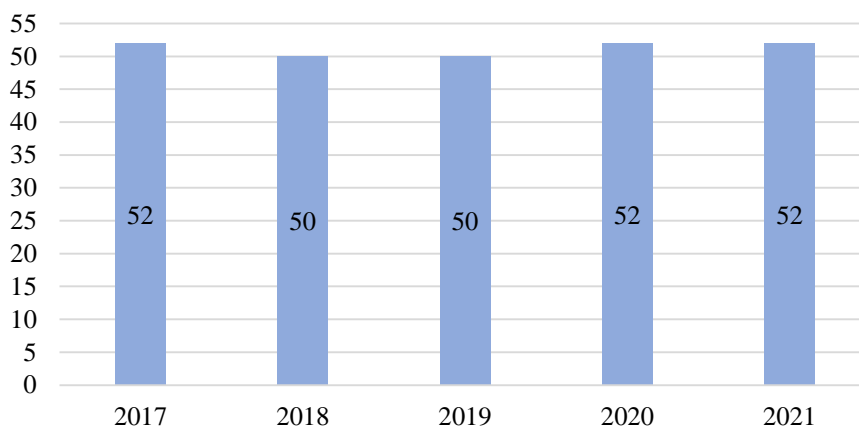
Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany

Potwierdzeniem niekorzystnej sytuacji demograficznej na wyznaczonym obszarze rewitalizacji jest wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, który odnosi się do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na każde 100 osób w wieku produkcyjnym.

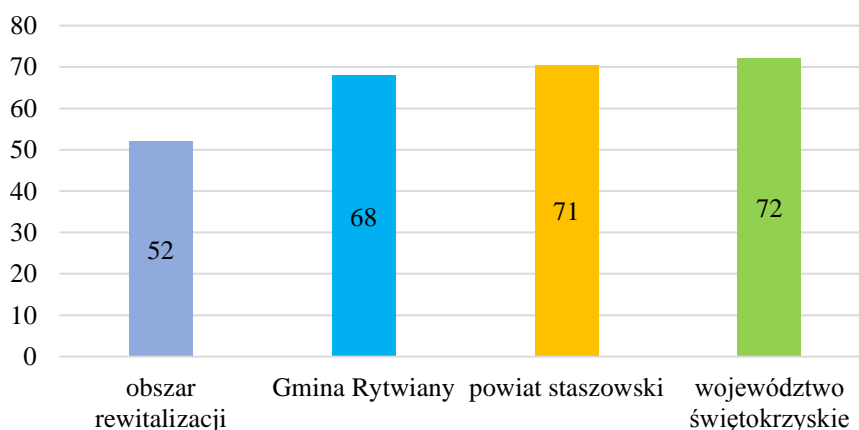
Wykres 3 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany

Na przestrzeni lat 2017–2021 wskaźnik obciążenia demograficznego nieznacznie wahał się. Wartość wskaźnika wynosiła 52 w każdym badanym roku, oprócz lat 2018–2019, kiedy nieznacznie spadła (wykres 3). W ostatnim badanym roku wskaźnik również osiągnął wartość 52, aczkolwiek była ona niższa w porównaniu do średniej dla gminy, powiatu i województwa (wykres 4).

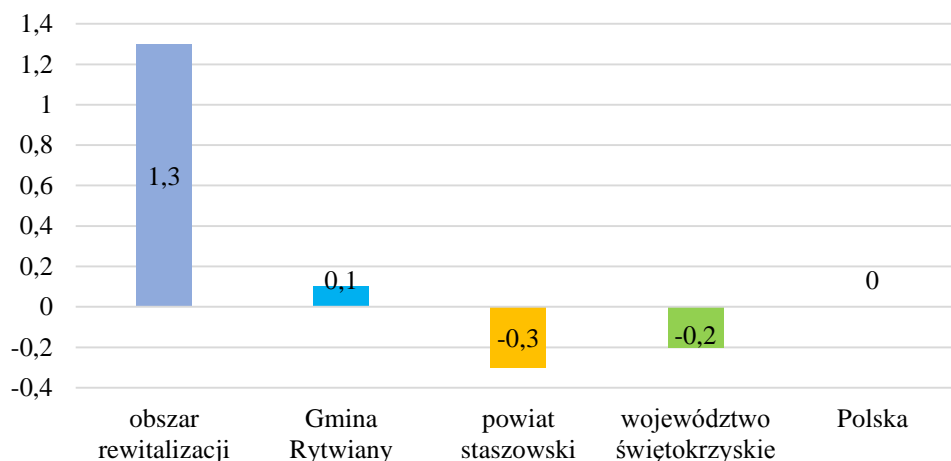
Wykres 4 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu i województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany oraz GUS

Dane statystyczne pokazują, że wyznaczony obszar rewitalizacji korzystnie wypada biorąc pod uwagę migrację ludności. Wskaźnik salda migracji na pobyty stały w przeliczeniu na 100 osób w 2021 roku wyniósł: 1,3 (wykres 5). Sytuacja obszaru rewitalizacji była korzystniejsza w porównaniu do wartości dla gminy, powiatu, województwa i kraju.

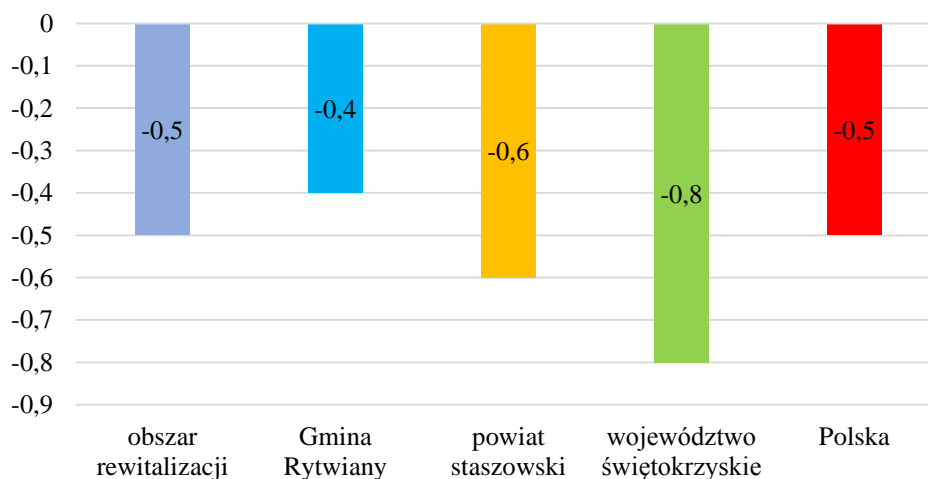
Wykres 5 Saldo migracji w przeliczeniu na 100 osób w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu, województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany oraz GUS

Negatywnym aspektem sytuacji demograficznej jest zarejestrowany w 2021 roku ujemny przyrost naturalny. Wartość wskaźnika na obszarze rewitalizacji jest gorsza od średniej dla gminy i identyczna jak średnia dla kraju (wykres 6). Należy dążyć do poprawy tego zjawiska poprzez działania ukierunkowane na wspieranie rodzin, w tym w opiece nad dziećmi.

Wykres 6 Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu, województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany oraz GUS

Na obszarze rewitalizacji występują niekorzystne zjawiska demograficzne – niski i malejący wskaźnik udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy jednoczesnym wzroście udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, a także ujemny przyrost naturalny.

Bezrobocie jako zjawisko społeczne ma znaczący wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka, zwłaszcza w przypadku długookresowości. Pierwsze odczuwalne skutki wiążą się z naturą ekonomiczną – utratą źródła utrzymania, idącym za tym ubożeniem, a w dalszej kolejności problemami społecznymi czy nawet z przestępczością. Może też prowadzić do rozpadu rodziny czy przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji do dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Na obszarze rewitalizacji udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym w 2021 roku wynosił 4,4%, przy czym średnia dla gminy wynosiła 4,2% (tabela 3). Problemem jest także zjawisko długotrwałego bezrobocia, wynikające z faktu, iż głównie nie pracują te osoby, które nie mają kwalifikacji bądź uzależniły się od pomocy społecznej i nie mają chęci czy motywacji do podjęcia pracy. W latach 2017–2021 szybko wzrastał udział osób długotrwanie bezrobotnych na obszarze rewitalizacji. W 2017 roku liczba długotrwanie bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem wynosiła 19,7%, natomiast w 2021 roku – 41,1%. W 2021 roku gmina, powiat i województwo świętokrzyskie posiadały wyższą wartość wskaźnika.

Tabela 3 Wskaźniki obrazujące sytuację na rynku pracy na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 oraz porównanie ich wartości ze średnimi wartościami dla gminy, województwa i kraju w 2021 r.

Nazwa wskaźnika	Obszar rewitalizacji					Gmina Rytwiany	województwo świętokrzyskie	Polska
	2017	2018	2019	2020	2021	2021		
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	5,7	5,9	5,2	5,6	4,4	4,2	5,5	4,0
Liczba długotrwanie bezrobotnych w % bezrobotnych ogółem	19,7	27,3	29,9	29,2	41,1	43,2	47,6	47,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Staszowie (dane dla obszaru rewitalizacji i gminy) oraz Głównego Urzędu Statystycznego (dane dla województwa i kraju)

Należy zwrócić uwagę na bardzo szybki wzrost liczby długotrwanie bezrobotnych na obszarze rewitalizacji w badanych latach, przy malejącym udziale bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym. Zauważalne jest jednak coraz częściej diagnozowane zjawisko tzw. „dziedziczenia biedy”. Dla niektórych możliwość pobierania zasiłków i świadczeń z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej jest najprostszym i wystarczającym rozwiązaniem, zapewniającym w rozumieniu takich osób dostateczny poziom życia. Bezrobocie jako zjawisko społeczne ma znaczący wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka, zwłaszcza w przypadku długookresowości.

Na obszarze rewitalizacji można zaobserwować niekorzystną sytuację na rynku pracy, przejawiającą się rosnącym zjawiskiem bezrobocia długotrwałego.

Skala problemów społecznych została zbadana na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytwianach na przestrzeni lat 2017–2021. Negatywne zjawiska społeczne występują wewnątrz tego terenu z różną intensywnością i nieco inne są także ich przyczyny. Nie zmienia to faktu, że rozproszenie koncentracji problemów społecznych wpływa na jakość życia całej społeczności i osób korzystających z różnych usług czy aktywności na jego terenie.

Według danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytwianach, w 2021 roku wskaźnik udziału osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa wynosił 1,0, z powodu bezrobocia – 1,2, z powodu niepełnosprawności – 1,0, z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby – 1,5, z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 0,3, z powodu przemocy w rodzinie – 0,1, zaś z powodu alkoholizmu – 0,3 (tabela 4). W 2021 roku na obszarze rewitalizacji wskaźniki udziału osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, bezrobocia, przemocy w rodzinie i alkoholizmu w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców miały wartość wyższą od średniej dla całej gminy. Z kolei wskaźniki udziału osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w 2021 roku dla obszaru rewitalizacji miały taką samą wartość jak dla całej gminy.

Tabela 4 Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z poszczególnych powodów na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 – porównanie ze średnią dla gminy w 2021 r.

Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej:	Wskaźnik w przeliczeniu na 1 000 osób					
	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia dla gminy w 2021 r.
z powodu ubóstwa	2,4	1,4	1,0	1,2	1,0	0,9
z powodu bezrobocia	1,7	1,4	1,3	1,4	1,2	1,1
z powodu niepełnosprawności	2,0	1,4	1,3	1,1	1,0	1,0
z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	2,7	2,3	2,0	1,9	1,5	1,5
z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	0,4	0,7	0,6	0,3	0,3	0,3
z powodu przemocy w rodzinie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,02
z powodu alkoholizmu	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytwianach

W 2021 roku ogólna liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 osób dla obszaru rewitalizacji wynosiła 2,1, co daje sytuację gorszą niż średnia dla gminy – 2,0.

Ze względu na szeroką skalę oddziaływania negatywnych zjawisk, powyższe problemy mogą powodować ograniczenia w prawidłowym i samodzielnym funkcjonowaniu w życiu społecznym, paraliżować aktywność społeczną i zawodową, a co za tym idzie – prowadzić do marginalizacji społecznej mieszkańców, powodując zanikanie więzi społecznych, brak integracji międzyludzkiej, w tym integracji międzypokoleniowej czy zubożenie. Zaplanowanie

działań społecznych o charakterze wyprzedzającym będzie miało na celu przeciwdziałanie przyszłym patologiom społecznym, związanym z ubóstwem i bezrobociem. Szczególnie istotne są przedsięwzięcia mobilizujące mieszkańców do aktywności zawodowej i ograniczające ich uzależnienie od świadczeń z pomocy społecznej.

W związku z powyższym należy podjąć kompleksowe działania społeczne na obszarze rewitalizacji służące rozwiązaniu zidentyfikowanych problemów społecznych, integracji oraz aktywizacji mieszkańców. Zaplanowanie działań społecznych o charakterze wyprzedzającym będzie miało na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości i świadomości mieszkańców, co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji. Ważne jest m.in. zapewnienie odpowiednich warunków funkcjonowania w przestrzeniach i obiektach publicznych nie tylko w stosunku do osób niepełnosprawnych, ale też innych osób o szczególnych potrzebach, takich jak osoby z dziećmi, seniorzy (rosnący udział osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem). Poza dostępnością architektoniczną należy mieć na uwadze także dostępność cyfrową i informacyjno-komunikacyjną.

W 2021 roku dla obszaru rewitalizacji liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” na 10 tys. mieszkańców wynosiła 4, przy średniej dla gminy 3,4. Wysoka ilość korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej oraz wypełnionych formularzy „Niebieska Karta” może przełożyć się na wzrost zagrożenia patologiami społecznymi oraz wykluczeniem społecznym.

Zasadniczą rolę w podniesieniu jakości zasobów ludzkich, a tym samym rozwiązywaniu problemów występujących na obszarze rewitalizacji pełni jakość i poziom edukacji, rozumianej jako wychowanie, wykształcenie, nauka oraz zdobywanie wiedzy i umiejętności. W związku z tym istotne jest, aby lokalna społeczność miała równy dostęp do wiedzy przez całe życie i usługa ta świadczona była na wysokim poziomie.

Jednym ze wskaźników przedstawiających jakość i efekty kształcenia na wyznaczonym obszarze rewitalizacji są wyniki uzyskane z egzaminów ósmoklasistów, sprawdzających wiedzę i umiejętności uczniów kończących dany poziom nauczania. Na obszarze rewitalizacji funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Rytwianach. W tabeli 5 dokonano porównania wyników z 2022 roku dla niniejszej szkoły ze średnią wartością dla gminy, powiatu i województwa. Z języka obcego podane zostały wyniki tylko z języka angielskiego, ponieważ wybiera go największa liczba młodzieży.

Tabela 5 Średnie % wyniki z egzaminu w 8 klasie szkoły podstawowej w 2022 r. – porównanie szkoły z obszaru rewitalizacji, gminy, powiatu i województwa

Nazwa przedmiotu	Średnie % wyniki			
	Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Rytwianach – Publiczna Szkoła Podstawowa w Rytwianach	Gmina Rytwiany	powiat staszowski	województwo świętokrzyskie
Matematyka	63	61	63	59
Język polski	63	55	56	57
Język angielski	60	55	62	65

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi, oke.lodz.pl

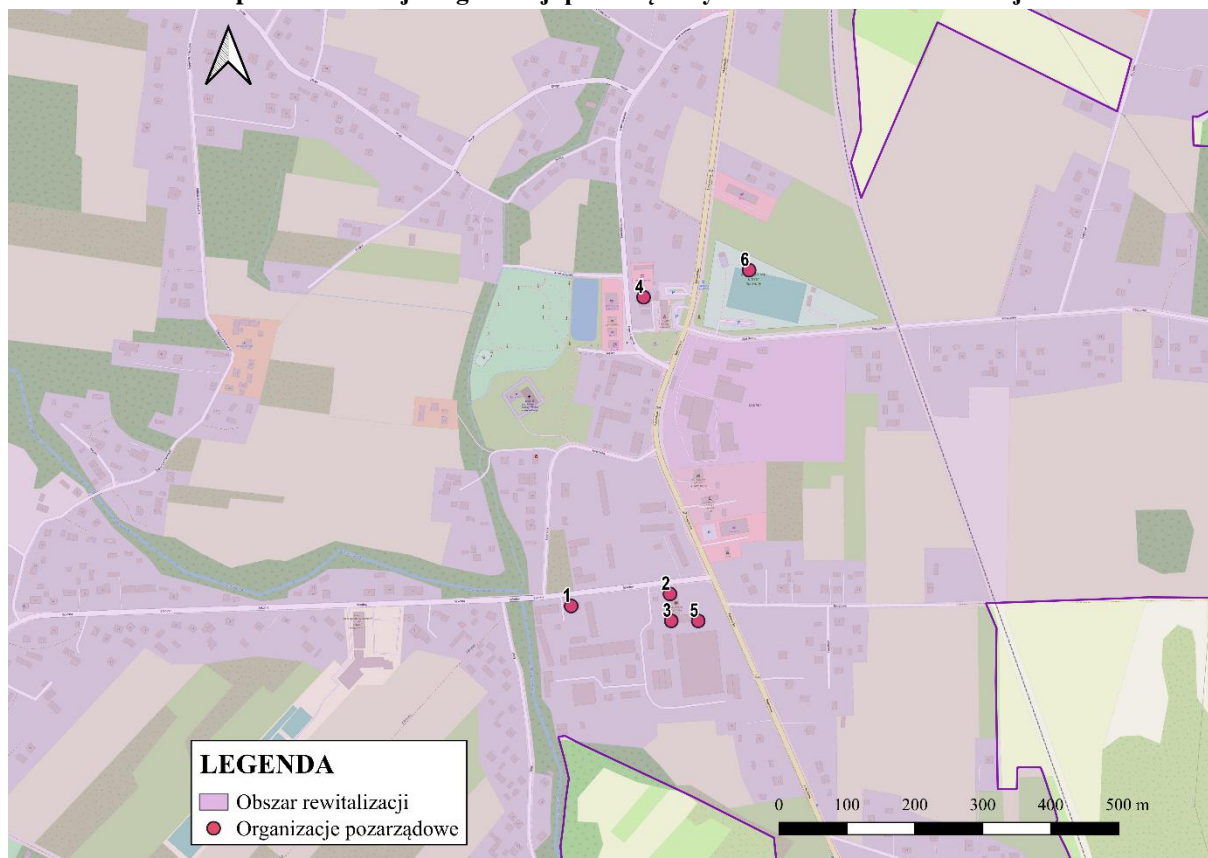
Z języka polskiego średnie % wyniki na obszarze rewitalizacji były najlepsze spośród porównywanych jednostek i wynosiły 63%. Z matematyki również szkoła z obszaru rewitalizacji uzyskała średnie wyniki lepsze niż dla Gminy Rytwiany i województwa świętokrzyskiego, natomiast identyczne ze średnimi wynikami dla powiatu. Z kolei z języka angielskiego średnie wyniki były lepsze niż dla Gminy Rytwiany, ale gorsze niż dla powiatu i województwa.

Oceny jakości kształcenia oraz poziomu nauczania nie dokonuje się jedynie na podstawie średnich wyników uzyskanych przez uczniów. Na ocenę składa się wiele innych czynników, jednak rozkład wartości przedstawiony w tabeli 5 może świadczyć o dobrym poziomie edukacji na obszarze rewitalizacji. Istotne jest zapewnienie uczniom warunków do rozwoju pasji i umiejętności już na etapie szkolnym.

Organizacje społeczne wskazują czy na terenie danego obszaru społeczeństwo jest aktywne i zintegrowane we wspólnym działaniu na rzecz jego rozwoju. Ponadto są też przejawem społeczeństwa obywatelskiego oraz jedną z form aktywności lokalnej. Pełnią ważną rolę nie tylko w umacnianiu więzi społecznych, ale też wzmacniają organizacyjnie władze lokalne oraz zwiększają możliwości rozwoju społecznego. Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji wskaźnik *liczba organizacji pozarządowych na 1 000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania* w 2021 roku wyniósł 5,7⁴, przy średniej dla gminy – 5,0.

⁴ Dane z Urzędu Gminy Rytwiany.

Mapa 3 Lokalizacja organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Rytwiany oraz bazy KRS

Tabela 6 Legenda do mapy 3 – spis organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji

Lp.	Nazwa organizacji
1.	Lokalna Grupa Działania Powiśle Staszowskie
2.	Stowarzyszenie „Inkubator Kultury”
3.	Stowarzyszenie „LGR Świętokrzyski Karp”
4.	Ochotnicza Straż Pożarna w Rytwianach
5.	Stowarzyszenie „Nasze Rytwiany”
6.	Klub Sportowy „Baszta” w Rytwianach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Rytwiany oraz bazy KRS

Aktywność społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji jest jednym z ważniejszych potencjałów obszaru, którego uruchomienie jest istotne do powodzenia procesu rewitalizacji. Pomimo funkcjonowania organizacji pozarządowych, nadal zauważana jest niedostateczna aktywność społeczna i integracja mieszkańców. Problemem jest np. niska aktywność mieszkańców w sprawach bieżących dotyczących gminy. Wzrost aktywności społecznej mieszkańców i tworzenie międzysektorowych partnerstw to jedno z kluczowych elementów i potrzeb lokalnej społeczności, które pozwoli na utrwalenie zamierzonych efektów w ramach procesu rewitalizacji. Przykładowo, w otwartym spotkaniu z interesariuszami rewitalizacji, które odbyło się w dniu 08.05.2023 r., wzięły udział tylko 4 osoby.

Biorąc pod uwagę aktywność społeczną, warto także zwrócić uwagę na udział mieszkańców obszaru rewitalizacji w wyborach. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 roku w I turze dla obszaru rewitalizacji wynosiła 57,21%, przy średniej dla gminy – 53,31%. Z kolei frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2019 roku dla obszaru rewitalizacji wynosiła 53,83%, przy średniej dla gminy – 55,39%. Niska frekwencja wyborcza świadczy o braku udziału mieszkańców w życiu publicznym.

Partycypacja społeczna to budowanie poczucia mieszkańców, że są gospodarzami gminy, osobami od których zależy jej rozwój i które mogą współdecydować o sprawach związanych z tym rozwojem. Istnieje wiele gotowych narzędzi, które mogą zostać z powodzeniem wdrożone w strukturach administracyjnych w celu budowania partnerskich relacji z mieszkańcami. Zaangażowanie mieszkańców do aktywności na rzecz gminy to wyzwanie, które należy i warto podjąć. Trzeba zwrócić uwagę, że w gminie nie ma poczucia przynależności do miejsca zamieszkania. Dlatego też należy dążyć do budowania sentymentu i poczucia tożsamości lokalnej.

Na jakość życia składają się także dochody mieszkańców. Z kolei dochody związane są z ilością i jakością pracy i posiadaniem kwalifikacji dostosowanych do lokalnego rynku pracy. W tym kontekście ważną rolę spełnia pojawianie się nowych podmiotów gospodarczych oraz wyrejestrowywanie działalności tych już istniejących. Stąd też kolejną ważną sferę do przeanalizowania stanowi sfera gospodarcza, w której warto zwrócić uwagę na przedsiębiorczość mieszkańców i sytuację gospodarczą.

Tabela 7 Wskaźniki opisujące sytuację na rynku pracy na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 oraz porównanie ich wartości ze średnimi wartościami dla gminy w 2021 r.

Wskaźnik	2017	2018	2019	2020	2021	Średnia dla gminy w 2021 r.
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	10,61	10,79	11,52	11,73	11,83	9
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	7,31	10,27	8,74	7,20	7,20	8
Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	5,22	9,76	3,09	5,66	7,20	4
Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	9,55	13,08	11,57	10,20	10,16	13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Kielcach

W 2021 roku na obszarze rewitalizacji liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania wynosiła 11,83, przy średniej dla gminy 9. Z kolei liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania wynosiła 7,2, przy średniej dla gminy 8. Zaś liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania dla obszaru rewitalizacji wynosiła 7,2, przy średniej dla gminy – 4,0.

Natomiast liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym dla obszaru rewitalizacji wynosiła 10,16, przy średniej dla gminy 13. Przedstawione wskaźniki świadczą o średnio korzystnej sytuacji dla działalności przedsiębiorstw na obszarze rewitalizacji. W szczególności należy zwrócić uwagę na wyższy wskaźnik dla obszaru rewitalizacji niż dla całej gminy w zakresie wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON, jak również na niższy wskaźnik niż dla całej gminy nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.

Warto dodać także, że obszar rewitalizacji cechuje mało zróżnicowany katalog ofert pracy. Problem stanowi duża liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON, a mała liczba nowo zarejestrowanych.

Badając sferę przestrzenno-funkcjonalną należy zwrócić uwagę na wyposażenie w infrastrukturę społeczną. Powierzchnia terenów zagospodarowanych na działalność sportową, rekreacyjną, kulturową i turystyczną przypadająca na 100 mieszkańców na obszarze rewitalizacji w 2021 roku wynosiła 1,14 km², przy wartości dla gminy 0,68 km². Z kolei w 2020 roku udział budynków mieszkalnych mających bezpośredni dostęp do dróg asfaltowych w liczbie budynków mieszkalnych ogółem dla obszaru rewitalizacji wynosił 100%, przy średniej dla gminy 28,54%.

Biorąc pod uwagę sferę techniczną należy zwrócić uwagę na mieszkalnictwo oraz wyposażenie w infrastrukturę techniczną. W 2021 roku udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych był niższy dla obszaru rewitalizacji niż średnia dla gminy. W 2021 roku wynosił 89,34%, gdy średnia dla gminy 95,55%. Warto zwrócić uwagę, że brak dostępu do sieci wodociągowej wpływa na obniżenie komfortu życia mieszkańców, ale również oddziałuje na środowisko. W 2020 roku udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych był wyższy dla obszaru rewitalizacji (wynosił 62,94%) od wartości dla gminy (35,41%).

Sfera środowiskowa również stanowi ważny obszar w przypadku rewitalizacji. Analizując ją warto wziąć pod uwagę odpady niebezpieczne, formy ochrony przyrody oraz lokalizację na terenach zalewowych. Biorąc pod uwagę zagrożenie powodziowe, obszar rewitalizacji usytuowany jest niekorzystnie. Zgodnie z obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego w granicach Gminy Rytwiany występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią od rzeki Czarna, na których prawdopodobieństwo powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q1%), obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q10%) oraz obszary na których prawdopodobieństwo powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q0,2%). Obszary szczególnego zagrożenia powodzią obejmują także tereny pomiędzy brzegiem rzeki Wschodnia a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano wał przeciwpowodziowy. Zagrożenie to występuje corocznie w czasie występowania wezbrań typu opadowego w okresie letnim, spowodowanych deszczami frontalnymi lub deszczami nawalnymi. Najczęstszą porą występowania tego rodzaju wezbrań są miesiące czerwiec–wrzesień.

Na mapie 4 przedstawiono m.in. obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi raz na 10 lat (Q10%), obszary

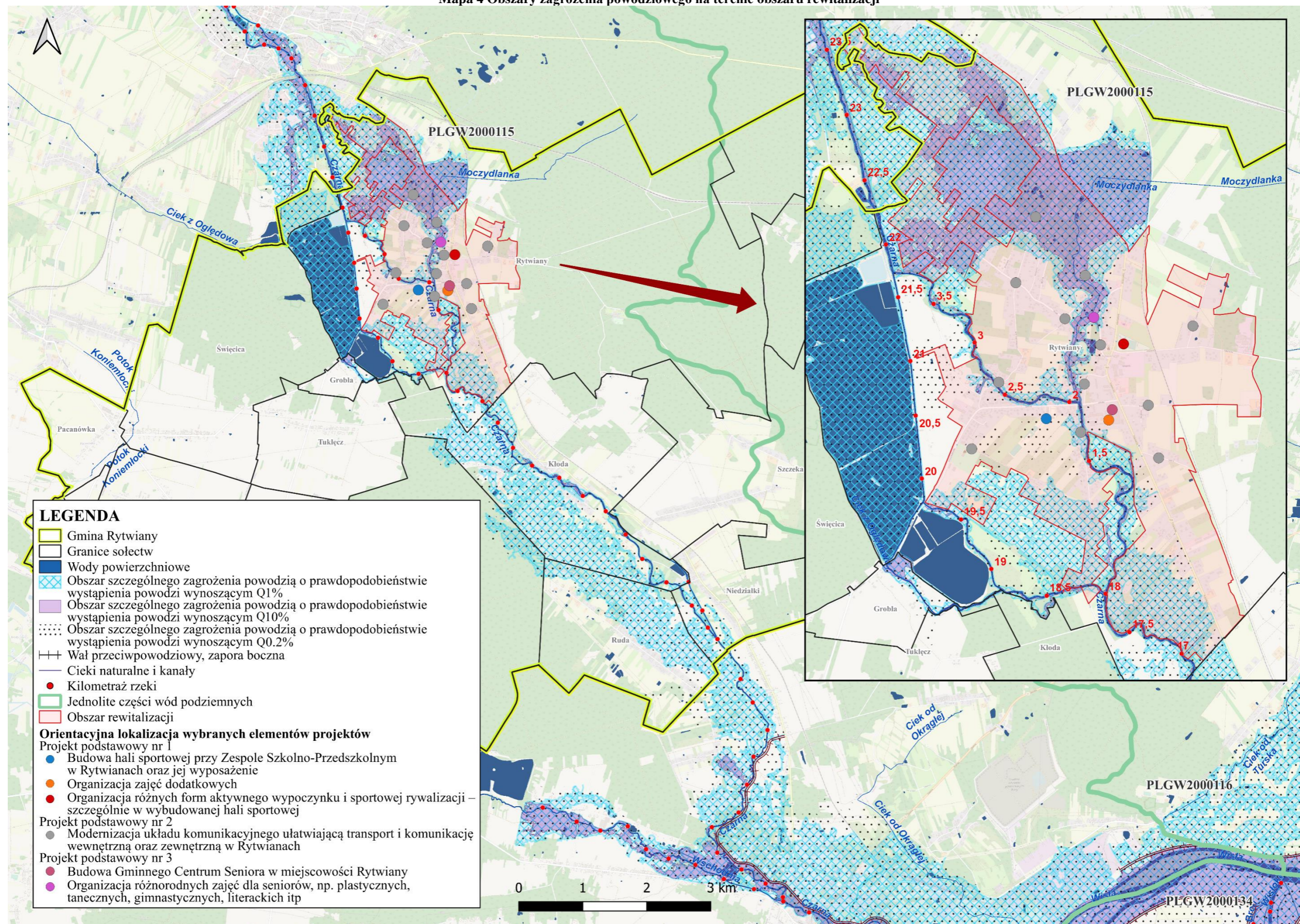
na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q1%) oraz obszary na których prawdopodobieństwo powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat (Q0,2%) wraz z orientacyjną lokalizacją projektów podstawowych.

Obszary szczególnego zagrożenia powodzią podlegają zagospodarowaniu, które nie może naruszać ustaleń planu zarządzania ryzykiem powodziowym i stanowić zagrożenie dla ochrony zdrowia ludzi i środowiska lub utrudniać zarządzanie ryzykiem powodziowym. Ponadto należy dążyć do wyeliminowania lub unikania wzrostu zagospodarowania na obszarach zagrożenia powodziowego. Szczegółowe odniesienia projektów do realizacji w obszarze szczególnego zagrożenia powodzią będą każdorazowo analizowane przy planowaniu i projektowaniu konkretnych inwestycji, a także inwestor zobowiązany będzie do uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na zlokalizowanie na obszarach szczególnego zagrożenia powodziowego nowych przedsięwzięć i nowych obiektów budowlanych.

Równie istotna jest świadomość mieszkańców i ich odpowiedzialność za środowisko naturalne, a także podejmowanie działań odnoszących się do adaptacji do zmian klimatu i przeciwdziałania występowaniu zjawisk ekstremalnych. W kontekście kształtowania stanu zasobów wodnych, przeciwdziałania występowaniu zjawisk ekstremalnych oraz adaptacji do zmian klimatu przy realizacji nowych inwestycji uwzględniane będą aspekty związane z wprowadzaniem i egzekwowaniem standardów ochrony zieleni w procesie inwestycyjnym, obejmujących m.in. ograniczenie likwidacji terenów zieleni i wycinki drzew przy realizacji nowych inwestycji, unikaniem „betonowania” przestrzeni poprzez stosowanie powierzchni przepuszczalnych, powierzchni ażurowych zamiast szczelnych powierzchni betonowych. Ponadto rekomendowane będzie uwzględnianie ww. aspektów w planowaniu przestrzennym oraz przy wydawaniu decyzji administracyjnych, w celu ochrony terenów zieleni przed presją zabudowy i „betonowaniem” nieruchomości.

Mapa 4 Obszary zagrożenia powodziowego na terenie obszaru rewitalizacji

Na obszarze rewitalizacji problem stanowią odpady stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi oraz stanu środowiska – azbest. W 2021 roku na obszarze rewitalizacji ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest wynosiła 405,18, tony, przy średniej dla gminy: 158,83 tony. Z kolei w tym samym roku ilość unieszkodliwionego azbestu w przeliczeniu na 100 mieszkańców na obszarze rewitalizacji wynosiła 7,67 tony, przy średniej dla gminy – 0,08 tony. Na obszarze rewitalizacji znajdują się formy ochrony przyrody. Ponadto obszar ten jest położony na terenach zalewowych. Badając sferę środowiskową warto także zwrócić uwagę na wyniki pomiarów ozonu. W 2021 roku dla obszaru rewitalizacji poziom celu długoterminowego ozonu dla stężenia 8-godzinnego został przekroczony. Również odnotowano przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10.

Warto porównać niektóre wartości wskaźników obszaru rewitalizacji do średniej województwa świętokrzyskiego – gorzej dla obszaru rewitalizacji wypadają m.in. wartości następujących wskaźników:

- udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w % ludności ogółem – średnia dla województwa świętokrzyskiego: 17%, dla obszaru rewitalizacji: 14,8%;
- frekwencja w wyborach parlamentarnych (X 2019) – średnia dla województwa świętokrzyskiego: 57,7%, dla obszaru rewitalizacji: 53,83%;
- liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – średnia dla województwa świętokrzyskiego: 8,2, dla obszaru rewitalizacji: 7,2;
- liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania – średnia dla województwa świętokrzyskiego: 4,5, dla obszaru rewitalizacji: 7,2.

Warto zaznaczyć, że część sołectwa Rytwiany wchodząca w skład obszaru rewitalizacji zamieszkiwana jest przez dużą część mieszkańców gminy. Obszar ten ma także duże znaczenie dla rozwoju całej gminy. Powoduje to nagromadzenie się na tym obszarze różnych problemów rozwojowych prowadzących do degradacji technicznej oraz kryzysu społeczno-gospodarczego. Obszar rewitalizacji cechuje się też potencjałami, które są istotne z punktu widzenia nie tylko tego terenu, ale także całej gminy. Stąd też działania rewitalizacyjne powinny dążyć do zniwelowania negatywnych zjawisk kryzysowych na wyznaczonym obszarze, przez co będą oddziaływać na poprawę jakości życia mieszkańców tego obszaru, ale będą także oddziaływać na teren całej gminy. Warto pamiętać, że zgodnie art. 10 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, wyznaczony do rewitalizacji obszar powinna cechować nie tylko koncentracja negatywnych zjawisk, ale musi również mieć istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego. Wyznaczony obszar do rewitalizacji spełnia ten warunek, gdyż jest głównym ośrodkiem gminy i dominują na nim funkcje centrotwórcze: publiczne, usługowe, handlowe, edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne.

W wyniku przeprowadzonej pogłębionej diagnozy wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany oraz w oparciu o różne formy partycypacji społecznej (spotkania, ankieta), zidentyfikowano problemy i potencjały w podziale na sfery tematyczne (tabela 8) oraz wynikające z nich potrzeby o różnym charakterze i skali oddziaływania.

Tabela 8 Zidentyfikowane problemy oraz potencjały wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany

Problemy	Potencjały
SFERA SPOŁECZNA	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niekorzystne zjawiska demograficzne – niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym, wzrastający udział ludności w wieku poprodukcyjnym oraz mniejsza ilość urodzeń niż zgonów (ujemny przyrost naturalny). 2. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy, brak atrakcyjnych miejsc pracy, długotrwałe bezrobocie. 3. Wzrost zagrożenia patologiami społecznymi i wykluczeniem społecznym (wysoka liczba osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej, wysoka liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”). 4. Niska aktywność społeczna mieszkańców, słabe zaangażowanie w sprawy lokalne. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kapitał społeczny ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji – wzrost liczby mieszkańców. 2. Zaplecze edukacyjne (Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Jana Pawła II w Rytwianach) oraz wysoki kapitał społeczny osób młodych – korzystne wyniki uzyskane z egzaminu ośmioklasisty. 3. Organizacje pozarządowe funkcjonujące na obszarze. 4. Zaplecze kulturalne, sportowe, turystyczne z bogatą ofertą kulturalną – Gminne Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej.
SFERA GOSPODARCZA	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewykorzystany potencjał gospodarczy. 2. Duża liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON. 3. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców – niewystarczająca liczba istniejących i mała liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koncentracja na obszarze rewitalizacji obiektów usługowych, handlowych, produkcyjnych. 2. Istniejąca infrastruktura przemysłowa, do której należą największe firmy znajdujące się na terenie rewitalizacji, apteka oraz sklepy spożywcze i wielobranżowe. 3. Występujące złoża surowców ilastych Rytwiany – Głowacki.
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niedostateczne wyposażenie przestrzeni publicznych w infrastrukturę społeczną, kulturalną, sportową i rekreacyjną. 2. Niedostosowanie rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych dla osób niepełnosprawnych, bariery architektoniczne w przestrzeniach publicznych i obiektach użyteczności publicznej. 3. Niski poziom wykorzystania nowoczesnych technologii w administracji publicznej. 4. Niewykorzystywany potencjał kulturowy i historyczny. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lokalizacja funkcji centrotwórczych: licznych obiektów administracyjnych, ochrony zdrowia, oświaty, usługowo-handlowych, kulturowych, religijnych, rekreacyjnych i innych. 2. Budynki użyteczności publicznej będące w zasobach gminy. 3. Korzystne położenie komunikacyjne – przez obszar rewitalizacji biegnie droga województwa nr 764, przebiegająca pomiędzy województwem świętokrzyskim (powiat staszowski i kielecki) a województwem podkarpackim (powiat mielecki). 4. Ośrodek Wypoczynkowo-Rehabilitacyjny „Rytwiany”, Hotel Rytwiany, Hotel Gorzelnia, Pustelnia Złotego Lasu.
TECHNICZNA	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną. 2. Niewystraczająca sieć wodociągowa i kanalizacyjna na niektórych terenach. 3. Niska efektywność energetyczna części budynków użyteczności publicznej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Termomodernizacja niektórych obiektów użyteczności publicznej. 2. Zabytki wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Świętokrzyskiego.
ŚRODOWISKOWA	

<ol style="list-style-type: none"> 1. Położenie na obszarach zagrożonych występowaniem powodzi. 2. Niezadowalająca jakość jednolitych wód podziemnych (IV klasa czystości). 3. Przekroczenie poziomu docelowego stężenia ozonu (za rok 2021). 4. Przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 (za rok 2021). 5. Wysoka ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska – azbest. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Walory przyrodniczo-krajobrazowe, istniejące formy ochrony przyrody. 2. Dziedzictwo naturalne – karp rytwiański.
--	--

Źródło: Opracowanie własne

Po dokonaniu całościowej analizy problemów oraz potencjałów zidentyfikowanych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, poniżej wskazano skalę i charakter zdiagnozowanych potrzeb, które determinują zakres działań rewitalizacyjnych.

Zidentyfikowane potrzeby w zakresie przewycięzania zjawisk kryzysowych w sferze społecznej to:

1. **Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia** – niezbędne jest zmniejszenie poziomu bezrobocia mieszkańców (szczególnie długotrwałego), które prowadzi do wzrostu liczby mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, poprzez realizowanie programów aktywizacji zawodowej oraz tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy na obszarze rewitalizacji.
2. **Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną, zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem)** – konieczne jest przerwanie procesu dziedziczenia biedy i patologii społecznych poprzez zastosowanie różnorodnych form pracy z dorosłymi, dziećmi oraz młodzieżą, m.in. profilaktykę społeczną i formy wsparcia zapewniające organizację czasu wolnego.
3. **Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji** – niezbędne jest wsparcie aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez stworzenie przestrzeni i systemu usług publicznych sprzyjających aktywności społecznej i umożliwiających integrację. Dlatego też ważne jest zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych i tworzenie miejsc sprzyjających aktywności społecznej różnych grup wiekowych.
4. **Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych** – należy podjąć działania mające na celu włączenie do aktywności społecznej osób starszych (zagrożonych wykluczeniem społecznym) i zapewnić im sprzyjające warunki udziału w życiu społecznym (z uwagi na proces starzenia się społeczeństwa obszaru rewitalizacji). W tym zakresie istotne jest zwrócenie uwagi na potrzeby seniorów, takie jak dostęp do usług publicznych oraz aktywne formy spędzania wolnego czasu. Konieczne jest także zapewnienie integracji międzypokoleniowej.
5. **Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane**

z rewitalizacją – obszar rewitalizacji potrzebuje zbudowania wspólnoty mieszkańców, dla których ważne będzie dobro wspólne. W tym zakresie istotne jest utrwalanie wśród mieszkańców poczucia wspólnoty i współodpowiedzialności za swoje miejsce zamieszkania. W tym zakresie można podjąć działania polegające na: zachęcaniu do włączenia się w działalność organizacji pozarządowych, wzmacnianiu różnych form aktywności społecznej oraz wspieraniu oddolnych inicjatyw dotyczących lokalnych wydarzeń i przedsięwzięć podwórkowych.

6. **Włączenie osób młodych w aktywność społeczną** – należy kreować warunki do zaangażowania osób w okresie edukacji i młodych małżeństw w podejmowanie inicjatyw społecznych na rzecz obszaru. Niezbędne jest tworzenie warunków do samorozwoju i samorealizacji.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przewyższania zjawisk kryzysowych w sferze gospodarczej to:

1. **Zwiększenie i pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji i rozwój kwalifikacji zawodowych** – obszar rewitalizacji potrzebuje ożywienia gospodarczego poprzez podjęcie kompleksowych działań w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz wdrożenia programów promujących i ułatwiających podjęcie działalności gospodarczych.
2. **Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji** – należy uporządkować oraz estetycznie i funkcjonalnie zagospodarować przestrzeń publiczną do rozwoju działalności gospodarczych i ich zróżnicowania oraz kreować przyjazny klimat do prowadzenia działalności gospodarczej, np. poprzez ułatwienia formalno-prawne.
3. **Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego Rytwian** – posiadanie unikatowych zasobów materialnych jak i niematerialnych oraz aktywność osób nimi zarządzającymi tworzy możliwości rozwoju całego obszaru. Niezbędna jest współpraca międzysektorowa oraz podjęcie działań pobudzających przedsiębiorczość mieszkańców, którzy powinni bezpośrednio korzystać na aktywności w tym obszarze.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przewyższania zjawisk kryzysowych w sferze przestrzenno-funkcjonalnej to:

1. **Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców** – potrzebą jest poprawa estetyki, funkcjonalności i bezpieczeństwa w miejscach publicznych w celu pobudzenia aktywności społecznej i gospodarczej, np. poprzez tworzenie elementów małej architektury czy likwidowanie barier architektonicznych dla osób starszych i niepełnosprawnych.
2. **Zwiększenie funkcjonalności i bezpieczeństwa układów komunikacyjnych** – niezbędne jest przeprowadzenie remontów i/lub przebudowa fragmentów dróg lokalnych będących w złym stanie technicznym oraz uzupełnienie ciągów pieszych i rowerowych oraz tworzenie miejsc do parkowania.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przewyższania zjawisk kryzysowych w sferze technicznej to:

1. **Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych** – zidentyfikowano

na obszarze rewitalizacji zdegradowane budynki będące w zasobach gminy, instytucji publicznych oraz będące własnością osób prywatnych (o charakterze mieszkaniowym), które wymagają przeprowadzenia kompleksowych działań związanych m.in. z ich odbudową, przebudową, rozbudową i/lub remontem w celu przywrócenia bądź nadania im nowych funkcji.

2. **Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców** – niezbędne jest uzupełnienie braków lub poprawa stanu technicznego podstawowej infrastruktury komunalnej wpływającej na warunki i jakość życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji.

Zdiagnozowane potrzeby w zakresie przewyższania zjawisk kryzysowych w sferze środowiskowej to:

1. **Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza** – konieczne jest podjęcie kompleksowych działań oddziałujących na zmniejszenie wysokiego poziomu zanieczyszczenia powietrza, w tym zastąpienie starych, mało sprawnych urządzeń grzewczych, bardziej proekologicznymi rozwiązaniami dostarczającymi ciepło oraz zamontowanie instalacji odnawialnych źródeł energii. W tym zakresie niezbędne jest również ograniczenie zużycia energii poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków.
2. **Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców** – potrzebą jest podjęcie inicjatyw edukacyjnych dla mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie świadomości ekologicznej oraz kształtowania właściwych postaw i zachowań w tym zakresie, które przyczynią się do ochrony środowiska naturalnego.

III. Część programowa

1. Założenia Gminnego Programu Rewitalizacji

Przeprowadzenie całościowej analizy zjawisk kryzysowych i potencjałów oraz wskazanie czynników mających szczególne znaczenie z punktu widzenia rewitalizacji pozwoliło określić strategiczne kierunki działań dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany. Określono wizję (planowany efekt), misję oraz cele rewitalizacji, wokół których skoncentrowane zostały kierunki działań. Realizacja zaplanowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych pozwoli na wykonanie misji, a tym samym wyprowadzenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

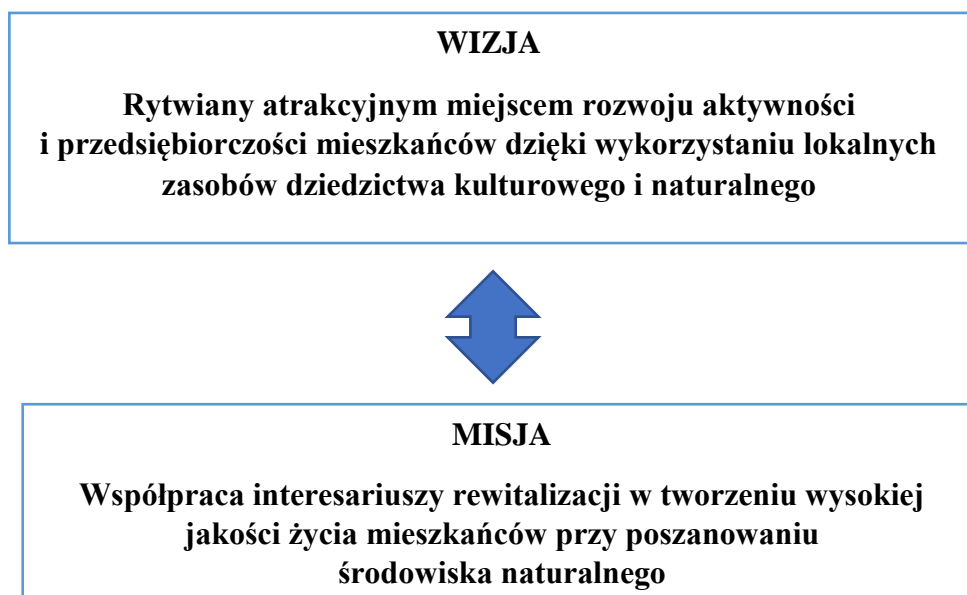
1.1. Misja i wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji opracowany został w układzie uwzględniającym dwa kluczowe jego elementy:

- wizję – pokazującą wizerunek obszaru rewitalizacji w przyszłości;
- misję – będącą naczelnym kierunkiem zintegrowanej polityki terytorialnej, wokół której koncentrować się będą kompleksowe i partnerskie działania wszystkich interesariuszy rewitalizacji.

Na podstawie przeprowadzonej pogłębionej diagnozy, analizy zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów oraz w wyniku wspólnej pracy warsztatowej interesariuszy rewitalizacji, sformułowano misję oraz wizję stanu wyznaczonego obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji jako efekt przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych (schemat 3).

Schemat 3 Misja i wizja dla obszaru rewitalizacji w Gminie Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne

Wizja obszaru rewitalizacji zawiera w sobie opis pożądanego stanu docelowego we wszystkich sferach, tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

W wymiarze społecznym na obszarze rewitalizacji nastąpi poprawa warunków i jakości życia mieszkańców poprzez stworzenie przestrzeni przyjaznej dla ich życia, wzmocnienie identyfikacji z miejscem zamieszkania, poprawę dostępności do usług publicznych oraz lepsze zagospodarowanie przestrzeni publicznej, co przyczyni się do zaangażowania mieszkańców na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, większej ich aktywizacji i integracji społecznej. Łączenie wsparcia społeczności z działaniami infrastrukturalnymi przyczyni się do ograniczenia zjawiska wykluczenia społecznego i marginalizacji powodowanych przez problemy społeczne, tj. bezrobocie, podeszły wiek, niepełnosprawność. Ponadto wzrost komfortu, jakości życia i dostępności do usług publicznych będzie oddziaływał także na zmniejszenie migracji z tych terenów, co jest ważne z uwagi na niekorzystne trendy demograficzne na obszarze rewitalizowanym (niski udział osób w wieku przedprodukcyjnym, wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym).

W wymiarze gospodarczym proces rewitalizacji przyczyni się do ożywienia przedsiębiorczości mieszkańców, co w pośredni sposób prowadzić może do wzrostu inwestycji i rozwoju lokalnych przedsiębiorstw.

W wymiarze przestrzenno-funkcjonalnym rewitalizacja umożliwi zbudowanie spójnej, estetycznej i wielofunkcjonalnej przestrzeni, co nastąpi poprzez modernizację istniejących i budowę nowych obiektów oferujących usługi publiczne i sprzyjających aktywności mieszkańców. Zostanie poprawiony poziom obsługi komunikacyjnej (budowa dróg asfaltowych). Zwrócono również uwagę na dostosowanie przestrzeni i obiektów publicznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych.

W wymiarze technicznym w wyniku rewitalizacji zwiększy się dostępność mieszkańców do podstawowych usług komunalnych. Ponadto nastąpi także poprawa efektywności energetycznej niektórych obiektów znajdujących się na obszarze rewitalizacji.

W wymiarze środowiskowym nastąpi ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza, co zwiększy komfort życia mieszkańców. Ponadto podniesieniu ulegnie świadomość ekologiczna mieszkańców oraz zostaną podjęte działania mające na celu zmniejszenie wysokiego poziomu zanieczyszczenia powietrza.

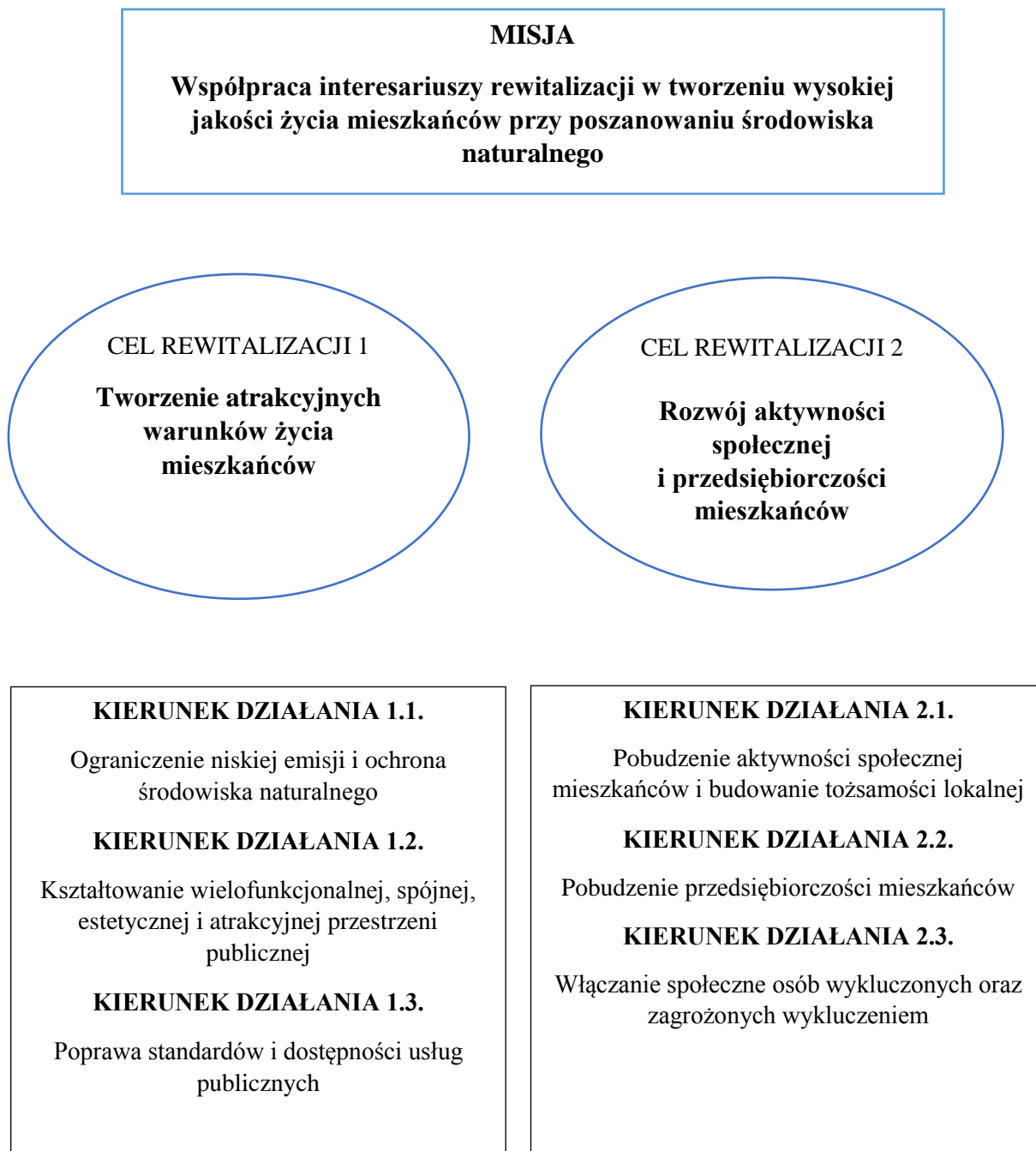
Działania w sferze technicznej i przestrzennej będą zrealizowane z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju oraz z poszanowaniem zielonej infrastruktury.

1.2. Cele rewitalizacji wraz z odpowiadającymi im kierunkami działań

Wypełnienie przyjętej wizji i misji jest uwarunkowane realizacją postawionych celów rewitalizacji i zaplanowanych do realizacji kierunków działań, służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych na etapie diagnostycznym negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętym celom (schemat 4). Cele rewitalizacji są kwantyfikowalne (wymierne) oraz adekwatne do wyników pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji, co zostało wskazane w tabeli 22 *Wskaźniki monitoringowe wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji*

Gminy Rytwiany na lata 2023–2030, w której do poszczególnych celów przyporządkowano konkretne wskaźniki oddziaływania.

Schemat 4 Cele rewitalizacji i kierunki działań w Gminie Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 9 Kierunki działań wraz z odniesieniem ich do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych, mające na celu eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk

Kierunki działań	Potrzeba rewitalizacji
<p>1.1. Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych. • Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców. • Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza. • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
<p>1.2. Kształtowanie wielofunkcyjnej, spójnej, estetycznej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji. • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych. • Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane z rewitalizacją. • Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców. • Zwiększenie funkcjonalności i bezpieczeństwa układów komunikacyjnych. • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych. • Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców.
<p>1.3. Poprawa standardów i dostępności usług publicznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji. • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych. • Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców. • Zwiększenie funkcjonalności i bezpieczeństwa układów komunikacyjnych. • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych. • Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców.
<p>2.1. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia. • Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem). • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji. • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych. • Wspieranie osób młodych jak i młodych rodzin w aktywności na rzecz obszaru i w samorozwoju.

	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane z rewitalizacją. • Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców. • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
2.2. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia. • Zwiększenie i pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji i rozwój kwalifikacji zawodowych. • Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji. • Kreowanie warunków do współpracy międzysektorowej.
2.3. Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia. • Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem). • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych.

Źródło: Opracowanie własne

2. Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne w latach 2023–2030

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030 złożony jest z listy planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz z charakterystyki pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Dzięki temu dokument jest konstrukcją złożoną z wielu różnorodnych projektów, która warunkuje osiągnięcie zaplanowanych efektów, a tym samym ich efektywne oddziaływanie na zidentyfikowane na etapie diagnozy zjawiska kryzysowe oraz wykorzystuje lokalne potencjały.

2.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć

W wyniku prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji, a także w oparciu o zasadę partnerstwa oraz partycypacji społecznej, zdefiniowano i scharakteryzowano projekty podstawowe, czyli takie, bez których realizacja celów dokumentu nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji. Ponadto są to projekty kluczowe do powodzenia procesu rewitalizacji, ponieważ oddziałują kompleksowo na zidentyfikowane problemy we wszystkich sferach, a przede wszystkim w sferze społecznej. Główne założenia projektów przedstawiono w tabelach 11–15. Dodatkowo w tabeli 10 umieszczono zgodnie z wytycznymi projekty planowane do realizacji w ramach Instrumentu Terytorialnego IIT z FES 2021–2027.

Lista projektów planowanych do realizacji w ramach Instrumentu Terytorialnego IIT z FEŚ 2021–2027

Tabela 10 Projekt nr 1

1.	Tytuł projektu	<i>Czas dla seniorów!</i>
2.	Priorytet FEŚ 2021–2027	Priorytet 6. Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych
3.	Cel szczegółowy FEŚ 2021–2027	Cel szczegółowy RSO5.2. Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie (EFRR). Działanie 6.5 Rewitalizacja obszarów innych niż obszary miejskie
4.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEŚ 2021-2027	<p>Problemem występującym na obszarze rewitalizacji jest niewystarczające dostosowanie przestrzeni i infrastruktury publicznej do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób starszych.</p> <p>Zakres rzeczowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • remont, modernizację i doposażenie budynku Dworu klasycystycznego (wybudowanego na początku XIX w.) na cele utworzenia Gminnego Centrum Seniora w Rytwianach, • poprawę estetyki oraz funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni wokół budynku. <p>Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości życia seniorów poprzez zapewnienie im odpowiedniej infrastruktury oraz zachęcenie do aktywności społecznej. Działalność Gminnego Centrum Seniora zapewni seniorom zamieszkującym obszar rewitalizacji możliwość do integracji, aktywizacji zawodowej, aktywności społecznej, rozwijania kontaktów towarzyskich i kulturalnych oraz aktywnego spędzania czasu wolnego.</p>
	Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, partnerzy społeczni
5.	Budżet projektu	5,00 mln zł
	Środki własne realizatorów projektu	0,75 mln zł
	Finansowanie zewnętrzne – dotacja bezzwrotna	4,25 mln zł
6.	Okres realizacji projektu	2024–2029
	Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p><i>Wskaźniki produktu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]. <p><i>Wskaźniki rezultatu:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji [osoby].

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11 Projekt podstawowy nr 1

Nazwa projektu	<i>Młodzi to nasz skarb!</i>		
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji	Okres realizacji	2024–2028
Szacowana wartość	22 000 000 zł	Główne źródło finansowania	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FEŚ), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	<p>W ramach projektu będą realizowane działania dążące do poprawy jakości życia dzieci i młodzieży poprzez zapewnienie im odpowiedniej infrastruktury, zachęcenie do aktywności fizycznej i społecznej oraz wzmacnianie ich kompetencji społecznych.</p> <p>Przedmiotowy zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowę hali sportowej przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Rytwianach oraz jej wyposażenie; • organizację różnych form aktywnego wypoczynku i sportowej rywalizacji – szczególnie w wybudowanej hali sportowej; • organizację zajęć dodatkowych (poza edukacją formalną), m.in. tanecznych, plastycznych, sportowych; • organizację zajęć z psychologiem dotyczących stresu, radzenia sobie z trudnościami, komunikacji itp. <p>Hala sportowa będzie obiektem posiadającym salę sportową z widownią, zaplecze (pomieszczenia administracyjno-socjalne i magazyn sprzętu sportowego) oraz łącznik (łączy hali sportową z istniejącym budynkiem szkoły). Obiekt będzie przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.</p> <p>Celem niniejszego projektu jest zachęcenie uczniów do aktywności społecznej, podniesienie ich kompetencji społecznych i kształtowanie właściwych postaw oraz podniesienie ich aktywności fizycznej przy zapewnieniu odpowiedniej infrastruktury, co wpłynie pozytywnie na poprawę komfortu życia dzieci i młodzieży. Realizacja tego celu wymaga zapewnienia odpowiedniej infrastruktury. Niniejszy projekt stanowi inwestycję w kapitał społeczny młodych mieszkańców obszaru rewitalizacji.</p>		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Rytwianach, partnerzy społeczni i gospodarczy, przedsiębiorstwa		
Grupy docelowe	Główną grupą docelową są mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Odbiorcami będą również pozostali mieszkańcy gminy.		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	<p>Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (tabela 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze społecznej: 2, 3, 5 – realizacja projektu zapewni wzrost kompetencji uczniów, ożywienie ich aktywności społecznej i integracji oraz przeciwdziałanie dziedziczeniu uzależnienia od pomocy społecznej; • w sferze przestrzenno-funkcjonalnej: 1 – realizacja projektu umożliwi stworzenie atrakcyjnej przestrzeni umożliwiającej aktywność społeczną uczniom oraz zwiększy przestrzeń świadczącą usługi edukacyjne. 		
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	<p>CEL REWITALIZACJI 1. Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.3. Poprawa standardów i dostępności usług publicznych.</p> <p>CEL REWITALIZACJI 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.1. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej.</p>		

<p>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji</p>	<p>Prognozowane rezultaty podjętych działań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dostosowanie infrastruktury do zmieniających się potrzeb dzieci i młodzieży; • rozwój kompetencji uczniów; • poprawa komfortu nauczania; • zapewnienie możliwości udziału w zajęciach pozalekcyjnych; • wzrost aktywności fizycznej dzieci i młodzieży; • poprawa estetyki w przestrzeni publicznej. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych szkół [szt.]; • Liczba uczniów objętych wsparciem [os.]. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych [użytkownicy/rok]; • Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu [os.].
<p>Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi</p>	<p>Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców</i> – poprzez rozszerzenie dostępności do wysokiej jakości usług o charakterze publicznym, mających na celu wsparcie osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Czas dla seniorów!</i> – poprzez ułatwienie dostępu do usług publicznych oddziałujących na poprawę jakości życia osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Mam kompetencje – mam lepszą pracę</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Stop wykluczeniu!</i> – poprzez pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12 Projekt podstawowy nr 2

Nazwa projektu	<i>Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców</i>		
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji	Okres realizacji	2024–2029
Szacowana wartość	32 000 000 zł	Główne źródło finansowania	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FEŚ), Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	<p>W ramach projektu będą realizowane działania dążące do poprawy dostępności do usług publicznych poprzez budowę/modernizację infrastruktury na obszarze rewitalizacji.</p> <p>Przedmiotowy zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowę, przebudowę i modernizację kanalizacji sanitarnej w miejscowości Rytwiany; • rozbudowę i modernizację sieci wodociągowej w miejscowości Rytwiany; • estetyczną i funkcjonalną przestrzeń publiczną, w tym miejsc integracji mieszkańców; • modernizację układu komunikacyjnego ułatwiającą transport i komunikację wewnętrzną oraz zewnętrzną w Rytwianach – remonty i przebudowy dróg gminnych i wewnętrznych na obszarze rewitalizacji wraz z infrastrukturą towarzyszącą, taką jak: oznakowanie, ciągi pieszo-rowerowe mające na celu poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego, zwiększenie nośności dróg, poprawę dostępności komunikacyjnej, poprawę warunków poruszania się pojazdów, zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne; • przebudowę systemów grzewczych i instalacji systemów OZE oraz urządzeń energooszczędnych w budynkach prywatnych, • dostęp do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego. <p>Realizacja projektu wpłynie na uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, co przyczyni się do poprawy komfortu życia mieszkańców, ale też wpłynie pozytywnie na środowisko naturalne. Modernizacja lokalnych fragmentów dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą, taką jak oznakowanie oraz ciągi pieszo-rowerowe zapewni korzystne oddziaływanie na wzrost jakości i komfortu życia mieszkańców rewitalizacji, a także kształtowania przyjaznego środowiska zamieszkania. Działania te zmierzają również do utrwalenia ładu przestrzennego. Ponadto przestrzeń zostanie dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.</p>		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, partnerzy społeczni i gospodarczy, przedsiębiorstwa		
Grupy docelowe	Główną grupą docelową są mieszkańcy obszaru rewitalizacji.		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	<p>Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (tabela 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze społecznej: 1, 3 – realizacja projektu przyczyni się do świadczenia wysokiej jakości usług publicznych w zakresie 		

	<p>gospodarki wodno-kanalizacyjnej, co zapewni lepszy komfort życia mieszkańców oraz przyczyni się także do polepszenia komunikacji zarówno zewnętrznej jak i wewnętrznej. Powstała przestrzeń będzie dostosowana do osób niepełnosprawnych i starszych z uwagi na zauważalny proces starzenia się społeczeństwa;</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze gospodarczej: 1, 2 – realizacja projektu polepszy obsługę komunikacyjną na wskazanym obszarze, co może przyczynić się do jego uatrakcyjnienia pod względem inwestycyjnym, otwierania nowych przedsiębiorstw czy nowych miejsc pracy; • w sferze przestrzenno-funkcjonalnej: 2 – realizacja projektu poprawi poziom obsługi komunikacyjnej, zapewni lepszy dojazd wewnątrz i zewnętrzny oraz zapewni infrastrukturę towarzyszącą w postaci oznakowania czy ciągów pieszo-rowerowych; • w sferze technicznej: 2 – realizacja projektu przyczyni się do uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenia dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, co wpłynie na poprawę warunków i jakość życia mieszkańców oraz prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji; • w sferze środowiskowej: 1 – realizacja projektu może przyczynić się do wzrostu ruchu pieszych poprzez wzrost bezpieczeństwa na drogach, a przez to przyczynić się do obniżenia szkodliwych pyłów w powietrzu.
<p>Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt</p>	<p>CEL REWITALIZACJI 1. Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.1. Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.2. Kształtowanie wielofunkcyjnej, spójnej, estetycznej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.3. Poprawa standardów i dostępności usług publicznych.</p>
<p>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji</p>	<p>Prognozowane rezultaty podjętych działań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie dostępności do infrastruktury komunalnej; • zapewnienie dostępu do czystej wody dla mieszkańców obszaru rewitalizacji; • polepszenie jakości życia mieszkańców; • poprawa jakości wody pitnej; • wzrost atrakcyjności obszaru rewitalizacji pod względem osiedleńczym; • ograniczenie możliwości przedostania się zanieczyszczeń do wód powierzchniowych i podziemnych; • ochrona środowiska naturalnego; • wzrost odsetka ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę [km]; • Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków [km]. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ludność przyłączona do ulepszonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę [os.];

	<ul style="list-style-type: none"> Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia [os.].
Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi	<p>Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>Młodzi to nasz skarb!</i> – poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług o charakterze publicznym dla osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; <i>Czas dla seniorów!</i> – poprzez poprawę dostępu do usług publicznych oddziałujących na poprawę komfortu życia osób zamieszkujących obszar rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 13 Projekt podstawowy nr 3

Nazwa projektu	<i>Czas dla seniorów!</i>		
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji	Okres realizacji	2025–2029
Szacowana wartość	16 000 000 zł	Główne źródło finansowania	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FEŚ), Program Wieloletni Senior +, budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	<p>W ramach projektu będą realizowane działania dążące do poprawy komfortu życia osób starszych z obszaru rewitalizacji, ze względu na zdiagnozowane starzenie się populacji. Podejmowane będą działania dążące do poprawy jakości życia seniorów poprzez zapewnienie im odpowiedniej infrastruktury oraz zachęcenie do aktywności społecznej.</p> <p>Przedmiotowy zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> utworzenie Gminnego Centrum Seniora w miejscowości Rytwiany; organizację różnorodnych zajęć dla seniorów, np. plastycznych, tanecznych, gimnastycznych, literackich itp.; organizację spotkań edukacyjnych na temat ochrony środowiska naturalnego i cyberbezpieczeństwa; organizację wydarzeń na temat procesu starzenia się, profilaktyki, chorób, poradnictwa emerytalnego. <p>Niniejszy projekt obejmuje działania z zakresu rozwoju usług publicznych świadczonych w szczególności dla osób starszych. Działalność Gminnego Centrum Seniora ma zapewnić seniorom zamieszkującym obszar rewitalizacji zapobieganie osamotnieniu, ożywienie aktywności społecznej, rozwijanie kontaktów towarzyskich i kulturalnych, propagowanie ekologii i zdrowego stylu życia oraz aktywnego spędzania czasu wolnego.</p>		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, partnerzy społeczni i gospodarczy, przedsiębiorstwa		
Grupy docelowe	Główną grupą docelową są mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Odbiorcami będą również pozostali mieszkańcy gminy.		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	<p>Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (tabela 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> w sferze społecznej: 1, 3, 4, 5 – realizacja projektu przyczyni się do ożywienia aktywności społecznej seniorów i ich integracji, przeciwdziałania osamotnieniu oraz wykluczeniu społecznemu tej grupy, co przełoży się na wzrost jakości i komfortu życia seniorów; 		

	<ul style="list-style-type: none"> • w sferze przestrzenno-funkcjonalnej: 1 – realizacja projektu umożliwi stworzenie atrakcyjnej przestrzeni umożliwiającej aktywność społeczną seniorom; • w sferze środowiskowej: 2 – realizacja projektu przyczyni się do podniesienia świadomości ekologicznej seniorów poprzez organizowanie kampanii edukacyjnych.
<p>Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt</p>	<p>CEL REWITALIZACJI 1. Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.1. Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.2. Kształtowanie wielofunkcyjnej, spójnej, estetycznej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 1.3. Poprawa standardów i dostępności usług publicznych.</p> <p>CEL REWITALIZACJI 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.1. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.3. Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem.</p>
<p>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji</p>	<p>Prognozowane rezultaty podjętych działań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa estetyki i ładu przestrzennego; • pobudzenie i zwiększenie aktywności społecznej seniorów; • poprawa komfortu i jakości życia seniorów; • przeciwdziałanie osamotnieniu i wykluczeniu społecznemu seniorów. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [szt.]; • Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej infrastruktury [os.].
<p>Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi</p>	<p>Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Młodzi to nasz skarb!</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców</i> – poprzez poprawę dostępu do wysokiej jakości usług o charakterze publicznym mających na celu wzrost komfortu życia mieszkańców; • <i>Mam kompetencje – mam lepszą pracę</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Stop wykluczeniu!</i> – poprzez pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14 Projekt podstawowy nr 4

Nazwa projektu	<i>Mam kompetencje – mam lepszą pracę</i>		
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji	Okres realizacji	2024–2029
Szacowana wartość	3 000 000 zł	Główne źródło finansowania	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego (FEŚ), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	<p>W ramach projektu będą realizowane działania polegające na zindywidualizowanej i grupowej aktywizacji społeczno-zawodowej. Ze wsparcia mogą skorzystać osoby zamieszkujące obszar rewitalizacji i będące w wieku produkcyjnym.</p> <p>Przedmiotowy zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spotkania indywidualne z doradcą zawodowym dotyczące poradnictwa zawodowego, określenia predyspozycji oraz wyboru odpowiedniego kursu zawodowego; • spotkania grupowe z doradcą zawodowym dotyczące umiejętności autoprezentacji oraz pisania dokumentów aplikacyjnych; • spotkania indywidualne z psychologiem dotyczące lepszego radzenia sobie ze stresem i emocjami oraz wzrostu poczucia własnej wartości; • kursy zawodowe dostosowane do zapotrzebowania lokalnego rynku pracy, będące odpowiedzią na potrzeby uczestników projektu ustalone wspólnie z doradcą zawodowym; • warsztaty na temat otwierania działalności gospodarczej i możliwości finansowania; • podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców, w tym w zakresie możliwości pracy zdalnej i prowadzenia biznesu on-line. 		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, Powiatowy Urząd Pracy w Staszowie, partnerzy społeczni i gospodarczy		
Grupy docelowe	Główną grupą docelową są mieszkańcy obszaru rewitalizacji.		
Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały	<p>Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (tabela 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze społecznej: 1, 2, 3, 5 – realizacja projektu przyczyni się do ożywienia aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji i rozwoju kompetencji społecznych; • w sferze gospodarczej: 1, 2 – realizacja projektu przyczyni się do ożywienia aktywności zawodowej mieszkańców, wzrostu ich przedsiębiorczości oraz nabycia nowych kompetencji zawodowych, co pośrednio może również wpłynąć na otwieranie nowych działalności gospodarczych. 		
Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt	<p>CEL REWITALIZACJI 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.1. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.2. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.</p> <p>KIERUNEK DZIAŁANIA 2.3. Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem.</p>		
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Prognozowane rezultaty podjętych działań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost szans na zatrudnienie; • pobudzenie aktywności społecznej i zawodowej; • wzrost kompetencji społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji; • wzrost jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi [os.]. 		

	<p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.].
<p>Powiązanie projektu z innymi projektami/ przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi</p>	<p>Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Młodzi to nasz skarb!</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji; • <i>Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców</i> – poprzez poprawę komfortu życia mieszkańców; • <i>Czas dla seniorów!</i> - poprzez pobudzenie aktywności społecznej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Stop wykluczeniu!</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15 Projekt podstawowy nr 5

Nazwa projektu	<i>Stop wykluczeniu!</i>		
Lokalizacja	Obszar rewitalizacji	Okres realizacji	2024–2029
Szacowana wartość	3 000 000 zł	Główne źródło finansowania	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego (FEŚ), budżet gminy
Zakres rzeczowy realizowanych zadań	<p>W ramach projektu będą realizowane działania polegające na aktywizacji i integracji osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, przy wykorzystaniu ścieżki reintegracji. Projekt stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy ubóstwa i długotrwałego bezrobocia.</p> <p>Wsparciem z projektu zostaną objęte osoby spełniające następujące kryteria:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mieszkańcy Gminy Rytwiany (preferencje dla osób mieszkających na terenie rewitalizacji); • osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rytwianach; • pozostający bez pracy; <p>Przedmiotowy zakres projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • warsztaty rozwoju osobistego mające na celu podniesienie kompetencji życiowych i umiejętności społecznych uczestników projektu; • indywidualne poradnictwo specjalistyczne; • poradnictwo psychologiczne; • poradnictwo prawne; • poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, staże zawodowe. <p>Projekt ma na celu wzmocnienie, nabycie oraz przywrócenie kompetencji społecznych dla jego uczestników, co wpłynie na ich zaradność i aktywność społeczną. Projekt ma na celu aktywną integrację tych osób poprzez poprawę ich zdolności do zatrudnienia. Integracja o edukacyjnym, społecznym i zawodowym charakterze pozwoli na wyprowadzenie ze stanu kryzysowego uczestników projektu i opuszczenie grupy osób zagrożonych marginalizacją. Projekt przyczyni się do reintegracji, aktywizacji zawodowej i włączenia społecznego jego uczestników.</p>		
Podmioty realizujące projekt	Gmina Rytwiany, Powiatowy Urząd Pracy w Staszowie, partnerzy społeczni i gospodarczy		
Grupy docelowe	Główną grupą docelową są mieszkańcy obszaru rewitalizacji. Odbiorcami będą również pozostali mieszkańcy gminy.		

<p>Oddziaływanie projektu na zdiagnozowane problemy i potencjały</p>	<p>Realizacja projektu oddziaływać będzie na następujące zidentyfikowane problemy (tabela 8):</p> <ul style="list-style-type: none"> • w sferze społecznej: 1, 2, 3, 5 – realizacja projektu przyczyni się do integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców oraz umożliwi im podniesienie ich kompetencji społecznych; • w sferze gospodarczej: 1 – poprzez realizację działań ukierunkowanych na świadczenie pomocy w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, nabycie kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz umiejętności istotnych z punktu widzenia obecnego rynku pracy; • w sferze społecznej: 1, 2 – realizacja projektu przyczyni się do rozwoju kompetencji zawodowych osób zagrożonych marginalizacją społeczną, zwiększy ich szanse na zatrudnienie lub założenie własnej działalności gospodarczej.
<p>Cele rewitalizacji, kierunki działań, które realizuje projekt</p>	<p>CEL REWITALIZACJI 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców. KIERUNEK DZIAŁANIA 2.1. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej. KIERUNEK DZIAŁANIA 2.2. Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców. KIERUNEK DZIAŁANIA 2.3. Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem.</p>
<p>Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji</p>	<p>Prognozowane rezultaty podjętych działań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost szans na zatrudnienie; • pobudzenie aktywności społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym; • włączenie do życia społecznego osób zagrożonych marginalizacją; • zmniejszenie zagrożenia patologiami społecznymi. <p>Wskaźniki produktu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie [os.]. <p>Wskaźniki rezultatu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]; • Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu [os.]; • Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu [os.].
<p>Powiązanie projektu z innymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi</p>	<p>Projekt wykazuje powiązania i oddziaływanie z następującymi podstawowymi projektami rewitalizacyjnymi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Młodzi to nasz skarb!</i> – poprzez ożywienie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji; • <i>Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców</i> – poprzez poprawę komfortu życia mieszkańców; • <i>Czas dla seniorów!</i> – poprzez pobudzenie aktywności społecznej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji; • <i>Mam kompetencje – mam lepszą pracę</i> – poprzez wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób zamieszkujących obszar rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne

Wszystkie projekty zostały zweryfikowane w trybie partycypacji społecznej. Pierwszy etap polegał na przeprowadzeniu otwartego naboru pomysłów na projekty, jakie można przeprowadzić w ramach rewitalizacji. Można je było składać do Urzędu Gminy Rytwiany przy pomocy fiszek projektowych dostępnych na stronie internetowej gminy, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w budynku Urzędu. Założenia samego Gminnego Programu Rewitalizacji, jak i elementów projektu konsultowano z interesariuszami podczas otwartych spotkań konsultacyjnych oraz podczas posiedzeń Komitetu Rewitalizacji. Opisane powyżej projekty podstawowe są kluczowe dla osiągnięcia celów rewitalizacji i przedstawionej po niej wizji obszaru. Odpowiadają one na potrzeby tego obszaru, które wynikają z problemów i potencjałów przedstawionych w pogłębionej diagnozie obszaru. Efekt synergii jest możliwy do osiągnięcia tylko poprzez kompleksowe działania obejmujące wszystkie sfery: społeczną, gospodarczą, przestrzenno-funkcjonalną, techniczną i środowiskową. Wyznaczony obszar rewitalizacji posiada potencjał w postaci terenów rekreacyjnych, zaplecza kulturowego i infrastruktury przemysłowej, co zostanie wykorzystane w działaniach rewitalizacyjnych. Ze względu na zidentyfikowane potencjały i zasoby obszaru rewitalizacji, ma to istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Ponadto działania podejmowane w wyniku rewitalizacji zmierzające do wyeliminowania negatywnych zjawisk na tym obszarze, nie tylko poprawią warunki życia mieszkańców obszaru zdegradowanego, ale będą oddziaływać również na teren całej gminy i przyczynią się do wzrostu jakości życia jej mieszkańców. Takie podejście sprawia, że rewitalizacja stanowi jeden z elementów rozwoju gminy. Spójne i kompleksowe działania dotyczące podniesienia dostępności i jakości usług publicznych, modernizacji i budowy infrastruktury mają podnieść poziom życia mieszkańców, a także oddziaływać na wzrost atrakcyjności osiedleńczej tego miejsca. Ponadto szeroki zakres proponowanych projektów, w które mają zaangażować się różni interesariusze, pozytywnie wpłynie na ich zwiększenie zainteresowania sprawami lokalnymi. Zadania społeczne i inwestycyjne realizowane będą przez różne podmioty z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, a współfinansowane będą z różnych źródeł zewnętrznych i niewątpliwie przyczynią się do realizacji wizji: *Rytwiany atrakcyjnym miejscem rozwoju aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców dzięki wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego.*

W tabeli 16 przedstawione zostały potencjalne planowane i alternatywne źródła finansowania projektów podstawowych.

Tabela 16 Planowane źródła finansowania projektów podstawowych

Lp.	Nazwa projektu	Planowane źródło finansowania	Alternatywne źródło finansowania
1.	Młodzi to nasz skarb!	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego (FEŚ), budżet gminy	środki krajowe, np. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Rządowy Fundusz Polski Ład, środki prywatne
2.	Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FEŚ), Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, budżet gminy	Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko na lata 2021–2027, środki krajowe, np. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Rządowy Fundusz Polski Ład, środki prywatne

3.	Czas dla seniorów!	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FES), Program Wieloletni Senior +, budżet gminy	Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021–2027, środki krajowe, np. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Rządowy Fundusz Polski Ład, środki prywatne
4.	Mam kompetencje – mam lepszą pracę	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FES), budżet gminy	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, środki prywatne
5.	Stop wykluczeniu!	Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego 2021–2027 (FES), budżet gminy	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, środki prywatne

Źródło: Opracowanie własne

2.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć

Uzupełnieniem listy podstawowych projektów rewitalizacyjnych jest charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych (tabela 17). Realizują one określone kierunki działań mające na celu eliminację bądź ograniczenie negatywnych zjawisk, które powodują różne sytuacje kryzysowe na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Rolą uzupełniających przedsięwzięć jest także wzmocnienie zaplanowanych efektów przeprowadzanego procesu rewitalizacji w odniesieniu do rozwoju społeczno-gospodarczego całej gminy.

Tabela 17 Charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Charakterystyka tematyczna przedsięwzięcia	Powiązanie z celami rewitalizacji i kierunkami działań	Potrzeby rewitalizacyjne
1.	Kampania edukacyjna na temat przeciwdziałania zagrożeniom dla środowiska naturalnego oraz ograniczenia niskiej emisji	<p>Projekt przewiduje przeprowadzenie kampanii edukacyjnej mającej na celu przybliżenie mieszkańcom zagrożeń związanych z odpadami stwarzającymi zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz zagrożeń wynikających z palenia w kotłowniach domowych paliwem niskiej jakości czy odpadami komunalnymi.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację szkoleń i konferencji na tematy związane z ekologią i ochroną środowiska naturalnego; • dystrybucję ulotek informacyjnych dotyczących proekologicznych rozwiązań dostarczających ciepło, odnawialnych źródeł energii, ograniczenia zużycia energii poprzez zwiększenie efektywności energetycznej budynków, segregowania śmieci itp. <p>Projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem niskiej świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji i zagrożeń środowiska naturalnego.</p>	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.1.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych; • Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza; • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
2.	Od Juniora do Seniora– zawsze razem	<p>Projekt przewiduje podjęcie działań mających zapewnić integrację międzypokoleniową i umożliwić młodszym i starszym mieszkańcom obszaru rewitalizacji wspólne spędzenie czasu.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację różnorodnych przedsięwzięć o charakterze rozrywkowym, kulturalnym, rekreacyjnym na obszarze rewitalizacji, skierowanych do mieszkańców obszaru 	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.1. CEL 2. Kierunek działania 2.1. Kierunek działania 2.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem); • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji; • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych;

		<p>rewitalizacji, z możliwością korzystania również przez pozostałych mieszkańców gminy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację festynów i pikników integrujących seniorów z osobami młodymi; • organizację międzypokoleniowych warsztatów na temat ochrony środowiska naturalnego oraz zdrowego i aktywnego życia. <p>Projekt jest odpowiedzią na starzenie się społeczeństwa obszaru rewitalizacji.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane z rewitalizacją; • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
3.	Przeciwdziałanie patologiom społecznym	<p>Projekt przewiduje podjęcie działań edukacyjnych, które mają pokazać szkodliwość używek dla młodego pokolenia.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację spotkań w szkole m.in. z psychologiem, policjantem, na temat bezrobocia, przemocy, używek i ich szkodliwości; • organizację pikników dla rodzin z przybliżeniem tematyki przeciwdziałania patologiom, biedzie, bezrobociu itp.; • terapię psychologiczną dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. <p>Projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowany problem ubóstwa, bezrobocia, przemocy, alkoholizmu na obszarze rewitalizacji, które mogą być dziedziczne.</p>	<p>CEL 2. Kierunek działania 2.1. Kierunek działania 2.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem); • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji.
4.	Rozwój infrastruktury zdrowotnej i opiekuńczej	<p>Projekt przewiduje podjęcie działań mających na celu ułatwienie opieki nad osobami niesamodzielnymi (starszymi, chorymi przewlekle, niepełnosprawnymi) z wykorzystaniem budowania alternatywnych form opieki.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deinstytucjonalizację świadczenia usług zdrowotnych i opieki długoterminowej, w tym 	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji. • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych.

		<p>rozwój środowiskowych form opieki, w szczególności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami;</p> <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie usług asystenckich i opiekuńczych w ramach opieki rodzinnej i środowiskowej, np. usług asystenta osoby niepełnosprawnej. 		
5.	Ożywienie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	<p>Projekt przewiduje zachęcenie mieszkańców obszaru rewitalizacji do aktywności społecznej i wspieranie ich integracji.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizację różnego rodzaju imprez kulturowych, rozrywkowych i sportowych; • organizację warsztatów na temat zdrowego trybu życia i ekologii. 	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.1.</p> <p>CEL 2. Kierunek działania 2.1. Kierunek działania 2.3.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji; • Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych; • Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane z rewitalizacją; • Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.
6.	Swój biznes to niezależność!	<p>Projekt przewiduje wsparcie ożywienia przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wsparcie indywidualne dotyczące możliwości zewnętrznego finansowania projektów na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej; • wsparcie merytoryczne i finansowe mieszkańców mających zamiar założyć lub rozwijać swoją działalność gospodarczą. 	<p>CEL 2. Kierunek działania 2.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia; • Zwiększenie i pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji i rozwój kwalifikacji zawodowych; • Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji.
7.	Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i przedsiębiorstw w Rytwianach	<p>Projekt przewiduje modernizację energetyczną budynków użyteczności publicznej i przedsiębiorstw mających siedzibę na obszarze rewitalizacji.</p> <p>Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ocieplenie/docieplenie budynków; • wymianę stolarki okiennej i drzwiowej; 	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych; • Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza.

		<ul style="list-style-type: none"> • przebudowę systemów grzewczych i instalację systemów OZE oraz urządzeń energooszczędnych. <p>Projekty będą rezultatem przeprowadzonego audytu efektywności energetycznej. Przedsięwzięcie to umożliwi zmniejszenie zużycia energii oraz przyczyni się do poprawy estetyki w przestrzeni publicznej.</p>		
8.	Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego	<p>Projekt przewiduje podjęcie działań mających na celu zachowanie i rozwijanie dziedzictwa kulturowego. Zakres przedmiotowy projektu obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zachowanie obiektów dziedzictwa kulturowego, ich konserwację i renowację oraz zagospodarowanie terenu wokół wraz z dostosowaniem do funkcji pełnienia turystycznych i kulturalnych; • rozwój obiektów dziedzictwa kulturowego poprzez rozbudowę czy przebudowę w celu dostosowania do prowadzenia działalności kulturalnej; • promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego regionu. 	<p>CEL 1. Kierunek działania 1.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji; • Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców; • Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych.

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Mechanizmy zapewnienia komplementarności oraz integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

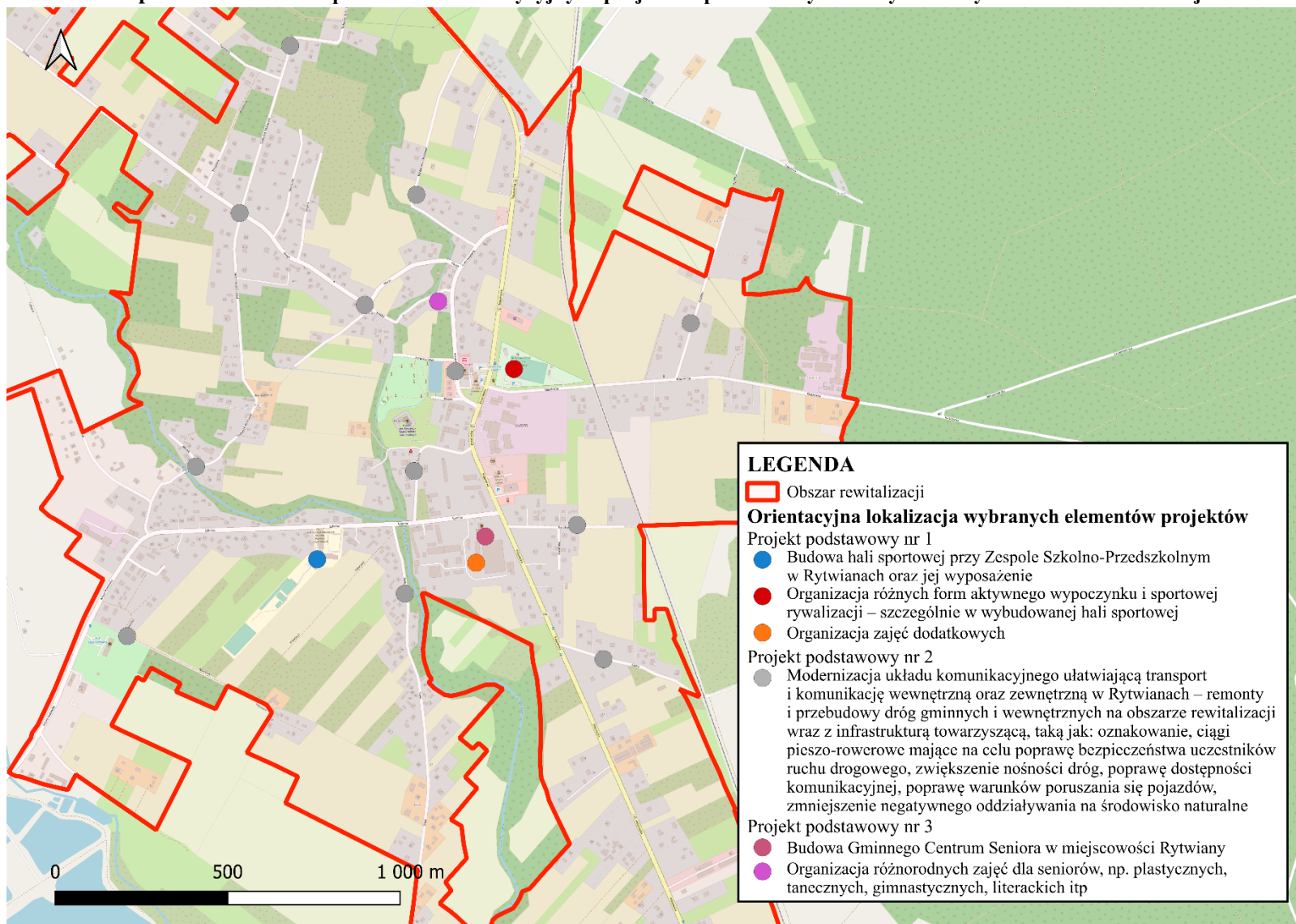
Mechanizmy zapewnienia komplementarności oraz integrowania działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* mają charakter kompleksowy. Podczas programowania działań rewitalizacyjnych zastosowano mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, a także pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji. W celu osiągnięcia synergii pomiędzy poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zapewniono ich komplementarność w różnych wymiarach, tj. przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Wszystkie projekty zawarte w niniejszym GPR realizowane będą na wyznaczonym obszarze rewitalizacji: teren zamieszkały sołectwa Rytwiany. Na tym obszarze zlokalizowane są funkcje centrowe oraz charakteryzuje się on dużym potencjałem i znaczeniem dla rozwoju gminy. Z tego też względu zasięg oddziaływania realizowanych projektów będzie efektywniejszy oraz obejmie teren całej gminy. Współgranie projektów podstawowych i uzupełniających oraz zaangażowanie lokalnej społeczności pozwoli na osiągnięcie efektu rewitalizacji widocznego na całym obszarze i uniknięcie wybiórczości inwestycji (tzw. „worka przypadkowych projektów”). Wdrażane zindywidualizowane działania rewitalizacyjne będą dopełniać się także przestrzennie, co spowoduje widoczność efektów ich realizacji na całym obszarze objętym kryzysem, a nie tylko punktowo, w pojedynczych miejscach. Projekty/przedsięwzięcia podstawowe zostały zaprogramowane w taki sposób, aby odpowiadały na problemy mieszkańców, a przede wszystkim nie skutkowały przenoszeniem problemów w inne miejsce. Z tego względu w niniejszym dokumencie zawarto zarówno przedsięwzięcia inwestycyjne, jak i społeczne, które zapobiegą prowadzeniu do niepożądanych efektów społecznych, tj. wykluczenie społeczne, konflikty międzyludzkie czy „dziedziczenie biedy”. Dostępność do powstałej infrastruktury oraz działań społecznych i kulturalnych dla wszystkich użytkowników zamieszkujących dany teren spowoduje, że z pozytywnych efektów rewitalizacji korzystać będą wszyscy mieszkańcy, bez względu na sytuację materialną. Taka konstrukcja powinna oddziaływać na wzrost aktywności społecznej i integracji społeczności lokalnej (także międzypokoleniowej) obszaru, przy korzystaniu ze wspólnych zasobów i walorów przestrzennych, a także kapitału społecznego.

Na mapie 5 przedstawiono lokalizację realizacji projektów podstawowych nr 1–4.

Mapa 5 Rozmieszczenie przestrzenne inwestycyjnych projektów podstawowych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA

Projekty/przedsięwzięcia podstawowe i uzupełniające zawarte w niniejszym dokumencie stanowią spójną odpowiedź na zróżnicowane, zdiagnozowane problemy we wszystkich sferach. Wykorzystują one także potencjały lokalne wyznaczonego obszaru rewitalizacji w obszarze kapitału społecznego, zasobów naturalnych i lokalnego dziedzictwa kulturowego. Zostało to wykazane w powiązaniu każdego projektu podstawowego ze zdiagnozowanymi problemami. Dzięki temu wszystkie projekty/przedsięwzięcia uzupełniające są komplementarne w oddziaływaniu całościowym na obszar rewitalizacji w aspekcie społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym. Przede wszystkim takie podejście ma przeciwdziałać fragmentaryzacji działań koncentrując się na całościowym spojrzeniu na przyczyny kryzysu danego obszaru. W tym przypadku spowodowane są one głównie kumulacją wykluczenia społecznego, starzenia się lokalnego społeczeństwa, niskiej aktywności społecznej oraz niewykorzystaniem potencjałów obszaru. Z tego względu wykonana została pogłębiona analiza i diagnoza obszaru rewitalizacji we wszystkich aspektach: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym, która zawarta jest w II części niniejszego dokumentu. Konieczne jest także określenie pożądanego stanu do jakiego ma doprowadzić na danym obszarze realizacja projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Z tego względu została określona wizja (planowany efekt rewitalizacji), uwzględniająca uwarunkowania i zasoby wewnętrzne obszaru, tj. budynki, obiekty, przestrzenie użyteczności publicznej, ukształtowanie terenu, zasoby naturalne. Parametryzacja efektów rewitalizacji określona została na poziomie celów rewitalizacji, ponieważ wizja określa zbiór poświadanych wartości do osiągnięcia po wdrożeniu założeń dokumentu.

Komplementarność problemowa wykazana została w tabeli 18, gdzie przedstawione zostały potrzeby rewitalizacyjne, odpowiadające im cele i kierunki działań oraz projekty podstawowe i przedsięwzięcia uzupełniające w każdej sferze. Poszczególne projekty realizują konkretne cele rewitalizacji i kierunki działań. Wszystkie kierunki działań i odpowiadające im projekty są powiązane problemowo oraz odnoszą się do wszystkich sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, rozwiązując zidentyfikowane problemy (zawarte w tabeli 8).

Podczas podejmowania strategicznych decyzji przez samorząd lokalny na innych płaszczyznach, będą brane pod uwagę zaplanowane działania rewitalizacyjne, aby zapewnić koordynację tematyczną i organizacyjno-techniczną działań administracji samorządowej. Ponadto ważne jest, że proces rewitalizacji realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych zarówno na szczeblu lokalnym, jak i powiatowym, regionalnym, krajowym czy europejskim, co zostało wykazane w rozdziale 3. części III. niniejszego dokumentu.

Tabela 18 Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji i kierunkami działań oraz zaplanowanymi projektami podstawowymi i przedsięwzięciami uzupełniającymi

SFERA KIERUNKI	POTRZEBA REWITALIZACYJNA	CEL REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ	DZIAŁANIA PROJEKTY PODSTAWOWE	PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE
SPOŁECZNA	Przeciwdziałanie bezrobociu i zwiększanie możliwości zatrudnienia	Cel rewitalizacji 2	2.1	4, 5	6
		Cel rewitalizacji 2	2.2		
		Cel rewitalizacji 2	2.3		
	Kompleksowe wsparcie osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją społeczną zamieszkujących na obszarze rewitalizacji (szczególnie wsparcie rodzin dotkniętych bezrobociem, ubóstwem, przemocą i alkoholizmem)	Cel rewitalizacji 2	2.1	5	3
		Cel rewitalizacji 2	2.3		
	Tworzenie sprzyjających warunków do aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji	Cel rewitalizacji 1	1.2	1, 3, 4, 5	2, 3, 4, 5. 8
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
		Cel rewitalizacji 2	2.1		
	Ułatwienie udziału w życiu społecznym dla osób starszych	Cel rewitalizacji 1	1.2	3	2, 4, 5
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
		Cel rewitalizacji 2	2.1		
		Cel rewitalizacji 2	2.3		
	Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w pracę na rzecz poprawy lokalnego otoczenia, ich partycypacja, a także zaangażowanie w procesy związane z rewitalizacją	Cel rewitalizacji 1	1.2	1, 3, 4, 5	2, 5
		Cel rewitalizacji 2	2.1		
GOSPODARCZA	Zwiększenie i pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców obszaru rewitalizacji i rozwój kwalifikacji zawodowych	Cel rewitalizacji 2	2.2	4, 5	6

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

	Wspieranie rozwoju działalności gospodarczych mieszkańców na obszarze rewitalizacji	Cel rewitalizacji 2	2.2	4	6
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Uporządkowanie i stworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych sprzyjających aktywności mieszkańców	Cel rewitalizacji 1	1.2	1, 2, 3	8
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
		Cel rewitalizacji 2	2.1		
	Zwiększenie funkcjonalności i bezpieczeństwa układów komunikacyjnych	Cel rewitalizacji 1	1.2	2	-
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
TECHNICZNA	Zatrzymanie degradacji technicznej i poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych	Cel rewitalizacji 1	1.1	2	1, 7, 8
		Cel rewitalizacji 1	1.2		
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
	Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej i zwiększenie dostępu do podstawowej infrastruktury komunalnej dla mieszkańców	Cel rewitalizacji 1	1.1	2	-
		Cel rewitalizacji 1	1.2		
		Cel rewitalizacji 1	1.3		
ŚRODOWISKOWA	Ograniczenie tzw. „niskiej” emisji zanieczyszczeń powietrza	Cel rewitalizacji 1	1.1	2	1, 7
	Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców	Cel rewitalizacji 1	1.1	3	1, 2, 5
		Cel rewitalizacji 2	2.1		

Źródło: Opracowanie własne

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

Dla zagwarantowania, że przyjęte postanowienia będą konsekwentnie realizowane, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne do ich wdrażania oraz weryfikacji. Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń dokumentu jest Wójt Gminy Rytwiany przy pomocy pracowników Referatu Organizacyjnego, Referatu Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska oraz Referatu Finansowego. Jednocześnie jest to efekt osadzenia rewitalizacji w ramach istniejących struktur organizacyjnych Urzędu Gminy Rytwiany, odpowiedzialnych za koordynację systemu zarządzania rozwojem gminy. Jeśli zaistnieje potrzeba wsparcia merytorycznego ww. referatu, to wszyscy pracownicy Urzędu oraz kierownicy jednostek organizacyjnych są zobowiązani do ścisłej współpracy i udzielania niezbędnych informacji. Wdrażanie założeń rewitalizacji w ramach struktur organizacyjnych Urzędu przyczyni się do wzajemnego uzupełniania się działań oraz spójności procedur w realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie powiązanych projektów infrastrukturalnych („twardych”) oraz społecznych („miękkich”). Przewiduje się, iż w zależności od realizowanego przedsięwzięcia, w proces wdrażania mogą wejść również przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji realizujących zaplanowane projekty.

Jako organ opiniodawczo-doradczy Wójta Gminy Rytwiany, powołany został Komitet Rewitalizacji. Wybrani kandydaci zostali powołani na członków Komitetu Rewitalizacji Zarządzeniem nr 54/2023 Wójta Gminy Rytwiany z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie powołania Komitetu Rewitalizacji ds. Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030 (po przeprowadzeniu właściwej procedury wynikającej z ustawy o rewitalizacji).

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany zachowuje ciągłość programową w odniesieniu do przedsięwzięć o charakterze infrastrukturalnym, które zostały już zrealizowane w ramach polityki spójności 2014–2020, a także komplementarnymi projektami społecznymi planowanymi do wdrażania w ramach polityki spójności 2021–2027. Ma to duże znaczenie dla efektywności procesu rewitalizacji w oddziaływaniu na sytuację kryzysową występującą na danym obszarze.

W okresie programowania UE na lata 2014–2020 oraz 2021–2027 samorząd gminy zrealizował projekty podnoszące poziom infrastruktury oraz z zakresu rozwiązywania problemów w sferze społecznej, które miały na celu podniesienie poziomu życia mieszkańców (tabela 18). Można uznać to za początek działań rewitalizacyjnych. Projekty te zrealizowane zostały przez Gminę Rytwiany oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rytwianach.

Zrealizowane projekty stanowią podstawę do ich kontynuacji lub/i rozwinięcia w ramach obecnej perspektywy finansowej na lata 2021–2027 w zakresie rozwiązywania problemów społecznych oraz w wyniku realizacji *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030*. Planowane jest ich rozwinięcie w zakresie podnoszenia aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców, a także poprawy warunków życia mieszkańców i rozwijania usług publicznych.

Tabela 19 Wykaz najważniejszych projektów zrealizowanych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji lub mających wpływ na jego rozwój społeczno-gospodarczy na terenie Gminy Rytwiany

Lp.	Tytuł projektu	Nazwa beneficjenta	Wartość projektu [zł]	Dofinansowanie z EU [zł]	Źródło finansowania
1.	Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Rytwiany	Gmina Rytwiany	9 447 172,57	7 163 718,96	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
2.	Tworzenie nowych usług w przestrzeni i obiektach publicznych na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców miejscowości Rytwiany	Gmina Rytwiany	3 497 227,80	1 954 051,09	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
3.	Modernizacja oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Rytwiany na energooszczędne typu LED	Gmina Rytwiany	2 014 085,82	1 711 037,95	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
4.	Aktywizacja społeczno-zawodowa szansą na lepsze jutro mieszkańców Gminy Rytwiany	Gmina Rytwiany/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Rytwianach	539 518,28	446 393,66	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
5.	Tworzenie nowych usług w przestrzeni i obiektach publicznych na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców miejscowości Rytwiany	Gmina Rytwiany	3 497 227,80	2 027 816,97	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
6.	Rozwój edukacji kształcenia ogólnego w zakresie stosowania TIK	Gmina Rytwiany	635 655,15 zł	540 306,88	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014–2020
7.	Przebudowa dróg gminnych: 003198T, 003215T, 003259T, 003228T, 003257T na terenie Gminy Rytwiany, o łącznej długości około 6,4 km	Gmina Rytwiany	2 038 661,16	1 136 909,20	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013
8.	Zagospodarowanie terenu wokół zamku w miejscowości Rytwiany – etap II	Gmina Rytwiany	1 257 435,00	754 460,99	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

9.	Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I–III szkół podstawowych w Gminie Rytwiany	Gmina Rytwiany	108 000,00	91 800,00	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
10.	Aktywna kobieta	Gmina Rytwiany	678 251,45	576 513,73	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
11.	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Rytwiany	Gmina Rytwiany	1 491 064,63	522 913,09	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Rytwiany oraz portalu Ministerstwa Rozwoju – Mapa Dotacji UE, mapadotacji.gov.pl

Po przeprowadzonej analizie stwierdzono, że przedsięwzięcia podejmowane w poprzednich latach mają swoją ciągłość i kontynuację w aktualnym dokumencie. Ponadto wnioski wyciągnięte z realizacji poprzednich działań na wyznaczonym obszarze pozwolą na bardziej efektywne wykorzystanie środków i możliwości w obecnej perspektywie finansowej, dzięki czemu proces rewitalizacji wzmocni ich efektywność i skuteczność.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w niniejszym dokumencie będą współfinansowane z różnych źródeł, obejmujących m.in. środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), krajowych środków publicznych oraz środków prywatnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania.

Komplementarność źródeł finansowania określona została w rozdziale 4. części III, dotyczącym szacunkowych ram finansowych programu. Określono tam na poziomie poszczególnych przedsięwzięć szacowaną ogólną wartość projektu w podziale na publiczne i prywatne źródła finansowania. Zaangażowanie środków publicznych (środki własne gminy, jednostek podległych gminie, podmiotów z sektora finansów publicznych) umożliwia integrację finansową zaplanowanych projektów podstawowych i przedsięwzięć uzupełniających. Poszczególne projekty podstawowe i uzupełniające realizują konkretne cele rewitalizacji i kierunki działań. Wszystkie kierunki działań i odpowiadające im projekty są powiązane problemowo i odnoszą się do wszystkich sfer: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej, rozwiązując zidentyfikowane problemy.

3. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Gminny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju gminy), a także założenia dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym komplementarność z celami, działaniami czy priorytetami innych dokumentów wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

Zestawienie dokumentów wraz z nawiązaniem do ich założeń przedstawiono w tabeli 20.

Tabela 20 Nawiązanie Gminnego Programu Rewitalizacji do dokumentów strategicznych i planistycznych

Lp.	Nazwa dokumentu	Nawiązanie GPR do zapisów dokumentu strategicznego i planistycznego ⁵
POZIOM MIĘDZYNARODOWY I KRAJOWY		
1.	Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju	<p><i>Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju</i>, przyjęta w 2015 r. przez 193 państwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), to program działań o bezprecedensowym zakresie i znaczeniu, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.</p> <p>Analiza spójności dokumentów strategicznych z Agendą ONZ 2030 stanowi swego rodzaju novum w polskiej polityce rozwoju. Zobowiązanie do realizacji Agendy jest dobrowolne i nie umocowane w instrumentach finansowych, z których mogłaby korzystać Polska lub polskie regiony. Niemniej układ celów Agendy wyznacza uniwersalny, globalny model zrównoważonego rozwoju, a sygnatariusze Agendy, w tym Polska, solidarnie zobowiązali się do aktywnej realizacji i monitorowania jej postępu.</p> <p>Założenia niniejszego Gminnego Programu Rewitalizacji wpisują się w większość celów wskazanych w Agendzie, przy czym największa spójność występuje pomiędzy celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Cel 1. Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie;</i> • <i>Cel 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt;</i> • <i>Cel 4. Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie;</i> • <i>Cel 5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt;</i> • <i>Cel 7. Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie;</i> • <i>Cel 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi;</i> • <i>Cel 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność;</i> • <i>Cel 11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu;</i> • <i>Cel 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.</i> <p>Spójność założeń GPR z wyżej wymienionymi celami, przejawia się bezpośrednio lub pośrednio we wszystkich jego celach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cel rewitalizacji 1. <i>Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców</i> – spójność w szczególności z celami: 4, 7, 9, 11, 13 Agendy; 2. Cel rewitalizacji 2 <i>Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców</i> – spójność w szczególności z celami: 1, 3, 5, 8, 11 Agendy.
2.	Umowa Partnerstwa dla	Umowa Partnerstwa określa strategiczne kierunki programowania i ustalenia dotyczące skutecznego i efektywnego korzystania z Europejskiego Funduszu

⁵ Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie.

	<p>realizacji polityki spójności 2021–2027 w Polsce</p>	<p>Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Funduszu Spójności (FS), Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA) na okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 grudnia 2027 r. Dokument ten zawiera 6 celów, są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki promowaniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej;</i> • <i>Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa;</i> • <i>Lepiej połączona Europa;</i> • <i>Europa o silniejszym wymiarze społecznym;</i> • <i>Europa bliższa obywatelom;</i> • <i>Umożliwienie regionom i obywatelom łagodzenia społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków.</i> <p>Proces rewitalizacji wpisuje się wprost w cel polityki 5 <i>Europa bliższa obywatelom: szczególnym rodzajem działań podejmowanych w ramach CP5 będzie kontynuacja procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych. Wspierane będą kompleksowe, zintegrowane działania na rzecz: lokalnej społeczności i gospodarki, ładu przestrzennego i zrównoważonego gospodarowania przestrzenią, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.</i> W Umowie Partnerstwa określono oczekiwane rezultaty interwencji w ramach poszczególnych celów. Jednym z rezultatów przewidzianych w ramach CP5 jest przyczynienie się działań związanych z rewitalizacją: <i>do zmniejszenia problemów społecznych i gospodarczych w obszarach zdegradowanych wyznaczonych do rewitalizacji. Realizacja celu poprawi także bezpieczeństwo przestrzeni publicznych i zdolności samorządu lokalnego do współpracy w zakresie polityki bezpieczeństwa oraz reagowania na różnego rodzaju zagrożenia w przestrzeni publicznej.</i></p> <p>Wszystkie założone cele i kierunki działań w niniejszym GPR są spójne i zgodne z zapisami Umowy Partnerstwa i wpisują się szczególnie w Cel Polityki 5.</p>
<p>3.</p>	<p>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)</p>	<p>Głównym celem <i>Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR)</i> jest: <i>tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.</i> Cel ten uwypukla zatem aspekty związane z jakością życia i dobrobytem ludności, stawiając wymiar społeczny na pierwszym miejscu.</p> <p>Poniżej przedstawiono najważniejsze założenia SOR, w które bezpośrednio lub pośrednio wpisują się założenia niniejszego GPR:</p> <p>I. <i>Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.</i> <i>Obszar: Przemiany strukturalne sektora. Nowe formy działania i współpracy. Nowoczesne instrumenty wsparcia.</i> <i>Główne obszary koncentracji działań: Małe i średnie przedsiębiorstwa.</i></p> <p>W kontekście powyższego należy zwrócić szczególną uwagę na spójność z celem rewitalizacji 2: <i>Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców – kierunek działania 2.2: Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.</i></p> <p>II. <i>Cel szczegółowy II – Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.</i> <i>Obszar: Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.</i> <i>Główne obszary koncentracji działań: Spójność społeczna.</i></p>

		<p><i>Obszar: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizację gospodarcze i nowe nisze rynkowe. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie na wszystkich szczeblach zarządzania. Główne obszary koncentracji działań: Rozwój zrównoważony terytorialnie.</i></p> <p>W kontekście powyższego należy zwrócić szczególną uwagę na spójność z celem rewitalizacji 1: <i>Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców – kierunek działania 1.3: Poprawa standardów i dostępności usług publicznych.</i></p> <p>III. <i>Cel szczegółowy III – Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu.</i></p> <p><i>Obszar: Uproszczenie prawa zapewniające lepsze warunki dla działalności gospodarczej i realizacji potrzeb obywateli.</i></p> <p><i>Główne obszary koncentracji działań: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce.</i></p> <p><i>Obszar: Inkluzywne i skuteczne instytucje publiczne – dostępne i otwarte dla obywateli oraz przedsiębiorców. Budowa zintegrowanego systemu planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego.</i></p> <p><i>Główne obszary koncentracji działań: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem.</i></p> <p><i>Obszar: Cyfrowe państwo usługowe.</i></p> <p><i>Główne obszary koncentracji działań: E-państwo.</i></p> <p><i>Obszar: Wykorzystanie środków z budżetu Unii Europejskiej w sposób przekładający się na trwałe efekty rozwojowe.</i></p> <p><i>Główne obszary koncentracji działań: Efektywność wykorzystania środków UE.</i></p> <p>W kontekście powyższego należy zwrócić szczególną uwagę na spójność z celem rewitalizacji 2: <i>Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców – kierunek działania 2.1: Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej oraz kierunek działania 2.2: Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców.</i></p>
<p>4.</p>	<p><i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030</i></p>	<p><i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) jest dokumentem przyjętym przez Radę Ministrów we wrześniu 2019 r., który jest w pełni komplementarny do zapisów SOR w wymiarze terytorialnym. KSRR przewiduje realizację trzech głównych celów:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> I. <i>Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;</i> II. <i>Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych;</i> III. <i>Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.</i> <p>W zakresie komplementarności z merytorycznymi celami KSRR, <i>Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Rytwiany na lata 2023–2030</i> wykazuje najsilniejszą komplementarność z celem 1 <i>Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym</i>, kierunkiem działania 1.4. <i>Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych</i>, który to odnosi się wprost do działań rewitalizacyjnych.</p> <p>Niniejszy GPR wskazuje także komplementarność z innymi celami KSRR w odniesieniu do celów rewitalizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Celu rewitalizacji 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców, z celem 2 KSRR Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych, kierunkiem działania 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego</i>

		<p><i>i społecznego</i> oraz kierunkiem działania 2.2. <i>Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Celu rewitalizacji 1. <i>Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców</i>, kierunek działania 1.3. <i>Poprawa standardów i dostępności usług publicznych</i> z celem 3 KSRR <i>Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie</i>, kierunkiem działania 3.3. <i>Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych.</i>
5.	<p>Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej</p>	<p>W systemie dokumentów strategicznych <i>Polityka Ekologiczna Państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej</i> (PEP2030) stanowi doprecyzowanie i operacjonalizację zapisów SOR. W związku z powyższym, cel główny PEP 2030, tj. <i>Rozwój potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców</i>, został przeniesiony wprost z SOR. Cele szczegółowe zostały doprecyzowane i określone w odpowiedzi na najważniejsze trendy w obszarze środowiska:</p> <p><i>Cel I: Środowisko i zdrowie. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego;</i></p> <p><i>Cel II: Środowisko i gospodarka. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska;</i></p> <p><i>Cel III: Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych.</i></p> <p>Za cele te w sposób bezpośredni lub pośredni odpowiadają w szczególności następujące cele i kierunki działań GPR:</p> <p>Cel rewitalizacji 1 <i>Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców</i>, kierunek działania 1.1: <i>Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego.</i></p>
6.	<p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030</p>	<p>Gminny Program Rewitalizacji w myśl ustawy jest programem rozwiązującym przede wszystkim problemy społeczne, jednakże cele i kierunki działań <i>Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030</i>, z którymi GPR jest najmocniej powiązany to:</p> <p><i>Cel szczegółowy 1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne:</i></p> <p><i>1.1. Usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami;</i></p> <p><i>1.2. Rozwój i wzmacnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.</i></p> <p>W kontekście powyższego należy zwrócić uwagę, że jednym z celów GPR jest <i>Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców</i> (cel rewitalizacji 2) – cel ten wpisuje się w powyższe założenia. Wdrożenie GPR przyczyni się do zwiększenia zaangażowania obywateli w życie publiczne, a także będzie sprzyjać włączeniu społecznemu.</p>
POZIOM REGIONALNY I SUBREGIONALNY		
7.	<p>Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+</p>	<p>Wizja województwa świętokrzyskiego: <i>Świętokrzyskie w 2030 roku to ambitny region o atrakcyjnym wizerunku:</i></p> <p><i>✓ wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy;</i></p> <p><i>✓ szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne;</i></p> <p><i>✓ będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.</i></p> <p>Misja strategii – <i>Samorząd Województwa Świętokrzyskiego:</i></p> <p><i>✓ tworzy przestrzeń współdziałania, pozwalającą na wykorzystanie potencjału mieszkańców i przedsiębiorców regionu dla budowania wspólnoty o wysokim kapitale społecznym i rosnącej zdolności konkurencyjnej;</i></p>

		<p>✓ uzyskuje konsensus w regionie wokół najważniejszych celów strategicznych i przedsięwzięć, służących modernizacji i transformacji ścieżki rozwoju województwa;</p> <p>✓ pozyskuje kapitał stymulujący rozwój regionu, obejmujący publiczne środki finansowe (od wspólnotowych po lokalne), środki prywatne (w tym – nowe inwestycje zewnętrzne).</p> <p>Rewitalizacja w Gminie Rytwiany jest szczególnie spójna z następującymi elementami struktury celów Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+:</p> <p>Cel strategiczny 3. <i>Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi.</i></p> <p>Cel operacyjny 3.3. <i>Wzmocnienie spójności przestrzennej i społecznej regionu.</i></p> <p>Kierunek działania 3.3.4. <i>Rewitalizacja obszarów zdegradowanych.</i></p> <p>W <i>Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+</i> wskazano, że: <i>równoważeniu procesów społeczno-gospodarczych i przestrzennych w skali lokalnej powinno służyć wsparcie samorządu województwa w rewitalizacji obszarów zdegradowanych oraz planowanie przestrzenne uwzględniające interes społeczny i gospodarczy oraz środowiskowy. Integracji planowania społeczno-gospodarczego z planowaniem zagospodarowania przestrzennego towarzyszyć przy tym musi poprawa standardów gospodarowania przestrzenią w województwie. Należy dążyć do uzyskania wysokiej jakości przestrzeni, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.</i></p>
<p>8.</p>	<p>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego</p>	<p>Strategiczna misja <i>Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego</i> to: <i>Wzmocnienie spójności terytorialnej regionu oraz konkurencyjności jego struktur funkcjonalnych drogą poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększenia wpływu miast na sąsiadujące obszary wiejskie, a także ułatwienia dostępu społeczeństwa do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług.</i></p> <p>Cel generalny Planu to: <i>Kształtowanie zrównoważonej, harmonijnej struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa świętokrzyskiego, sprzyjającej poprawie atrakcyjności i spójności terytorialnej regionu oraz efektywnemu wykorzystaniu jego potencjałów rozwoju, przy jednoczesnym wsparciu dla rozwiązań innowacyjnych i przyjaznych środowisku przyrodniczemu.</i></p> <p>Cele warunkujące osiągnięcie wskazanego powyżej celu generalnego są następujące:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. <i>Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy.</i> 4. <i>Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.</i> 5. <i>Kształtowanie systemów infrastruktury technicznej i społecznej w aspekcie poprawy dostępności i spójności przestrzennej oraz osiągnięcia wysokiego standardu świadczenia usług.</i> 6. <i>Zwiększenie odporności struktur przestrzennych na zagrożenia oraz poprawa bezpieczeństwa publicznego.</i> <p>Priorytety polityki przestrzennej dla celu warunkującego nr 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz małych miast z jednoczesnym tworzeniem warunków do intensyfikacji rolnictwa, zwłaszcza na obszarach najlepszych gleb;</i> • <i>Poprawa dostępności do rynków pracy oraz systemu szkolnictwa zawodowego wraz z dostosowaniem tych funkcji do charakteru i specyfiki struktur osadniczych;</i> • <i>Sprzyjanie rozbudowie istniejących oraz powstawaniu nowych segmentów rynku pracy, zwłaszcza w małych miastach i na obszarach wiejskich;</i>

		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kształtowanie optymalnych relacji: mieszkanie — usługi — praca — rekreacja i wypoczynek, w różnych skalach obszarowych;</i> • <i>Zrównoważony rozwój dzielnic mieszkaniowych zapewniający: osiągnięcie wysokich standardów zagospodarowania przestrzeni publicznej, skuteczną ochronę lokalnych walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz realizację potrzeb sektora budownictwa socjalnego;</i> • <i>Tworzenie warunków do wzrostu potencjału kadrowego nauki i sektora badawczo-rozwojowego oraz poprawy dostępności do funkcji B+R w ośrodkach powiatowych;</i> • <i>Wsparcie działań, służących ograniczeniu depopulacji oraz emigracji młodych wykształconych osób, zwłaszcza z obszarów stagnacji, m.in. drogą odbudowy lokalnych rynków pracy.</i> <p>Priorytety polityki przestrzennej dla celu warunkującego nr 4:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Zapewnienie ciągłości i spójności przestrzennej systemu obszarów chronionych i powiązań ekologicznych, w tym funkcjonowania sieci ekologicznej Natura 2000;</i> • <i>Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego (gleb, wód, powietrza, kopalni i lasów) stwarzające warunki zrównoważonego rozwoju regionu;</i> • <i>Wzrost lesistości, zwłaszcza na obszarach wododziałowych, zagrożonych erozją oraz w obrębie lądowych korytarzy ekologicznych;</i> • <i>Przywracanie równowagi przyrodniczej na obszarach zdegradowanych;</i> • <i>Rozwój komunalnej infrastruktury ochrony środowiska;</i> • <i>Minimalizacja zagrożenia hałasem w miastach i w sąsiedztwie dróg o dużym natężeniu ruchu pojazdów;</i> • <i>Osiągnięcie europejskich standardów ochrony zasobów wód, bezpieczeństwa powodziowego oraz racjonalnego korzystania z tych zasobów;</i> • <i>Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne wkomponowanie zabytków w przestrzeń turystyczną.</i> <p>Priorytety polityki przestrzennej dla celu warunkującego nr 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Stworzenie zintegrowanego systemu transportowego łączącego województwo z europejską siecią TEN-T oraz stałej komunikacji lotniczej;</i> • <i>Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz obszarów funkcjonalnych poprzez podniesienie standardów technicznych dróg, budowę systemu obwodnic i bezkolizyjnych skrzyżowań oraz stworzenie multimodalnego systemu transportowego w obszarze Aglomeracji Staropolskiej;</i> • <i>Rozbudowa sieci drogowej w regionach niedosłużonych komunikacyjnie oraz realizacja dodatkowych przepraw mostowych na głównych rzekach województwa;</i> • <i>Osiągnięcie standardów unijnych w gospodarowaniu odpadami;</i> • <i>Rozwój systemów teleinformatycznych — w tym szczególnie szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz zintegrowanej platformy usług elektronicznych;</i> • <i>Zapewnienie wysokiego standardu dostępności do usług publicznych we wszystkich skalach obszarowych.</i> <p>Priorytety polityki przestrzennej dla celu warunkującego nr 6:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kształtowanie struktur funkcjonalnych sprzyjających dekoncentracji ludności oraz miejsc pracy i usług, zwiększeniu substytucyjności systemów infrastruktury, zwiększeniu obszarów zielonych oraz poprawie odporności na skutki klęsk żywiołowych;</i> • <i>Podniesienie skuteczności ochrony przed powodzią i skutkami suszy;</i>
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Minimalizacja zagrożenia osuwaniem się mas ziemnych;</i> • <i>Stworzenie nowoczesnych, niezawodnych systemów infrastruktury energetycznej oraz zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych;</i> • <i>Zapobieganie powstawaniu poważnych awarii przemysłowych.</i> <p>Wedle zawartych w Planie zasad hierarchizacji sieci osiedleńczej, uwzględniających możliwości ich rozwoju oraz zwiększenie zasięgu oddziaływania, Gmina Rytwiany należy do ośrodków lokalnych.</p> <p>Polityka kształtowania lokalnego systemu osadnictwa: <i>obejmuje małe miasta, ośrodki gminne oraz wsie skupiające endogeniczne funkcje produkcyjno-usługowe i polegać będzie na wspomaganiu inicjatyw lokalnych podejmowanych w celu odzyskania praw miejskich, poprawie dostępności do usług ponadlokalnych, a także wzmocnieniu integracji z obsługiwanymi obszarami wiejskimi. Wsparcie uzyskają ponadto działania zapobiegające degradacji przestrzeni publicznych i obiektów zabytkowych, niekontrolowanemu „wylewaniu się” osadnictwa poza obszary urbanizacji oraz nadmiernemu ubytkowi terenów pełniących funkcje ekologiczne i krajobrazowe. Istotnym kierunkiem wsparcia będzie także różnicowanie struktury gospodarczej ośrodków wiejskich oraz działania służące integracji lokalnych rynków pracy.</i></p> <p>Cel wojewódzkiej polityki kształtowania lokalnego systemu osadnictwa to: <i>poprawa atrakcyjności osiedleńczej ośrodków lokalnych oraz wzmocnienie ich wpływu na obsługiwane tereny rolne z jednoczesnym ograniczaniem rozproszenia zabudowy wiejskiej.</i></p> <p>Wiodące zasady gospodarowania przestrzenią w przywołanym powyżej obszarze są następujące:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>priorytet dla działań oddolnych, podejmowanych w ramach lokalnych strategii rozwoju oraz finansowanych z programów pomocowych;</i> • <i>pełne wykorzystanie miejscowych potencjałów i atrakcji historycznych, kulturowych, krajobrazowych i ekonomicznych dla promocji tych ośrodków i rozwoju funkcji gospodarczych;</i> • <i>podwyższenie standardu usług publicznych, zwłaszcza w ośrodkach powiatowych, a także pretendujących do uzyskania praw miejskich oraz wyrównywanie dostępu do usług publicznych;</i> • <i>wspomaganie działań służących ekologizacji przestrzeni rolniczej oraz wykorzystaniu energii ze źródeł odnawialnych z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska i krajobrazu.</i> <p>Kierunki wsparcia samorządu województwa – skoncentrowane będą w obrębie działań systemowych podejmowanych w oparciu o uchwalone strategie i programy obsługujące obszary wiejskie. Dotyczą one:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>poprawy dostępu do podstawowych dóbr i usług publicznych z jednoczesnym podniesieniem standardu obsługi mieszkańców na obszarach niedosłużonych;</i> • <i>odnowy zdegradowanych obiektów i terenów, zwłaszcza posiadających znaczenie ponadlokalne;</i> • <i>rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich i dywersyfikacji działalności gospodarczej, służącej aktywizacji otaczających terenów;</i> • <i>integracji rynków pracy, a zwłaszcza zapobiegania drenażowi młodej, wykształconej kadry;</i> • <i>tworzenia lokalnego systemu korzystnych warunków terenowych dla przyciągnięcia inwestycji gospodarczych i trwałego zwiększenia miejsc pracy.</i> <p>Ponadto wedle Planu w południowej części województwa wydzielony został mniejszy obszar aktywności przemysłowo-osiedleńczej obejmujący m.in. obszar funkcjonalny miasta Staszowa. Na terenach tych polityka przestrzenna samorządu województwa ukierunkowana będzie na wzmocnienie powiązań funkcjonalnych</p>
--	--

		<p>oraz rozwój nowych funkcji gospodarczych. Do tego obszaru należy Gmina Rytwiany.</p>
9.	<p>Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016–2025</p>	<p>Wizja Strategii: <i>Ziemia Staszowska w nurcie europejskich przemian technologicznych i społecznych.</i></p> <p>Cel generalny strategii: <i>Tworzenie optymalnych warunków zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu.</i></p> <p>W <i>Strategii Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016–2025</i> określono 7 celów strategicznych, a w ramach nich cele operacyjne.</p> <p>Te, z którymi najmocniej korelują założenia GPR, to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel strategiczny I: <i>Wyzwalanie inicjatyw w zakresie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego powiatu oraz przeciwdziałanie bezrobociu.</i> Cel operacyjny: I.2. <i>Rozwój działalności gospodarczej w różnych formach organizacyjnych i prawnych, w tym w partnerstwie publiczno-prywatnym oraz w formie podmiotów ekonomii społecznej. Szkolenie pracowników administracji i pedagogów.</i> • Cel strategiczny II: <i>Rozbudowa infrastruktury drogowej, gospodarczej, technicznej i informatycznej.</i> Cel operacyjny: II.1. <i>Kontynuacja inwestycji drogowych, w tym obwodnic, na drogach wszystkich kategorii. Budowa ścieżek rowerowych.</i> Cel operacyjny: II.5. <i>Rozbudowa sieci zaopatrzenia w gaz, uzupełnienie brakujących odcinków w systemie wod.-kan.</i> Cel operacyjny: II.7. <i>Rozbudowa bazy w obszarze polityki społecznej i opieki zdrowotnej.</i> • Cel strategiczny III: <i>Ochrona środowiska, racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody, aktywizacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.</i> Cel operacyjny: III.2. <i>Podnoszenie efektywności energetycznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii oraz paliw alternatywnych. Modernizacja i termomodernizacja obiektów i budynków.</i> Cel operacyjny: III.3. <i>Wspieranie działań ograniczających emisję zanieczyszczeń. Tworzenie warunków umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych.</i> • Cel strategiczny IV: <i>Opieka zdrowotna, pomoc społeczna i psychologiczna, wsparcie osób z dysfunkcjami.</i> Cel operacyjny: IV.3. <i>Poprawa możliwości zabezpieczenia potrzeb środowiska osób: starszych, z depresją, nałogami, zagrożonych patologiami i wykluczeniem społecznym.</i> • Cel strategiczny V: <i>Rozwój nauki i oświaty, upowszechnianie sportu i zdrowego trybu życia. Troska o zachowanie dóbr kultury.</i> Cel operacyjny: V.2. <i>Poprawa materialnej bazy kształcenia, rozbudowa obiektów, realizacja remontów i zakup wyposażenia. Informatyzacja kształcenia.</i> • Cel strategiczny VI: <i>Poprawa bezpieczeństwa obywateli, przeciwdziałanie zagrożeniom.</i> Cel operacyjny: VI.5. <i>Program profilaktyki wśród dzieci i młodzieży dotyczący: bezpieczeństwa w ruchu drogowym, zagrożeń nałogami i przestępczością.</i> <p>Zarówno <i>Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016–2025</i>, jak i <i>Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030</i> kładą nacisk</p>

		na budowanie silnej wspólnoty mieszkańców, ich aktywizację oraz wspieranie przedsiębiorczości, a także zapewnienie czystego środowiska naturalnego.
POZIOM LOKALNY		
10.	Strategia Rozwoju Gminy Rytwiany na lata 2015–2025	<p>Wizja: <i>Gmina Rytwiany atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, z aktywnymi i przedsiębiorczymi mieszkańcami wykorzystującymi posiadany potencjał.</i></p> <p>Misja: <i>Aktywizacja społeczna mieszkańców poprzez rozwijanie umiejętności i postaw przedsiębiorczości wraz z wykorzystaniem posiadanych potencjałów do rozwoju gospodarczego, pozwala osiągnąć wysoki poziom życia mieszkańców.</i></p> <p>W wyniku przeprowadzonych analiz oraz na podstawie zebranych informacji, w Strategii sformułowano wizję, misję, cele i dla każdego z nich cele szczegółowe. Do celów szczegółowych zostały przyporządkowane kierunki działań wyznaczające obszary, w ramach których będą realizowane zadania.</p> <p>Kierunki działań ze Strategii, które najmocniej korelują z założeniami GPR, to:</p> <p><i>1.1.2. Wspieranie i budowanie zaangażowania mieszkańców w rozwój gminy;</i></p> <p><i>1.2.1. Wzrost dostępu i jakości oferowanych usług publicznych;</i></p> <p><i>1.2.2. Kształtowanie estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej;</i></p> <p><i>1.2.3. Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego;</i></p> <p><i>2.1.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości.</i></p> <p>W ramach Strategii określono przykładowe zadania w ramach poszczególnych działań priorytetowych. Niektóre z zaproponowanych zadań będą realizowane na obszarze rewitalizacji, a wśród nich: wspieranie samoorganizacji i samorozwoju mieszkańców, dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, poprawa jakości usług edukacyjnych, kulturalnych i rekreacyjnych, zapewnienie odpowiedniej jakości oraz dostępności infrastruktury drogowej, termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej, organizacja wydarzeń popularyzujących zagadnienia ekologiczne i zdrowy tryb życia, wspieranie przedsięwzięć z zakresu odnawialnych źródeł energii, uregulowanie gospodarki wodnej i wodno-ściekowej.</p>
11.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytwiany	<p>Studium przyjęte <i>Uchwałą nr XLI/215/13 Rady Gminy Rytwiany z dnia 6 września 2013 roku w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytwiany.</i></p> <p>Najważniejsze kierunki zmian w strukturze przestrzennej zostały wyodrębnione z uwzględnieniem funkcji.</p> <p><i>W zakresie funkcji społecznych przewiduje się:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) zapewnienie dostępności do Internetu;</i> <i>2) modernizację i unowocześnienie infrastruktury oświatowej;</i> <i>3) rozwój usług kulturalnych;</i> <i>4) stworzenie centrów kulturalnych i miejsc spotkań lokalnej społeczności.</i> <p><i>W zakresie infrastruktury technicznej przewiduje się:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej;</i> <i>2) budowę oczyszczalni ścieków, w tym małych przydomowych oczyszczalni ścieków;</i> <i>3) modernizację istniejących sieci gazowych i wodociągowych;</i> <i>4) reelektryfikację gminy;</i> <i>5) poprawę jakości nawierzchni dróg publicznych;</i> <i>6) budowę ciągów pieszych i tras rowerowych;</i> <i>7) zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców poprzez oświetlenie ulic.</i> <p><i>W zakresie funkcji rolniczej przewiduje się:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1) propagowanie technologii rolnictwa ekologicznego;</i> <i>2) organizację lokalnego rynku dystrybucji produktów rolnych;</i> <i>3) tworzenie warunków sprzyjających wzrostowi konkurencyjności gospodarstw;</i>

		<p>4) wdrażanie intensywnego rolnictwa poprzez stosowanie nowoczesnych technologii i wprowadzenie nowych gatunków upraw;</p> <p>5) organizację szkoleń dla rolników;</p> <p>6) racjonalizację stosowania środków ochrony roślin.</p> <p>W zakresie ochrony środowiska przewiduje się:</p> <p>1) zwiększenie lesistości poprzez zalesienia gleb najsłabszych klas bonitacyjnych oraz terenów osuwiskowych;</p> <p>2) zachowanie terenów łąk i pastwisk, jako terenów czynnych biologicznie;</p> <p>3) likwidację dzikich wysypisk śmieci;</p> <p>4) ograniczanie zanieczyszczeń środowiska.</p> <p>W zakresie funkcji mieszkaniowej przewiduje się:</p> <p>1) uzupełnienie i zagęszczenie istniejącej zabudowy oraz wyznaczenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową;</p> <p>2) wyposażenie terenów mieszkaniowych w podstawowe usługi obsługi ludności;</p> <p>3) podłączenie wszystkich terenów mieszkaniowych do podstawowych sieci infrastruktury technicznej z zapewnieniem dostępności komunikacji drogowej.</p> <p>W zakresie rozwoju funkcji turystycznej, rekreacyjnej i kulturowej przewiduje się:</p> <p>1) propagowanie rozwoju agroturystyki, wraz z rozbudową infrastruktury turystycznej;</p> <p>2) wykorzystanie walorów przyrodniczych oraz dziedzictwa kulturowego do promocji gminy;</p> <p>3) udostępnienie terenów pod rozwój funkcji rekreacyjno-sportowej;</p> <p>4) ochronę zabytkowych obiektów i obszarów o najwyższej wartości historycznej.</p> <p>W zakresie rozwoju funkcji gospodarczej przewiduje się:</p> <p>1) stosowanie gminnego systemu zachęt finansowych i podatkowych dla potencjalnych inwestorów;</p> <p>2) zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych w szczególności w sektorze gospodarki pozarolniczej, co będzie skutkowało zmniejszeniem poziomu bezrobocia w gminie.</p> <p>W niniejszym dokumencie oraz w Studium kładzie się nacisk na tworzenie dodatkowej przestrzeni do aktywizacji publicznej, społecznej i gospodarczej dla mieszkańców całej gminy.</p>
<p>12.</p>	<p>Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Rytwiany na lata 2016–2025</p>	<p>Misja zawarta w Strategii brzmi: <i>stwarzanie mieszkańcom dobrych warunków do życia i rozwoju, wzmocnienie rodzin, przeciwdziałanie różnym formom marginalizacji i wykluczenia społecznego oraz rozwijanie społeczeństwa obywatelskiego.</i></p> <p>Poniżej przedstawiono cele strategiczne wskazane w Strategii:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cel strategiczny nr 1 <i>Podniesienie poziomu bezpieczeństwa socjalnego oraz wspieranie i integrowanie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym;</i> • Cel strategiczny nr 2 <i>Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie;</i> • Cel strategiczny nr 3 <i>Profesjonalizacja służb społecznych oraz rozwijanie sektora obywatelskiego.</i> <p>Do najbardziej komplementarnych kierunków działań GPR z zapisami Strategii należy:</p> <p>Kierunek działania 1.3. <i>Poprawa standardów i dostępności usług publicznych</i></p> <p>Kierunek działania 2.1. <i>Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej</i></p>

		Kierunek działania 2.3. <i>Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem.</i>
13.	Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022–2025	<p>Celami programu są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Podjęcie wielopłaszczyznowych i interdyscyplinarnych działań mających na celu zmniejszenie istniejących i zapobieganie powstawaniu nowych problemów związanych z nadużywaniem alkoholu, narkotyków i środków odurzających na terenie Gminy Rytwiany.</i> 2. <i>Wypracowanie wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych racjonalnych postaw wobec alkoholu, narkotyków i innych substancji o działaniu odurzającym.</i> 3. <i>Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej szkodliwości nadużywania alkoholu, narkotyków i środków odurzających.</i> <p>Działania rewitalizacyjne ukierunkowane będą m.in. na integrację społeczną i zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji, zapobieganie wykluczeniu społecznemu, co w dużej mierze przyczynić się może do osiągnięcia celów założonych w programie.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ww. dokumentów strategicznych i planistycznych

Strategia Rozwoju Gminy Rytwiany na lata 2015–2025 wskazuje, że głównym problemem na terenie gminy jest: *niewystarczający poziom dochodów uzyskiwany przez mieszkańców, czego skutkami są: wysoki udział % osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, niski udział gminy w podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych, depopulacja mieszkańców regionu, niski udział dochodów własnych w dochodach ogółem gminy*⁶.

W Strategii określono 4 cele szczegółowe:

- 1.1. Tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej;
- 1.2. Tworzenie atrakcyjnych warunków mieszkaniowych;
- 6.1. Tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego;
- 6.2. Tworzenie warunków do rozwoju przemysłu turystycznego na terenie gminy.

Realizacja celów przyczyni się do osiągnięcia stanu określonego w wizji przedstawionej w Strategii, tj. *Gmina Rytwiany atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, z aktywnymi i przedsiębiorczymi mieszkańcami wykorzystującymi posiadany potencjał*. Założenia GPR wpisują się w tę wizję oraz we wszystkie wskazane powyżej cele, przy czym najbardziej spójne ze sobą są:

- cel szczegółowy Strategii 1.1. *Tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej* jest spójny z kierunkiem działania 2.1. *Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców i budowanie tożsamości lokalnej* oraz kierunkiem działania 2.3. *Włączanie społeczne osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem*;
- cel szczegółowy Strategii 1.2. *Tworzenie atrakcyjnych warunków mieszkaniowych* jest spójny z kierunkiem działania 1.1. *Ograniczenie niskiej emisji i ochrona środowiska naturalnego*, kierunkiem działania 1.2. *Kształtowanie wielofunkcyjnej, spójnej, estetycznej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej* oraz kierunkiem działania 1.3. *Poprawa standardów i dostępności usług publicznych*;
- cel szczegółowy Strategii 2.1. *Tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego* jest spójny z kierunkiem działania 2.2. *Pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców*.

⁶ *Strategia Rozwoju Gminy Rytwiany na lata 2015–2025*, s. 15.

Ponadto w zawartej w Strategii analizie SWOT przedstawiono najistotniejsze problemy (słabe strony), które są uzasadnieniem dla potrzeby przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych wpisujących się w ww. kierunki⁷:

- *niska samodzielność finansowa gminy – spadający udział dochodów własnych w dochodach ogółem;*
- *ujemny wskaźnik salda migracji oraz współczynnik przyrostu naturalnego;*
- *niższa od średniej dla kraju, województwa i powiatu liczba podmiotów wpisanych do rejestru regon w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców;*
- *mała liczba nowo powstających przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców;*
- *wysoki udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym;*
- *słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna gminy;*
- *słabe wykorzystanie technik informacyjno-komunikacyjnych (tik) w administracji publicznej.*

Niniejszy dokument, zgodnie z powyższym, jest spójny z założeniami Strategii.

*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Rytwiany na lata 2016–2025*⁸ jest dokumentem, który wyznacza najważniejsze kierunki działań mających za zadanie doprowadzenie do zmiany niekorzystnych zjawisk społecznych na terenie Gminy Rytwiany. Strategia wskazuje obszary problemowe, priorytetowe zadania służące przeciwdziałaniu tym problemom, a także planowane rezultaty. W Strategii tej przeprowadzono analizę SWOT w zakresie polityki społecznej w następujących obszarach: 1. Bezrobocie, ubóstwo i bezdomność, 2. Rodzina, dzieci i młodzież, 3. Uzależnienia i przemoc w rodzinie, 4. Starość i niepełnosprawność, 5. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska. W analizie SWOT wskazano, że słabymi stronami są, m.in.:⁹

- brak zakładów pracy w gminie;
- zbyt mała liczba miejsc pracy;
- brak inwestorów;
- niewystarczające działania zachęcające ich do tworzenia w gminie nowych miejsc pracy;
- niższa, od średniej dla powiatu, województwa i kraju liczba podmiotów gospodarczych w gminie;
- niska skuteczność działań podejmowanych na rzecz osób bezrobotnych;
- niewielka skala działań służących pozyskaniu środków finansowych z funduszy zewnętrznych na aktywizację osób bezrobotnych (m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej);
- brak w gminie grup wsparcia dla rodzin i osób samotnie wychowujących dzieci;
- niewystarczający dostęp do placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży;
- niewystarczający dostęp rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej oraz wsparcia psychospołecznego i prawnego;

⁷ *Strategia Rozwoju Gminy Rytwiany na lata 2015–2025*, s. 11.

⁸ *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na terenie Gminy Rytwiany na lata 2016–2025* przyjęta Uchwałą Nr XXVII/144/2016 Rady Gminy Rytwiany z dnia 29 grudnia 2016 r.

⁹ Jw., s. 84-89.

- niewystarczające wśród rodziców, nauczycieli i sprzedawców napojów alkoholowych działania edukacyjno-szkoleniowe w zakresie profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- brak w gminie grupy wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- niewystarczająca liczba pracowników świadczących opiekę i wsparcie osobom starszym i niepełnosprawnym, w tym usługi opiekuńcze;
- brak w gminie grup i instytucji wsparcia dziennego dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- niewielka skala działań prozdrowotnych wśród osób starszych;
- brak w gminie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych;
- istnienie w gminie barier utrudniających osobom niepełnosprawnym codzienne życie;
- brak dostępu do kształcenia integracyjnego w gminie;
- niedostatecznie rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej w gminie;
- niewielka skala działań służących pozyskiwaniu środków finansowych z funduszy zewnętrznych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej, w tym z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej;
- niewielki potencjał organizacji pozarządowych działających w gminie w obszarze polityki społecznej.

W kontekście planowanej rewitalizacji szczególnie istotnymi elementami założeń Strategii są¹⁰:

- I. Cel strategiczny nr 1 *Podniesienie poziomu bezpieczeństwa socjalnego oraz wspieranie i integrowanie osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym;*
  - Cel operacyjny nr 1 *Tworzenie w gminie nowych miejsc pracy, wspieranie osób bezrobotnych i poszukujących zatrudnienia;*
  - Cel operacyjny nr 2 *Redukowanie zjawiska ubóstwa i przeciwdziałanie jego skutkom;*
  - Cel operacyjny nr 3 *Zwiększanie udziału osób starszych i niepełnosprawnych w życiu społeczności lokalnej;*
- II. Cel strategiczny nr 2 *Wspieranie rodzin, zapewnienie dzieciom i młodzieży warunków do rozwoju, zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej oraz utrzymanie poziomu bezpieczeństwa publicznego w gminie;*
  - Cel operacyjny nr 2 *Wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie.*
- III. Cel strategiczny nr 3 *Profesjonalizacja służb społecznych oraz rozwijanie sektora obywatelskiego.*
  - Cel operacyjny nr 1 *Rozwijanie sektora pomocy społecznej.*

W związku z powyższym ww. dokument zakłada rozszerzenie i pogłębienie form wspierania rodzin i osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Realizacja Strategii przyczyni się do polepszenia jakości życia mieszkańców Gminy Rytwiany, w szczególności wykluczonych społecznie oraz zagrożonych marginalizacją, doprowadzając do integracji społecznej na terenie gminy, w tym również na obszarze rewitalizacji, cechującym się szczególnym nasileniem sytuacji kryzysowej.

---

¹⁰ jw., s. 93–101.

4. Szacunkowe ramy finansowe dokumentu wraz ze wskazaniem źródeł finansowania

Indykatywne ramy finansowe *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* obejmują projekty podstawowe (wynikają z planów projektowych gminy, podległych jej jednostek organizacyjnych) oraz projekty zgłoszone przez interesariuszy rewitalizacji planujących ich realizację na obszarze rewitalizacji lub poza wyznaczonym obszarem, ale wpływających na jego rozwój społeczno-gospodarczy.

Podsumowanie podanych wartości brutto poszczególnych projektów pozwoliło określić szacunkowe ramy finansowe dokumentu z podziałem na różne źródła finansowania (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2021–2027 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków Unii Europejskiej).

Ze względu na charakterystykę tematyczną projektów uzupełniających realizowanych w systemie ciągłym, a tym samym brak możliwości dokładnego oszacowania ich całkowitych wartości, ramy finansowe z uwzględnieniem różnych źródeł finansowania podane zostały szacunkowo. Ramy finansowe dokumentu przedstawiono w tabeli 21.

Tabela 21 Szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

Lp.	Nazwa projektu/przedsięwzięcia	Całkowita wartość projektu (w mln zł)	Środki publiczne (w mln zł)			Środki prywatne (w mln zł)	Środki z innych źródeł (w mln zł)
			Środki budżetu gminy	Środki UE (EFRR, EFS+, FS)	Krajowe środki publiczne		
PROJEKTY PODSTAWOWE							
1.	Młodzi to nasz skarb!	22,0	2,5	17,0	2,0	0,5	-
2.	Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców	32,0	2,5	24,0	5,0	-	0,5
3.	Czas dla seniorów!	16,0	1,0	11,0	4,0	-	-
4.	Mam kompetencje – mam lepszą pracę	3,0	0,4	2,4	0,2	-	-
5.	Stop wykluczeniu!	3,0	0,4	2,4	0,2	-	-
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE							
1.	Kampania edukacyjna na temat przeciwdziałania zagrożeniom dla środowiska naturalnego oraz ograniczenia niskiej emisji	1,0	0,3	0,4	-	0,3	-
2.	Od Juniora do Seniora – zawsze razem	2,0	0,2	1,5	0,3	-	-
3.	Przeciwdziałanie patologiom społecznym	1,2	0,2	0,5	0,3	0,2	-
4.	Rozwój infrastruktury zdrowotnej i opiekuńczej	4,0	0,4	3,2	0,3	0,1	-
5.	Ożywienie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	3,0	0,4	2,4	0,1	0,1	-
6.	Swój biznes to niezależność!	3,0	0,4	2,4	0,2	-	-

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

7.	Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i przedsiębiorstw w Rytwianach	2,0	0,4	1,5	-	0,1	-
8.	Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego	1,5	0,2	1,0	0,3	-	-
PROJEKTY PODSTAWOWE – SUMA		76,0	6,8	56,8	11,4	0,5	0,5
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE – SUMA		17,7	2,5	12,9	1,5	0,8	0,0
SUMA		93,7	9,3	69,7	12,9	1,3	0,5

Źródło: Opracowanie własne

IV. Część wdrożeniowa

1. System realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji

Gminny Program Rewitalizacji jest dokumentem ponadkadencyjnym, który określa cele i plany działań rewitalizacyjnych na kilka lat. Stąd też ważnym elementem decydującym o efektywności realizacji jego założeń jest skuteczny i zintegrowany system zarządzania. Proces wdrażania to złożone przedsięwzięcie wymagające dobrego przygotowania informacyjnego oraz stałej komunikacji z otoczeniem, która zmierza do pozyskiwania obiektywnej informacji o jego przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze.

1.1. Struktura zarządzania dokumentem wraz z jego kosztami

W celu zagwarantowania konsekwentnego realizowania przyjętych postanowień, zapewnione zostały warunki organizacyjne i instytucjonalne dla ich wdrażania oraz weryfikacji.

Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń niniejszego dokumentu jest Wójt Gminy Rytwiany. Tą rolę będzie wykonywał przy pomocy pracowników Referatu Organizacyjnego, Referatu Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska oraz Referatu Finansowego Urzędu Gminy Rytwiany. To efekt osadzenia rewitalizacji w ramach istniejących struktur organizacyjnych Urzędu Gminy Rytwiany. Jeśli zaistnieje potrzeba wsparcia merytorycznego ww. referatów, to wszyscy kierownicy i pracownicy Urzędu Gminy Rytwiany oraz kierownicy jednostek organizacyjnych zobowiązani są do udzielania niezbędnych informacji i podjęcia ścisłej współpracy. Warto dodać, że wdrażanie założeń rewitalizacji w ramach struktur organizacyjnych Urzędu przyczyni się do komplementarności podejmowanych działań i spójności procedur dotyczących realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie powiązanych projektów infrastrukturalnych („twardych”) oraz społecznych („miękkich”).

W proces wdrażania, w zależności od realizowanego przedsięwzięcia, w miarę możliwości będą włączani także przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji realizujący zaplanowane projekty. Ponadto Kierownik Referatu Organizacyjnego odpowiedzialny będzie za przepływ informacji między interesariuszami rewitalizacji (w tym partnerami projektów rewitalizacyjnych) a Wójtem, odpowiedzialnym za podejmowanie kluczowych decyzji dotyczących procesu rewitalizacji. Zadania niezbędne do wdrażania niniejszego dokumentu wykonywane będą w ramach obowiązków poszczególnych struktur organizacyjnych gminy. Stąd też nie określono dodatkowych kosztów ich realizacji. Każda z komórek Urzędu i/lub jednostek organizacyjnych gminy w ramach swoich kompetencji będzie wdrażała działania i elastycznie dostosowywała swoje zasoby osobowe do aktualnych potrzeb.

Wszystkie projekty i/lub przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizujące zadania własne gminy będą wdrażane zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową uchwaloną przez Radę Gminy Rytwiany oraz budżetami rocznymi. Zapewni to efektywną realizację zaplanowanych działań. Skarbnik Gminy zostanie włączony do zarządzania środkami finansowymi niezbędnymi do wdrożenia projektów rewitalizacyjnych. Referat Organizacyjny będzie

współpracował z Komitetem Rewitalizacji, który stanowi organ opiniodawczo-doradczy Wójta Gminy Rytwiany w zakresie rewitalizacji i współpracy z partnerami projektów rewitalizacyjnych. Będzie odpowiedzialny także za obsługę techniczną i organizacyjną wspomnianego powyżej Komitetu.

Komitet Rewitalizacji: „stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą wójta, burmistrza albo prezydenta miasta”¹¹. Odpowiedzialny będzie za nadzór nad efektywnością i jakością realizowanych projektów oraz postępem w ich realizacji. Poprzez monitoring czuwał będzie nad osiągnięciem celów Gminnego Programu Rewitalizacji. Swoją funkcję będzie wykonywał poprzez opiniowanie dokumentów i inicjatyw związanych z rewitalizacją.

Realizacja zaplanowanych działań rewitalizacyjnych będzie odbywać się w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej, więc interesariusze rewitalizacji będą zobowiązani przestrzegać zasad i procedur wspólnotowych (szczególnie w zakresie realizacji projektów partnerskich) podczas korzystania z dofinansowania projektów środkami finansowymi pochodzącymi z UE. Zasady realizacji projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych z Funduszy Europejskich dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027 będą wynikały z obowiązujących dokumentów programowych oraz aktualnych procedur konkursowych.

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych wymaga współpracy, efektywnego współdziałania oraz wzajemnego uzupełniania się działań różnych podmiotów z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Stąd też określenie zasad i sposobów współuczestnictwa interesariuszy jest elementem kluczowym, który nie tylko pozwoli osiągnąć zgodność podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ale także ograniczy występowanie konfliktów i minimalizację kosztów ich rozwiązywania. Stanowić będzie również podstawę tworzenia samoświadomości społecznej.

Współpraca międzysektorowa podczas realizacji zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- MERYTORYCZNYM – polegającym na wspólnym podejmowaniu decyzji, rozwiązywaniu problemów, opiniowaniu, realizowaniu, dotyczy przede wszystkim poziomu Komitetu Rewitalizacji;
- ORGANIZACYJNYM – dotyczącym angażowania specyficznych oraz unikalnych zasobów i kompetencji charakterystycznych dla danego sektora, a także wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- FINANSOWYM – opierającym się na współdziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć i wykorzystanie koncepcji partnerstwa (w tym np. publiczno-prywatnego).

Partnerstwo trzech sektorów (publicznego, społecznego i gospodarczego) ma zrealizować wspólny cel, jakim jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej, aby poprawić jakość życia mieszkańców. Jednakże warto dodać, że ma ono także określone podstawowe zasady stanowiące fundament wspólnych działań:

- respektowanie własnych potrzeb, możliwości oraz dążenie do osiągnięcia kompromisu;

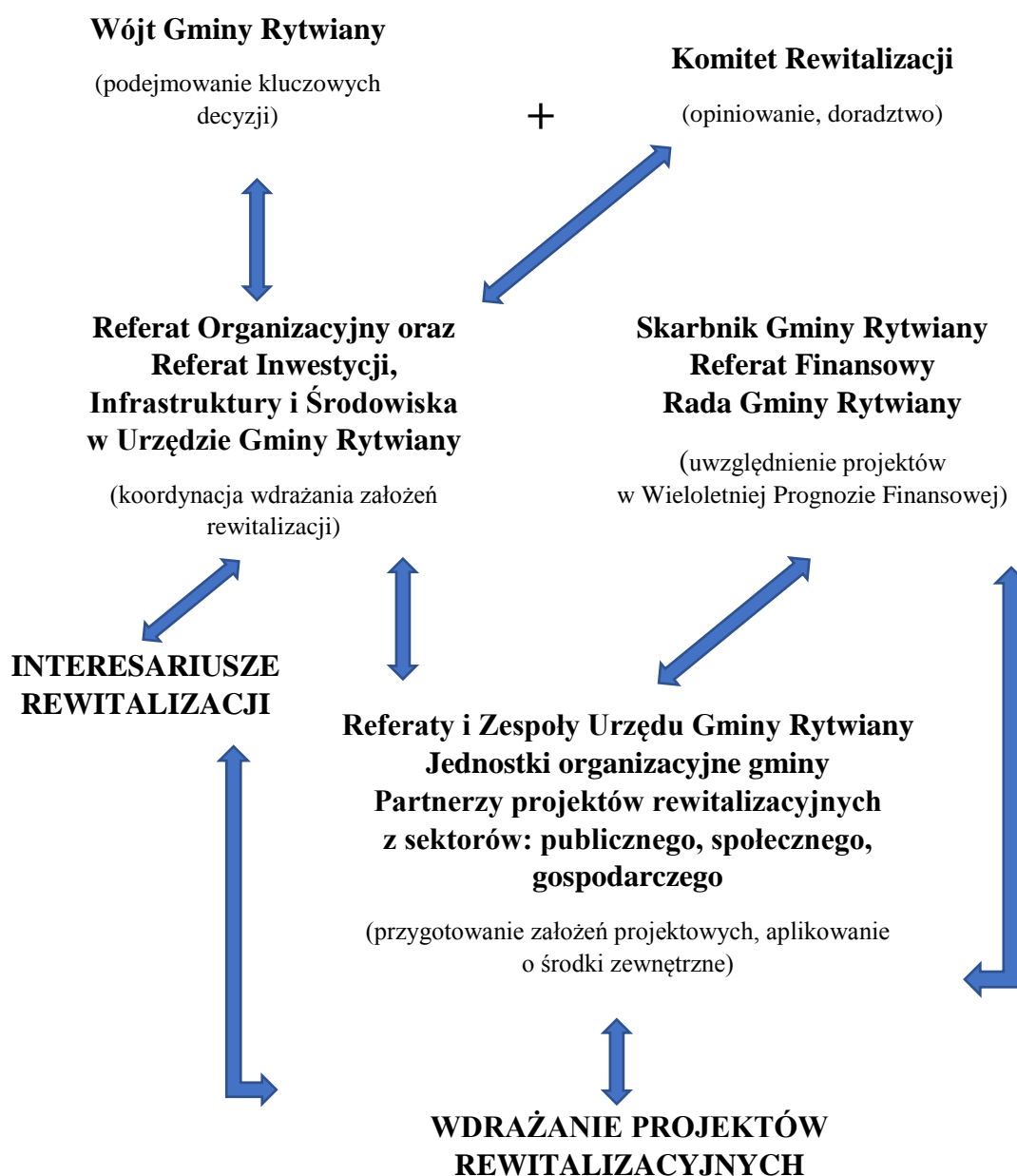
---

¹¹ Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji (Dz. U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.).

- przejrzystość podejmowanych działań;
  - otwarty dialog z mieszkańcami.
- Współpraca pomiędzy interesariuszami rewitalizacji ma określone cele w postaci:
- wykorzystania potencjału różnych organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań kilkunastu wspólnych i spójnych projektów, które muszą być akceptowane i wspierane przez wszystkich uczestników;
  - optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców czy mieszkańców;
  - wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań poprzez zastosowanie nowych podejść do rozwiązywania problemów.

Schemat 5 Struktura zarządzania i wdrażania rewitalizacji w Gminie Rytwiany

Źródło: Opracowanie własne

1.2. Harmonogram realizacji programu

Gminny Program Rewitalizacji, według założenia, będzie dokumentem na lata 2023–2030 i na ten czas będzie przypadał okres realizacji zaplanowanych projektów. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie do aktualnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz wytycznych wynikających z perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021–2027. Z uwagi na okres obowiązywania programu przyjęto, że będzie to dokument strategiczny skoncentrowany terytorialnie i komplementarny problemowo, tj. mający przeciwdziałać fragmentaryzacji działań w celu wyprowadzenia wyznaczonego obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Harmonogram wdrażania dokumentu przedstawiono w tabeli 22.

Tabela 22 Harmonogram wdrażania dokumentu

Lp.	Nazwa projektu	Okres realizacji (w latach)						
		2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
PROJEKTY PODSTAWOWE								
1.	Młodzi to nasz skarb!							
2.	Rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury szansą na wzrost komfortu życia mieszkańców							
3.	Czas dla seniorów!							
4.	Mam kompetencje – mam lepszą pracę							
5.	Stop wykluczeniu!							
PROJEKTY UZUPEŁNIAJĄCE								
1.	Kampania edukacyjna na temat przeciwdziałania zagrożeniom dla środowiska naturalnego oraz ograniczenia niskiej emisji							
2.	Od Juniora do Seniora – zawsze razem							
3.	Przeciwdziałanie patologiom społecznym							
4.	Rozwój infrastruktury zdrowotnej i opiekuńczej							
5.	Ożywienie aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji							
6.	Swój biznes to niezależność!							
7.	Poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej i przedsiębiorstw w Rytwianach							
8.	Zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego							

Źródło: Opracowanie własne

1.3. Promocja dokumentu

W celu efektywnego i skutecznego wdrożenia zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji ważne jest umożliwienie społeczności lokalnej udziału w procesie ich tworzenia i realizacji. Wymaga to zapewnienia skutecznej metody komunikacji społecznej, czyli przekazywania danych do otoczenia.

Szeroka komunikacja jest niezbędna do powodzenia całego procesu rewitalizacji i ma służyć osiągnięciu wizji obszaru rewitalizacji. Podmiotami odpowiedzialnymi za organizację oraz przeprowadzenie działań promocyjnych związanych z opracowaniem i wdrażaniem założeń Gminnego Programu Rewitalizacji, a w jego ramach również wszystkich projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych – jest Referat Organizacyjny w Urzędzie Gminy Rytwiany. Jego zadaniem jest zapewnienie powszechnego dostępu do bieżących informacji na temat prowadzonych przedsięwzięć. Ma on informować o zakresie i wymiarze pozyskanego dofinansowania zewnętrznego dla poszczególnych projektów oraz rezultatach działań na poziomie obszaru rewitalizacji oraz całej gminy. Ponadto do jego obowiązków należy także podjęcie działań służących wsparciu skutecznej komunikacji, opierającej się na następujących kanałach i narzędziach komunikacji:

- Internet – aktualizacja informacji z zakresu rewitalizacji i projektów realizowanych w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji na stronie internetowej gminy (www.rytwiany.com.pl) oraz na stronie internetowej w Biuletynie Informacji Publicznej;
- komunikacja bezpośrednia – warsztaty, spotkania, posiedzenia itp.;
- inne środki promocji – plakaty, ulotki, zawiadomienia, zaproszenia, ogłoszenia parafialne.

Działania promujące mają mieć nie tylko zasięg lokalny, ale także regionalny. Mają być one skierowane do interesariuszy rewitalizacji, czyli:

- mieszkańców obszaru rewitalizacji, właścicieli, użytkowników wieczystych nieruchomości podmiotów zarządzających nieruchomościami znajdującymi się na obszarze rewitalizowanym;
- mieszkańców gminy;
- podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmiotów prowadzących lub zamierzających prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacji pozarządowych i grup nieformalnych;
- jednostek organizacyjnych gminy;
- organów władzy publicznej;
- podmiotów realizujących na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Celem podejmowania działań promocyjnych dokumentu jest dotarcie do jak najszerszej grupy interesariuszy (mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji publicznych) mogących stać się partnerami w realizacji określonych działań rewitalizacyjnych. Dodatkowo za upowszechnianie bieżących informacji na temat poszczególnych działań rewitalizacyjnych odpowiadają także partnerzy realizowanych przedsięwzięć. Jeśli projekty

będą współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, to ich promocja będzie odbywać się zgodnie z wytycznymi właściwych instytucji w tym zakresie.

2. System monitoringu, oceny i wprowadzania zmian do programu

Kluczowe znaczenie dla prawidłowej i efektywnej realizacji założeń Gminnego Programu Rewitalizacji ma system monitoringu skuteczności działań, oceny oraz wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu dokumentu.

2.1. Sposoby monitorowania i sprawozdawczości

Wdrażanie Gminnego Programu Rewitalizacji będzie się odbywało w oparciu o monitoring, który zmierza do oceny stopnia realizacji celów rewitalizacji, jak i zaplanowanych projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Monitoring ma zapewnić zgodność realizacji postanowień ze wcześniejszymi zatwierdzonymi założeniami. Monitorowaniem będzie zajmować się Referat Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska Urzędu Gminy Rytwiany we współpracy z innymi referatami/zespołami Urzędu, a także w drodze porozumienia m.in. z Powiatowym Urzędem Pracy w Staszowie oraz Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rytwianach i Gminnym Centrum Kultury, Sportu i Informacji Turystycznej w Rytwianach.

Monitoring polegać będzie na:

- systematycznym zbieraniu informacji;
- jakościowej i ilościowej analizie informacji na temat wdrażanych projektów oraz założonych celów dokumentu.

Monitoring odbywać się będzie na podstawie danych gromadzonych i przekazywanych przez:

- poszczególne referaty/zespoły;
- jednostki organizacyjne gminy;
- instytucje zewnętrzne;
- podmioty realizujące projekty na obszarze rewitalizacji i/lub będące partnerami w realizacji określonych działań.

Referat Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska Urzędu Gminy Rytwiany będzie miał za zadanie:

- gromadzenie i analizowanie informacji w układzie zestawu wskaźników określonego dla celów i projektów;
- sporządzanie raportu/sprawozdania z postępu w realizacji dokumentu co 3 lata, przedstawianie sporządzonego dokumentu do zaopiniowania przez Komitet Rewitalizacji, a po wyrażeniu pozytywnej opinii do zatwierdzenia przez Radę Gminy Rytwiany;
- udostępnianie lokalnej społeczności wyników sprawozdawczości: opublikowanie ich na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej i przekazywanie informacji zainteresowanym podmiotom podczas spotkań z interesariuszami rewitalizacji.

Rada Gminy Rytwiany zobowiązana jest do analizowania postępów w realizacji głównych założeń Gminnego Programu Rewitalizacji poprzez:

- akceptację raportu/sprawozdania z postępu we wdrażaniu zapisów,
- uwzględnienie i wprowadzanie zmian w zaplanowanych projektach rewitalizacyjnych zawartych w programie, a służących realizacji zadań własnych do załącznika do uchwały w sprawie wieloletniej prognozy finansowej gminy (zgodnie z art. 21 ustawy o rewitalizacji).

Monitorowanie obejmować będzie rzeczowe oraz finansowe aspekty wdrażania dokumentu. Monitoring rzeczowy posłuży do pozyskania danych na temat aktualnego stanu realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji, a także umożliwi ocenę postępu i efektywności wdrażania jego głównych założeń. Mierzenie postępu będzie dokonywane za pomocą zmian wskaźników produktu i rezultatu przyporządkowanych do konkretnych projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz zmian wskaźników oddziaływania w odniesieniu do celów rewitalizacji. Zostały one wykorzystane na etapie diagnostycznym, żeby wyznaczyć obszar zdegradowany, a następnie obszar rewitalizacji. Stąd też przedstawia one skalę i charakter zmian w aktualnej sytuacji oraz tendencjach zachodzących na obszarze rewitalizacji w porównaniu do terenu całej gminy (tabela 23).

Wskaźniki gromadzone będą na bieżąco w miarę postępu prac nad realizacją GPR. Stan ich osiągnięcia będzie podawany cyklicznie co 3 lata. Punktem odniesienia w procesie weryfikacji będą dane bazowe dostępne na etapie opracowania diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, czyli według stanu na koniec 2021 roku.

Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących podstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Na poziomie niniejszego dokumentu monitoring będzie przebiegał w oparciu o okresowe sprawozdania finansowe. Dane te powinny obejmować m.in. wysokość wkładu własnego i pozyskanych środków zewnętrznych, wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem oraz od początku realizacji projektu, procentowy stan zaawansowania realizacji interwencji, stopień osiągnięcia założonych wskaźników, a także informacje na temat postępu wykonania przyjętego harmonogramu w oparciu o ustalony plan finansowy. Do końca lutego kolejnego roku po skończonym okresie sprawozdawczym, referaty/zespoły Urzędu Gminy Rytwiany, jednostki organizacyjne gminy i/lub podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów wchodzących w skład GPR, zobowiązane są do składania informacji okresowej do Referatu Organizacyjnego Urzędu Gminy Rytwiany. Taka procedura sprawozdawczości zakłada zarówno bieżący jak i ciągły przepływ aktualnych informacji. Pozwala to na weryfikację nieprawidłowości oraz wykrycie ewentualnych problemów w procesie wdrażania i monitorowania GPR. Dla osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji projektów, szczególna rola przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania przedsięwzięć współfinansowanych środkami finansowymi z Unii Europejskiej, w tym przygotowywania i przedkładania Instytucji Zarządzającej danym programem operacyjnym sprawozdań z ich realizacji oraz wniosków o płatność.

Tabela 23 Wskaźniki monitoringowe wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

Założenia GPR	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Źródło danych	Wartość bazowa (stan na 31.12.2021 r.)	Średnia wartość dla gminy (stan na 31.12.2021 r.)	Wartość docelowa dla obszaru rewitalizacji (stan na 31.12.2030 r.)
WSKAŹNIKI ODDZIAŁYWANIA						
Cel rewitalizacji 1. Tworzenie atrakcyjnych warunków życia mieszkańców	Udział budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej w stosunku do ogółu budynków mieszkalnych	%	Urząd Gminy Rytwiany	89,34	95,55	Wartość powyżej średniej dla gminy w 2030 r.
	Ilość odpadów stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi lub stanu środowiska	tona	Urząd Gminy Rytwiany	405,18	158,83	Wartość poniżej średniej dla gminy w 2030 r.
Cel rewitalizacji 2. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości mieszkańców	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	Urząd Gminy Rytwiany	7,20	8,00	Wartość powyżej średniej dla gminy w 2030 r.
	Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych z rejestru REGON w przeliczeniu na 1000 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania	szt.	Urząd Gminy Rytwiany	7,20	4,00	Wartość poniżej średniej dla gminy w 2030 r.
	Liczba nowo zarejestrowanych działalności gospodarczych osób fizycznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	szt.	Urząd Gminy Rytwiany	10,16	13,00	Wartość powyżej średniej dla gminy w 2030 r.
	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem	%	Urząd Gminy Rytwiany	14,80	20,40	Wartość nie mniej niż 17% w 2030 r.
	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	%	Powiatowy Urząd Pracy w Staszowie	4,40	4,20	Wartość poniżej średniej dla gminy w 2030 r.
Projekty/Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	WSKAŹNIKI PRODUKTU					
	Liczba wspartych szkół	szt.			0	1,0

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

Liczba uczniów objętych wsparciem	os.	Realizatorzy projektów, w tym Urząd Gminy Rytwiany	0	70
Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km		0	1,0
Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	km		0	2,8
Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha		0	559,7
Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi	os.		0	100,0
Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	os.		0	30,0
WSKAŹNIKI REZULTATU				
Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych placówek oświatowych	użytkownicy /rok	Realizatorzy projektów, w tym Urząd Gminy Rytwiany	0	284,0
Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu	os.		0	70,0
Ludność przyłączona do ulepszonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	os.		0	120,0
Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	os.		0	336,0
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	szt.		0	1,0

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030

	Ludność mająca dostęp do nowej lub udoskonalonej infrastruktury	os		0	360,0
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	os.		0	100,0
	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	os.		0	15
	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	os.		0	20

Źródło: Opracowanie własne

2.2. Sposób ewaluacji i wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu

Niniejszy Gminny Program Rewitalizacji ma formułę otwartą. Oznacza to, że w przypadku zmiany wymogów prawnych, pojawienia się nowych problemów czy wykreowania nowych projektów będzie on aktualizowany. Przedsięwzięcia odpowiadające na zidentyfikowane problemy będą systematycznie przygotowywane w całym okresie wdrożeniowym. Konkretni ich odbiorcy i dokładny ich zakres determinowane będą:

- aktualnymi warunkami sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze rewitalizacji oraz gminy;
- potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców wyznaczonego obszaru;
- poziomem zaangażowania podmiotów lokalnych w planowane działania;
- możliwościami budżetu gminy oraz dostępnością środków zewnętrznych.

Zgodnie z art. 22 ustawy o rewitalizacji, niniejszy dokument będzie podlegał ocenie aktualności i stopnia realizacji raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w niniejszym programie. Ocena ta będzie dokonywana przez Wójta Gminy Rytwiany, przy pomocy pracowników Referatu Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska Urzędu Gminy Rytwiany oraz sporządzonego przez nich raportu/sprawozdania z postępu w realizacji założeń dokumentu. Ocena sporządzona przez Wójta będzie podlegać zaopiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji oraz zostanie opublikowana na stronie internetowej gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej. Istnieje także możliwość wcześniejszego wystąpienia z wnioskiem o zmianę treści dokumentu do Wójta Gminy Rytwiany w ramach inicjatywy co najmniej 100 mieszkańców lub podmiotu planującego realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego lub społecznego na obszarze rewitalizacji. W przypadku stwierdzenia, że program wymaga zmiany, Wójt wystąpi do Rady Gminy Rytwiany z wnioskiem o jego zmianę. Dołączona zostanie do niego wspomniana powyżej opinia. Do Rady Gminy jako instytucji kontrolnej i uchwałodawczej będzie należeć analizowanie i zatwierdzanie wniosków o zmianę treści dokumentu oraz jego aktualizację. Do jej zadań należy podjęcie stosownej uchwały w tej sprawie. Zmiana dokonywana będzie w trybie w jakim program był uchwalony. Jeśli nie będzie dotyczyła listy planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz nie będzie wymagać zmiany uchwały w sprawie ustanowienia na obszarze rewitalizacji Specjalnej Strefy Rewitalizacji, to nie zostaną przeprowadzone konsultacje społeczne, jak też postępowanie w sprawie uzyskania opinii (o których mowa w art. 17 ust 2 pkt 4 ustawy o rewitalizacji).

Jeśli w wyniku przeprowadzonej oceny zostanie stwierdzone osiągnięcie celów dokumentu, to Rada Gminy uchylą uchwałę w sprawie Gminnego Programu Rewitalizacji w całości albo w części, z własnej inicjatywy albo na wniosek Wójta Gminy Rytwiany.

Celem przeprowadzanej ewaluacji jest identyfikacja i ewentualna poprawa jakości, skuteczności i spójności realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji w stosunku do konkretnych problemów obszaru rewitalizacji, z jednoczesnym uwzględnieniem założeń programowych. Istotą ewaluacji jest sprawdzenie, czy w wyniku podejmowanych działań powstały oczekiwane rezultaty oraz czy wpłynęły one na osiągnięcie wyznaczonych celów.

Ocena wszystkich zrealizowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych zostanie dokonana przy współdziałaniu wszystkich interesariuszy rewitalizacji oraz w oparciu o 5 zasadniczych kryteriów ewaluacyjnych:

1. SKUTECZNOŚĆ (ang. *effectiveness*) – kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania;
2. EFEKTYWNOŚĆ (ang. *efficiency*) – kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów;
3. UŻYTECZNOŚĆ (ang. *utility*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie programu odpowiada zdiagnozowanym potrzebom grupy docelowej;
4. TRAFNOŚĆ (ang. *relevance*) – kryterium pozwalające ocenić, do jakiego stopnia cele programu odpowiadają charakterowi i skali potrzeb w odniesieniu do obszaru rewitalizacji;
5. TRWAŁOŚĆ (ang. *sustainability*) – kryterium pozwalające ocenić, na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem programu będą nadal widoczne po zakończeniu jego realizacji.

Ewaluacja założeń programowych i stopnia realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w dokumencie zostanie podzielona na następujące części:

- 1) *ex-ante* (przed realizacją GPR) – stanowiąca instrument ułatwiający podejmowanie spójnych decyzji (ocena ta została przeprowadzona przed opracowaniem dokumentu);
- 2) *on-going* (na bieżąco) – instrument obserwacji prowadzonej przez Referat Inwestycji, Infrastruktury i Środowiska Urzędu Gminy Rytwiany, który będzie na jej podstawie przygotowywał sprawozdanie z realizacji GPR co najmniej raz na 3 lata (jest to również instrument monitorowania bieżących zmian w otoczeniu);
- 3) *mid-term* (śródkresowa) – służąca przede wszystkim jako instrument, w wyniku którego możliwa jest aktualizacja dokumentu;
- 4) *ex-post* (na zakończenie wdrażania GPR) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych projektów w ramach GPR z założeniami i celami przyjętymi w niniejszym dokumencie.

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanej z nim procedury ewaluacji pozwoli wyeliminować w znacznym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów zawartych w GPR, wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań.

3. Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna i działania aktywizacyjne zostały wpisane w proces rewitalizacji wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany jako fundament działań na wszystkich jego etapach, tj. diagnozowanie, programowanie, wdrażanie (w tym finansowanie), monitorowanie i ewaluacja. Celem takiego podejścia jest podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych, a także gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym programem rewitalizacji. Realizuje ono także zasadę partnerstwa wynikającą z art. 8 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. Polega ona na włączeniu szerokiego grona partnerów (m.in.: lokalnych społeczności, przedsiębiorców, ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach

programów operacyjnych oraz prowadzenia konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, w tym z podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Kluczowymi interesariuszami rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany są:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji;
- właściciele, użytkownicy wieczyści;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić działalność społeczną;
- organizacje pozarządowe;
- grupy nieformalne;
- podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Narzędzia i formy partycypacji społecznej zastosowane na każdym etapie sporządzenia i wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji ukierunkowane zostały na możliwie dojrzałe formy, które obejmują nie tylko informowanie, ale także opracowywanie, współdecydowanie, konsultowanie, kontrolę obywatelską, badania ilościowe (m.in. ankieta on-line) czy inicjatywy lokalną (m.in. nabór pomysłów na projekty poprzez fiszkę projektową). Ogólny schemat mechanizmów włączenia interesariuszy rewitalizacji na poszczególnych etapach rewitalizacji przedstawiono w tabeli 24.

Tabela 24 Zastosowane oraz zaplanowane formy partycypacji społecznej i partnerstwa na poszczególnych etapach rewitalizacji

Realizowane działania	Zastosowane oraz zaplanowane formy i narzędzia partycypacji społecznej i partnerstwa (mechanizmy włączenia interesariuszy rewitalizacji)
DIAGNOZOWANIE	
<p>Diagnoza gminy w podziale na ustalone jednostki referencyjne we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, technicznej, przestrzenno-funkcjonalnej i środowiskowej na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analiza wskaźnikowa ilościowa i jakościowa koncentracji problemów na podstawie ustalonych wskaźników dla poszczególnych jednostek we wszystkich ww. sferach; – analiza jakościowa potencjałów; – delimitacja przestrzenna obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. 	<p>1. Konsultacje społeczne projektu uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z diagnozą gminy i mapami poglądowymi granic obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Odbyły się w dniach 13.04–15.05.2023 r. (powiadomienie co najmniej 7 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem konsultacji, tj. 06.04.2023 r.), w następujących formach:</p> <p>1) zbieranie uwag i wniosków w formie papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który można było dostarczyć:</p> <ul style="list-style-type: none"> - drogą elektroniczną na podany w ogłoszeniu adres e-mail, - drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany, - bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany w godzinach pracy Urzędu; <p>2) otwarte spotkanie z interesariuszami rewitalizacji z możliwością złożenia uwag i opinii w dniu 08.05.2023 r. w budynku Urzędu Gminy Rytwiany przy ul. Staszowskiej 15;</p> <p>3) zbieranie uwag ustnych do protokołu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany, ul. Staszowska 15, w sekretariacie w godzinach pracy Urzędu.</p>

	<p>Dokumenty dostępne były w wersji papierowej w Urzędzie Gminy Rytwiany oraz w wersji elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Rytwiany, a także na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej.</p> <p>Zgodnie z art. 6 ust. 7 i 9 ustawy o rewitalizacji, niezwłocznie po zakończeniu niniejszych konsultacji została opracowana i opublikowana w dniu 17.05.2023 r. na stronie podmiotowej gminy i w BIP oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu informacja podsumowująca ich przebieg wraz z rejestrem zgłoszonych uwag i odniesieniem się do uwag z uzasadnieniem.</p> <p>2. Konsultacje społeczne projektu Uchwały w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji odbyły się w dniach 13.04–15.05.2023 r. (powiadomienie co najmniej 7 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem konsultacji, tj. 06.04.2023 r.) w następujących formach:</p> <p>1) zbieranie uwag i wniosków w formie papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który można było dostarczyć:</p> <ul style="list-style-type: none"> – drogą elektroniczną na podany w ogłoszeniu adres e-mail, – drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany; – bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany w godzinach pracy Urzędu; <p>2) otwarte spotkanie z interesariuszami rewitalizacji z możliwością złożenia uwag i opinii w dniu 08.05.2023 r. w budynku Urzędu Gminy Rytwiany przy ul. Staszowskiej 15;</p> <p>3) zbieranie uwag ustnych do protokołu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany, ul. Staszowska 15, w sekretariacie w godzinach pracy Urzędu.</p> <p>W trakcie konsultacji społecznych dotyczących uchwały w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji, w wyznaczonym terminie nie wpłynęły żadne uwagi i/lub wnioski. Niezwłocznie po zakończeniu niniejszych konsultacji została opracowana i opublikowana w dniu 17.05.2022 r. na stronie podmiotowej gminy i w BIP oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu informacja podsumowująca ich przebieg.</p> <p>4. Przeprowadzenie spotkania w dniu 08.05.2023 r. z Radnymi Gminy Rytwiany i Sołtysami – przedstawicielami mieszkańców gminy. Spotkanie miało na celu przedstawienie wyników przeprowadzonej diagnozy, przybliżenie zagadnień związanych z rewitalizacją, określenie propozycji obszaru rewitalizacji, a także poznanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców (konsultowanie, współdecydowanie).</p>
PROGRAMOWANIE	
<p>Sporządzenie <i>Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – projektowanie i wybór rozwiązań; – określenie głównych założeń dokumentu; 	<p>1. Przeprowadzenie otwartego naboru kandydatów na członków składu Komisji Rewitalizacji, zgodnie z procedurą zawartą w Regulaminie, w dniach 04.07–18.05.2023 r. (włącznie). Zgłoszenia kandydatów można było dokonać w następujących formach:</p> <ul style="list-style-type: none"> – drogą elektroniczną w formie skanu, – drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany;

<ul style="list-style-type: none"> – identyfikacja i zaplanowanie listy projektów podstawowych oraz uzupełniających realizowanych przez różnych interesariuszy rewitalizacji; – określenie ram organizacyjno-finansowych realizacji rewitalizacji; – przeprowadzenie odpowiednich uzgodnień i zaopiniowanie dokumentu. 	<ul style="list-style-type: none"> – bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany, w godzinach pracy Urzędu. <p>2. Posiedzenie Komitetu Rewitalizacji odbyło się w dniu 18 sierpnia 2023 r. w Urzędzie Gminy Rytwiany w związku z opracowywanym Gminnym Programem Rewitalizacji, w celu wybrania Przewodniczącego i Zastępcy Komitetu i przekazania najważniejszych informacji na temat rewitalizacji (współdecydowanie i kontrola obywatelska).</p> <p>3. Przeprowadzenie naboru fiszek projektowych w dniach 25.09–10.10.2023 r., umożliwiającym zgłoszenie propozycji projektów rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – drogą elektroniczną w formie skanu, – drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany, – bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany, w godzinach pracy Urzędu. <p>4. Konsultacje społeczne dokumentu w dniach 14.11–14.12.2023 r. oraz zbieranie uwag w następujących formach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - drogą elektroniczną w formie skanu, - drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany, - bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany, w godzinach pracy Urzędu. <p>5. Otwarte spotkanie konsultacyjne z interesariuszami rewitalizacji z możliwością złożenia uwag i opinii w dniu 7 grudnia 2023 r. w Sali nr 3 w Urzędzie Gminy Rytwiany.</p> <p>Zgodnie z art. 6 ust. 7 i 9 ustawy o rewitalizacji, niezwłocznie po zakończeniu konsultacji została opracowana i opublikowana na stronie podmiotowej gminy i w BIP oraz na tablicy informacyjnej Urzędu informacja podsumowująca ich przebieg wraz z rejestrem zgłoszonych uwag i odniesieniem się do uwag z uzasadnieniem.</p>
<p>WDRAŻANIE (FINANSOWANIE)</p>	
<p>Wdrażanie założeń <i>Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – realizacja (wdrażanie) przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych (w tym w ramach partnerstw międzysektorowych); – prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej oraz aktywizacji interesariuszy rewitalizacji. 	<p>1. Organizacja przez gminę otwartego naboru na partnera/partnerów spoza sektora finansów publicznych do wspólnej realizacji projektu zgodnie z <i>Ustawą z dnia 28 kwietnia 2022 roku o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021–2027</i> (Dz. U. z 2022 r. poz. 1079) (współrealizacja, inicjatywa lokalna).</p> <p>2. Konkursy ofert dla organizacji pozarządowych (współrealizacja, inicjatywa lokalna).</p> <p>3. Konkurs architektoniczny lub architektoniczno-urbanistyczny w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznych na obszarze rewitalizacji (konsultowanie, debata, współdecydowanie, kontrola obywatelska).</p> <p>4. Planowanie partycypacyjne obejmujące cykl spotkań służących zagospodarowaniu przestrzeni (konsultowanie, debata, współdecydowanie, kontrola obywatelska).</p> <p>5. Spacerki badawcze dla określonych grup społecznych w celu ogólnej oceny konkretnych rozwiązań architektonicznych czy infrastrukturalnych (konsultowanie, debata, współdecydowanie, współrealizacja, kontrola obywatelska)</p> <p>6. Realizacja projektów przez różnych beneficjentów (w tym w partnerstwach międzysektorowych) (współrealizacja, inicjatywa lokalna).</p>

	<p>7. Wspólne podejmowanie decyzji/ kształtowanie przestrzeni/ rozwiązywanie problemów/ opiniowanie rozwiązań w trakcie cyklicznych spotkań Komitetu Rewitalizacji (konsultowanie, współdecydowanie, kontrola obywatelska).</p> <p>8. Spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami, organizowane w miarę postępu wdrożenia projektów (konsultowanie, debata, współdecydowanie, współrealizacja, inicjatywa lokalna i kontrola obywatelska).</p> <p>9. Realizacja małych inicjatyw interesariuszy rewitalizacji i wydarzeń lokalnych związanych z rewitalizacją (współrealizacja, inicjatywa lokalna).</p>
MONITOROWANIE, EWALUACJA, AKTUALIZACJA	
<p>Ocena realizacji założeń <i>Gminnego Programu Rewitalizacji Rytwiiany na lata 2023–2030</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prowadzenie monitoringu realizacji rewitalizacji; – wykonanie ewaluacji założeń programowych; – aktualizacja dokumentu 	<p>1. Opiniowanie cyklicznych raportów/sprawozdań z postępu w realizacji dokumentu przez Komitet Rewitalizacji oraz ich upublicznianie na stronie internetowej gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej (kontrola obywatelska).</p> <p>2. Spotkania informacyjno-konsultacyjne w celu przekazywania informacji na temat postępu we wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych (konsultowanie, kontrola obywatelska).</p> <p>3. Opracowanie ewaluacji mid-term i ex-post z realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji wraz z uzyskaniem opinii mieszkańców na temat efektywności przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych (kontrola obywatelska).</p> <p>4. Możliwość wystąpienia z wnioskiem o aktualizację dokumentu przez inicjatywę co najmniej 100 mieszkańców lub podmiotu planującego realizację przedsięwzięcia inwestycyjnego lub społecznego na obszarze rewitalizacji (współdecydowanie, kontrola obywatelska).</p> <p>5. Opiniowanie zgłoszonych wniosków o aktualizację dokumentu przez Komitet Rewitalizacji (kontrola obywatelska).</p>

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja oraz zaplanowanie różnorodnych form partycypacji społecznej i aktywizacji społeczności lokalnej umożliwiło dotarcie do szerokiego grona przedstawicieli interesariuszy oraz poznanie ich potrzeb i oczekiwań w celu dostosowania wsparcia. Wartością dodaną przeprowadzonych metod partycypacji i „budowania” partnerstwa była możliwość skonfrontowania wiedzy o wielu aspektach funkcjonowania obszaru rewitalizacji przez różne środowiska lokalne, co w konsekwencji doprowadziło do pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji i będzie stanowiło podstawę uzasadnienia podjętych na nim działań. Ponadto zakłada się, że partycypacyjny model opracowania dokumentu będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, a wokół grupy uczestniczącej w pracach nad dokumentem będą pojawiały się kolejne podmioty lokalne angażujące się w działania rewitalizacyjne.

Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy o rewitalizacji: „partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji”.

Na etapie sporządzania *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiiany na lata 2023–2030*, zgodnie z procedurą określoną przepisami ww. ustawy, powołany został Komitet Rewitalizacji, w skład którego wchodzi interesariusze rewitalizacji, tj. przedstawiciele

mieszkańców gminy (w tym obszaru rewitalizacji), organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorców, jednostek organizacyjnych gminy oraz innych grup społecznych. Pierwszym etapem procedury było podjęcie przez Radę Gminy Rytwiany Uchwały Nr LXXIV/369/23 Rady Gminy Rytwiany z dnia 28 czerwca 2023 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji wraz z załącznikiem, stanowiącym Regulamin Komitetu Rewitalizacji. Podjęcie uchwały poprzedzone było konsultacjami społecznymi przeprowadzonymi w dniach 13.04–15.05.2023 r. w następujących formach: zbieranie uwag i wniosków w formie papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego (dostarczanego drogą elektroniczną na podany adres e-mail, drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Rytwiany, bezpośrednio do sekretariatu w budynku Urzędu Gminy Rytwiany w godzinach pracy Urzędu), otwartego spotkania konsultacyjnego z interesariuszami rewitalizacji z zapewnieniem możliwości przedstawienia uwag, opinii i propozycji (w dniu 08.05.2023 r.) oraz zbierania uwag ustnych do protokołu w sekretariacie w budynku ww. Urzędu, w godzinach pracy. Wszystkie dokumenty dostępne były w wersji papierowej w Urzędzie Gminy Rytwiany oraz w wersji elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Rytwiany, a także na stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej. Powiadomienie o planowanych konsultacjach zamieszczono co najmniej 7 dni kalendarzowych przed rozpoczęciem konsultacji, tj. 06.04.2023 r. Po podjęciu ww. uchwały przez Radę Gminy, na zasadach określonych w przyjętym Regulaminie Komitetu Rewitalizacji, ogłoszony został na stronie internetowej gminy, w BIP oraz na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy Rytwiany otwarty nabór na członków Komitetu Rewitalizacji, który trwał w dniach 04.07–18.05.2023 r. Zgłoszeń kandydatów można było dokonać poprzez wypełnienie „Formularza zgłoszeniowego na członka Komitetu Rewitalizacji” oraz dostarczenie go w taki sam sposób, jak w przypadku ww. formularza konsultacyjnego. Organem właściwym do rozpatrzenia zgłoszonych kandydatur był Wójt Gminy Rytwiany. Wybrani kandydaci zostali powołani na członków Komitetu Rewitalizacji Zarządzeniem nr 54/2023 Wójta Gminy Rytwiany z dnia 27 lipca 2023 r. w sprawie powołania Komitetu Rewitalizacji ds. Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030 (zgodnie z limitami osobowymi określonymi w Regulaminie).

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy o rewitalizacji, Komitet stanowi forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny Gminnego Programu Rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą Wójta w zakresie rewitalizacji. Zasady jego działania określa Regulamin Komitetu Rewitalizacji, stanowiący załącznik do Uchwały Nr LXXIV/369/23 Rady Gminy Rytwiany z dnia 28 czerwca 2023 r. w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji. Według zapisów niniejszego regulaminu: „komitet uprawniony jest do opiniowania GPR na etapie opracowania, a następnie jego wdrażania, monitorowania i ewaluacji oraz podejmowania inicjatyw związanych z rewitalizacją w Gminie Rytwiany (...). Komitet uczestniczy w sporządzaniu i opiniowaniu projektów uchwał Rady Gminy Rytwiany oraz zarządzeń Wójta Gminy Rytwiany związanych z rewitalizacją”.

4. Procedura strategicznej oceny oddziaływania dokumentu na środowisko oraz opiniowania przez właściwe instytucje

Przepisy *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2023 r. poz. 1094 z późn. zm.) określają, dla jakiej kategorii dokumentów planistycznych, ze względu na ich indywidualną zawartość oraz zewnętrzne uwarunkowania, istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Dodatkowo przesłanką obowiązkowo kwalifikującą do przedmiotowej oceny, zgodnie z art. 46 pkt 3 i art. 47. ww. ustawy jest stwierdzenie, iż w efekcie realizacji przedsięwzięć wystąpi znaczące negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na obszary Natura 2000.

Decyzję o przeprowadzeniu strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wydaje organ opracowujący projekt dokumentu sam bądź zgodnie z art. 47 ww. ustawy, w uzgodnieniu z właściwym organem ochrony środowiska. W niniejszym przypadku jest nim Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach w nadesłanym piśmie z dnia 15 stycznia 2024 r., znak: WOO-III.410.42.2023.AS/KW.2 wyjaśnił, iż realizacja ustaleń *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

Gmina Rytwiany nie wystąpiła z wnioskiem do Świętokrzyskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Kielcach o uzgodnienie braku konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030*. W piśmie powołano się na art. 47 *Ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*, zgodnie z którym organem właściwym w sprawach opiniowania i uzgadniania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Kielcach. W związku z tym wystąpienie z wnioskiem do Świętokrzyskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Kielcach nie było wymagane.

Podsumowując należy podkreślić, że ze względu na specyfikę zadań wskazanych w *Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* i z uwagi na ich parametry nie będą znacząco negatywnie oddziaływać na środowisko. W związku z powyższym dla niniejszego GPR nie było konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Niemniej jednak, każdorazowo przy opracowywaniu projektów konkretnych inwestycji, w przypadku, gdy zaistniałaby konieczność przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko lub na obszar Natura 2000, organ odpowiedzialny za realizację zadania podejmie odpowiednie kroki administracyjne.

Zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt 4 *Ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji* (Dz. U. z 2021 r. poz. 485 z późn. zm.), Wójt Gminy Rytwiany po zakończeniu procesu konsultacji społecznych, tj. dnia 14.11.2023 r. wystąpił także o zaopiniowanie projektu *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* przez instytucje zewnętrzne wymienione we wskazanym artykule ww. ustawy. Zgodnie z art. 18 ust. 2 ustawy o rewitalizacji, Wójt wyznaczył 14-dniowy termin przedstawienia opinii, licząc od dnia doręczenia projektu dokumentu. Rejestr zbiorczego zestawienia opinii wraz ze zgłoszonymi

w ich ramach uwagami i/lub propozycjami, a także rekomendacją do ich całościowego bądź częściowego wprowadzenia lub uzasadnieniem do ich nie wprowadzania, opublikowany został na stronie internetowej gminy oraz stronie podmiotowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej.

5. Specjalna Strefa Rewitalizacji

Istnieje możliwość ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji (SSR) na okres nie dłuższy niż 10 lat, o której mowa w art. 25 ustawy o rewitalizacji. Na terenie Gminy Rytwiany nie przewiduje się jej ustanowienia. Jednak możliwość ta pozostaje jako opcja, która może zostać zrealizowana, o ile wystąpią czynniki potwierdzające zasadność tej decyzji w kontekście optymalnego wykorzystania jej narzędzi.

6. Sposób realizacji dokumentu a polityka mieszkaniowa i planowanie przestrzenne w gminie

1.1. Niezbędne zmiany w polityce mieszkaniowej

W związku z realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji nie są wymagane zmiany w uchwałach, o których mowa w art. 21 ust. 1 *Ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu Cywilnego* (Dz. U. z 2023 r. poz. 725):

- Uchwałę nr XLV/244/2018 Rady Gminy Rytwiany z dnia 30 lipca 2018 r. w sprawie wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Rytwiany na lata 2018-2023.

1.2. Niezbędne zmiany w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego

W związku ze sporządzeniem *Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030* nie przewiduje się wprowadzania zmian w aktualnie obowiązującym dokumencie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytwiany, przyjętego Uchwałą nr XVI/91/2001 Rady Gminy Rytwiany z dnia 29 czerwca 2000 r. wraz ze zmianami przyjętymi Uchwałą nr XLI/215/2013 Rady Gminy Rytwiany z dnia 6 września 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Rytwiany, w którym nie przewiduje się wprowadzania zmian.

Na obszarze rewitalizacji gmina nie posiada aktualnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W związku z realizacją założeń Gminnego Programu Rewitalizacji nie są wymagane zmiany w ww. dokumentach. Nie przewiduje się także konieczności sporządzenia i uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 *Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2023 r. poz. 997 z późn. zm.).

Spis map

Mapa 1 Lokalizacja obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego w Gminie Rytwiany	17
Mapa 2 Granice wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany	18
Mapa 3 Lokalizacja organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji.....	28
Mapa 4 Obszar zagrożenia powodziowego na terenie obszaru rewitalizacji.....	32
Mapa 5 Rozmieszczenie przestrzenne inwestycyjnych projektów podstawowych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji	60

Spis schematów

Schemat 1 Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany	15
Schemat 2 Sfery tematyczne analizowane w szczegółowej diagnozie obszaru rewitalizacji ..	19
Schemat 3 Misja i wizja dla obszaru rewitalizacji w Gminie Rytwiany.....	38
Schemat 4 Cele rewitalizacji i kierunki działań w Gminie Rytwiany.....	40
Schemat 5 Struktura zarządzania i wdrażania rewitalizacji w Gminie Rytwiany.....	86

Spis tabel

Tabela 1 Wskaźniki obrazujące sytuację na terenie Gminy Rytwiany w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.....	11
Tabela 2 Liczba ludności na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021	20
Tabela 3 Wskaźniki obrazujące sytuację na rynku pracy na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 oraz porównanie ich wartości ze średnimi wartościami dla gminy, województwa i kraju w 2021 r.	24
Tabela 4 Liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z poszczególnych powodów na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 – porównanie ze średnią dla gminy w 2021 r.....	25
Tabela 5 Średnie % wyniki z egzaminu w 8 klasie szkoły podstawowej w 2022 r. – porównanie szkoły z obszaru rewitalizacji, gminy, powiatu i województwa	27
Tabela 6 Legenda do mapy 3 – spis organizacji pozarządowych na obszarze rewitalizacji....	28
Tabela 7 Wskaźniki opisujące sytuację na rynku pracy na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021 oraz porównanie ich wartości ze średnimi wartościami dla gminy w 2021 r.	29
Tabela 8 Zidentyfikowane problemy oraz potencjały wyznaczonego obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Rytwiany	34
Tabela 9 Kierunki działań wraz z odniesieniem ich do zidentyfikowanych potrzeb rewitalizacyjnych, mające na celu eliminację lub ograniczenie występowania negatywnych zjawisk.....	41
Tabela 10 Projekt nr 1	43
Tabela 11 Projekt podstawowy nr 1	44
Tabela 12 Projekt podstawowy nr 2	46
Tabela 13 Projekt podstawowy nr 3	48
Tabela 14 Projekt podstawowy nr 4	50
Tabela 15 Projekt podstawowy nr 5	51
Tabela 16 Planowane źródła finansowania projektów podstawowych	53

Tabela 17 Charakterystyka uzupełniających przedsięwzięć rewitalizacyjnych.....	55
Tabela 18 Komplementarność problemowa – potrzeby rewitalizacyjne wraz z odpowiadającymi im celami rewitalizacji i kierunkami działań oraz zaplanowanymi projektami podstawowymi i przedsięwzięciami uzupełniającymi.....	62
Tabela 19 Wykaz najważniejszych projektów zrealizowanych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji lub mających wpływ na jego rozwój społeczno-gospodarczy na terenie Gminy Rytwiany	65
Tabela 20 Nawiązanie Gminnego Programu Rewitalizacji do dokumentów strategicznych i planistycznych.....	68
Tabela 21 Szacunkowe ramy finansowe Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030	82
Tabela 22 Harmonogram wdrażania dokumentu	87
Tabela 23 Wskaźniki monitoringowe wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rytwiany na lata 2023–2030.....	91
Tabela 24 Zastosowane oraz zaplanowane formy partycypacji społecznej i partnerstwa na poszczególnych etapach rewitalizacji	96

Spis wykresów

Wykres 1 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021	21
Wykres 2 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy	21
Wykres 3 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) na obszarze rewitalizacji w latach 2017–2021	22
Wykres 4 Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego) w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu i województwa	22
Wykres 5 Saldo migracji w przeliczeniu na 100 osób w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu, województwa i kraju	23
Wykres 6 Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób wg faktycznego miejsca zamieszkania w 2021 r. – porównanie obszaru rewitalizacji do średniej dla gminy, powiatu, województwa i kraju.....	23

Załącznik graficzny przedstawiający podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji